

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

MAGISTRSKO DELO

JANA DELAVEC

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

DRUŽBENO ODGOVORNO POROČANJE BANK

Ljubljana, maj 2006

JANA DELAVEC

IZJAVA

Študentka Jana Delavec izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Ivana Turka, in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 19. 05. 2006

Podpis:

KAZALO VSEBINE

1. UVOD.....	1
1.1. Cilj magistrskega dela.	2
1.2. Metode dela	3
2. KONCEPT DRUŽBENE ODGOVORNOSTI.....	4
2.1. Opredelitev pojma družbena odgovornost	4
2.2. Protislovnost koncepta družbene odgovornosti.....	6
2.3. Družbena odgovornost kot del strategije poslovanja podjetja	7
2.4. Stopnje družbene odgovornosti	10
2.5. Področja družbene odgovornosti	12
3. DRUŽBENO ODGOVORNO POROČANJE.....	16
3.1. Pojmovanje družbeno odgovornega poročanja	16
3.2. Sestava družbeno odgovornega poročila.....	17
3.3. Motivi za poročanje o družbeni odgovornosti.....	19
3.4. Zakonski okvir poročanja o družbeni odgovornosti.....	21
3.4.1. Računovodstvo družbene odgovornosti	21
3.4.1.1. Standard Družbena Odgovornost 8000 (SA8000).....	22
3.4.1.2. Standard Odgovornost 1000 (AA1000)	23
3.4.1.3. Načela družbeno odgovornega ravnanja in poročanja.....	25
3.4.1.4. Druga merila družbeno odgovornega ravnanja in poročanja	26
3.4.2. Merila družbeno odgovornega poročanja v Evropski uniji in Sloveniji	26
4. DRUŽBENO ODGOVORNO POROČANJE BANK.....	28
4.1. Finančni trg v Sloveniji	28
4.1.1. Posebnosti bančnega sistema v Sloveniji	28
4.1.2. Prihodnost bank v Sloveniji	29
4.2. Izhodišča družbeno odgovornega poročanja bank	31
4.3. Določila in trendi družbeno odgovornega poročanja bank	34
4.4. Splošna načela poročanja o družbeni odgovornosti po standardih GRI..	36

4.5.	Vsebina poročila o družbeni odgovornosti.....	39
4.5.1.	Vizija in strategija družbeno odgovornega ravnanja	40
4.5.2.	Osebna izkaznica (opis).....	41
4.5.3.	Sistem ravnanja in nadzora družbene odgovornosti	41
4.5.4.	Kazalniki merjenja dosežkov družbeno odgovornega ravnanja..	42
4.5.4.1.	Razkritje ekonomskih kazalnikov merjenja družbene odgovornosti.....	43
4.5.4.2.	Razkritje okoljskih kazalnikov merjenja družbene odgovornosti.....	45
4.5.4.3.	Razkritje družbenih kazalnikov merjenja družbene odgovornosti.....	46
4.5.4.4.	Razkritje posebnih kazalnikov merjenja družbene odgovornosti bank	48
4.5.4.4.1.	Ravnanje in nadzor družbene odgovornosti	50
4.5.4.4.2.	Ravnanje z zaposlenci	51
4.5.4.4.3.	Odgovornost do družbe in ravnanje z dobavitelji.....	52
4.5.4.4.4.	Področje poslovanja s prebivalstvom in investicijsko bančništvo	52
4.5.4.4.5.	Področje ravnanja s sredstvi in zavarovanja.....	52
4.6.	Primerjalna analiza družbeno odgovornega poročanja izbranih bank	53
4.6.1.	Splošna izhodišča primerjalne analize	53
4.6.2.	Predstavitev analiziranih tujih in domačih bank	54
4.6.3.	Razkritje vizije, strategije, osebne izkaznice (opis), sistema ravnanja in nadzora družbene odgovornosti analiziranih bank	57
4.6.4.	Razkritje ekonomskih kazalnikov družbene odgovornosti analiziranih bank	58
4.6.5.	Razkritje okoljskih kazalnikov družbene odgovornosti analiziranih bank	61
4.6.6.	Razkritje družbenih kazalnikov družbene odgovornosti analiziranih bank	63
4.6.7.	Razkritje posebnih kazalnikov družbene odgovornosti analiziranih bank	69
4.6.7.1.	Sistem ravnanja in nadzora družbene odgovornosti analiziranih bank	70
4.6.7.2.	Ravnanje z zaposlenci v analiziranih bankah.....	72
4.6.7.3.	Odgovornost do družbe in ravnanje z dobavitelji analiziranih bank	73
4.6.7.4.	Področje poslovanja s prebivalstvom in investicijsko bančništvo analiziranih bank	75
4.6.7.5.	Področje ravnanja s sredstvi in zavarovanja analiziranih bank	77
4.7.	Predlog vsebine poročila o družbeni odgovornosti za domače banke	80
5.	SKLEP	83
6.	LITERATURA	87
7.	VIRI.....	90

KAZALO SLIK

Slika 1: Carrollova piramida družbene odgovornosti.....	10
Slika 2: Sodobna piramida družbene odgovornosti.....	11
Slika 3: Področja družbene odgovornosti.....	14
Slika 4: Model AA1000.....	24
Slika 5: Enajst načel poročanja o družbeni odgovornosti.....	38
Slika 6: Priporočeni dokumenti in navodila po standardih GRI za pripravo poročila o družbeni odgovornosti.....	42

KAZALO TABEL

Tabela 1: Medsebojna soodvisnost področij delovanja družbe in podjetja.....	15
Tabela 2: Ekonomski kazalniki merjenja družbene odgovornosti	44
Tabela 3: Okoljski kazalniki merjenja družbene odgovornosti.....	45
Tabela 4: Družbeni kazalniki merjenja družbene odgovornosti	47
Tabela 5: Posebni kazalniki merjenja družbene odgovornosti bank.....	49
Tabela 6: Zbirni prikaz (ne)razkritja ekonomskih kazalnikov družbene odgovornosti analiziranih tujih in domačih bank	60
Tabela 7: Zbirni prikaz (ne)razkritja okoljskih kazalnikov družbene odgovornosti analiziranih tujih in domačih bank	62
Tabela 8: Zbirni prikaz (ne)razkritja družbenih kazalnikov družbene odgovornosti analiziranih tujih in domačih bank	68
Tabela 9: Zbirni prikaz (ne)razkritja posebnih kazalnikov družbene odgovornosti analiziranih tujih in domačih bank	78

1. UVOD

Evropska unija si je v lizbonski strategiji zastavila ambiciozen cilj: povečati socialno varnost ob hkratnem zagotavljanju konkurenčnosti in dinamičnosti gospodarstva. Usmeritev te strategije je eden od razlogov za spodbujanje družbene odgovornosti. Na ravni podjetja pomeni tak izziv predvsem iskanje ustreznih poti za vgraditev koncepta družbene odgovornosti v obstoječe ali nastajajoče poslovne (tržne), okoljske, socialne in druge strategije podjetja ter učinkovito komuniciranje o izvajanju aktivnosti na tem področju.

Pojem družbene odgovornosti se je močneje uveljavil šele v zadnjih nekaj desetletjih in je nastal kot odgovor na preprosto pomanjkanje zavedanja običajno velikih mednarodnih podjetij o negativnih posledicah, ki jih ima lahko strogo sledenje ekonomskim kazalcem (dobiček, rast kapitala, pridobivanje tržne moči) na okolje podjetja in dolgoročno tudi na njegovo poslovanje. Ko govorimo o družbeni odgovornosti, pri tem ne mislimo samo na odgovorno ravnanje podjetja do družbe, ampak tudi na naravno okolje, v katerem deluje. To pomeni voditi posel v smeri zagotavljanja družbeno odgovornega ravnanja.

Ekonomska uspešnost in ugled podjetja sta vsekakor odvisna od družbene odgovornosti, ki jo notranji in zunanji nosilci interesov podjetja v pogojih globalizacije vedno bolj pričakujejo. To ne pomeni, da družbeno odgovorno ravnanje od podjetja zahteva, da opusti donosnost kot svoj cilj, saj je doseganje strategij, ki vključujejo družbeno odgovorno ravnanje, nepomembno, če podjetje ekonomsko ne more preživeti. Družbeno odgovorno ravnanje daje podjetju sposobnost večje pritegnitve kapitala, poslovnih partnerjev in kupcev ter sposobnost vzdrževanja stikov z oblikovalci politike in drugimi dejavniki odločanja v družbi. Podjetja, ki jih okolje prepoznava kot odgovorna, dosegajo večjo prodajo in zvestobo kupcev.

V svetu je narejenih mnogo študij primerov, analiz in objavljenih člankov s področja poročanja o družbeni odgovornosti. Gre za poročanje različnim interesnim skupinam, ki jih ekonomsko ali kako drugače zadeva poslovanje podjetja. To so zaposleni, dobavitelji, porabniki, lokalna skupnost, ki jih zanima sodelovanje podjetja pri družbenih projektih in njegovo ravnanje z okoljem. Poročanje o družbeni odgovornosti torej ne pomeni le razkrivati odnos podjetja do naravnega okolja ali višine sponzorstev, ampak gre tudi za odsev zamisli o trajnostnem razvoju. Dolgoročnega preživetja podjetja ni, če ne uresničuje interesov različnih skupin, ki sodelujejo z njim (Slapničar, 2005, str. 44).

Finančni sektor ima v vsaki družbi ključno vlogo pri njenem dolgoročno uspešnem razvoju in napredku. Banke kot najpomembnejše finančne institucije s svojimi aktivnostmi posredno in neposredno vplivajo na različna področja našega življenja. Razvoj banke sestoji iz finančne, razvojne in družbene komponente. Slednje so združene pod okriljem rednega poročanja oziroma razkrivanja informacij. Dokaze k tej trditvi lahko iščemo v sledečem: banka mora biti finančno varna, kar je dokazano skozi mero dobičkonosnosti, in mora izločiti ali vsaj zmanjšati na najnižjo možno raven svoje negativne vplive ter mora delovati v skladu z

družbenimi pričakovanji. Slednje si banka lahko zagotoviti le z ustreznimi razvojnimi komponentami in ustreznim načinom družbenega komuniciranja. Potrebno je zagotoviti družbeno komuniciranje tako v internem smislu v okviru same banke kot tudi v zunanjem smislu, saj ima delovanje banke pomemben vpliv na širše družbeno okolje in na posamezne nosilce interesov (lastniki, stranke, zaposleni, širša družba), kar pomeni izziv za banko, da obdrži pozornost na svoja dejanja.

Banke imajo tako pomembno mesto pri zagotavljanju družbene odgovornosti. Po eni strani morajo zagotavljati bančne storitve oziroma bančne produkte,¹ ki morajo biti dostopni vsem, po drugi strani pa imajo ključno vlogo pri zagotavljanju uspešnosti delovanja celotnega gospodarstva. Družbena odgovornost bank se v zadnjem času odraža tudi preko »družbeno odgovornega investiranja«. Banke akumulirano premoženje vlagajo v podjetja, ki delujejo v skladu z zahtevanimi družbenimi in okoljskimi kriteriji. Da pa bi banke imele koristi od omenjenega družbeno odgovornega ravnanja, morajo o tem poročati. Zahtev po vse večji preglednosti poslovanja in javnem razkrivanju podatkov so tako v zadnjem času deležne tudi banke. Vzroke zanje moramo iskati v vse večji globalizaciji in deregulaciji v bančnem sektorju ter vse večji konkurenci na področju finančnih naložb. Načelo prostega pretoka kapitala omogoča, da se kapital seli v države in gospodarstva z relativno visoko stopnjo donosa. Temeljni cilj poslovanja banke je danes uspešnost, ki se kaže v zadovoljevanju zahtev različnih nosilcev interesov ter zmanjševanju izpostavljenosti različnim oblikam tveganj.

Namen, magistrskega dela je, da s pomočjo teoretičnih spoznanj in raziskav s področja družbeno odgovornega ravnanja in poročanja opredelim in poudarim pomen družbeno odgovornega ravnanja in poročanja za domače banke. Domače banke se morajo začeti zavedati, da so del širšega družbenega sistema in da je njihov uspeh odvisen prav od tega, kako nosilci interesov zaznavajo delovanje banke na področju družbene odgovornosti. Slednje v današnji družbi ne zadostuje več, da banka deluje odgovorno, ampak mora biti družbeno odgovorno ravnanje dovolj jasno tudi javnosti. To pomeni priprava poročil o družbeni odgovornosti, bodisi kot samostojna poročila ali kot dopolnitev letnega poročila z dosežki na področju družbeno odgovornega ravnanja. Zagotovo bodo vsemu omenjenemu morale slediti tudi domače banke in če bodo sledile v roku dveh ali treh let, bo namen mojega magistrskega dela dosežen.

1.1. Cilj magistrskega dela

Cilj magistrskega dela je, da s teoretičnimi izhodišči in lastnimi pogledi pokažem na pomembnost družbeno odgovornega ravnanja in poročanja bank, ki lahko bistveno prispeva k

¹ Banke ponujajo bančne produkte (hranilna knjižica, bančna kartica, bančni avtomat, trezor ...) in opravljajo bančne storitve (plačilni promet, dvig, polog, vezava, trajnik, odobritev limita ...) (Gale, Cimprič, 1997, str. 5). Bančni produkt oziroma storitev nima materialne oblike, vendar ima za uporabnika določene koristi, pri njihovi prodaji pa je pomemben odnos med stranko in banko (Mayer, 1997, str. 23).

poslovni uspešnosti oziroma neuspešnosti same banke. V domači praksi je premalo pozornosti posvečene ravno družbeno odgovornemu poročanju bank. Gre predvsem za vprašanje kaj, kako in na kakšen način poročati, da bo imela banka čim večje koristi in bo hkrati v čim večji meri zadovoljila zahteve glavnih nosilcev interesov.

Postavljeni cilj bom skušala doseči s pomočjo teoretičnega dela, ki bo podkrepjeno z analizo proučevanj samega načina družbeno odgovornega poročanja domačih bank in bank v svetu. Z metodo primerjave bom ugotovila značilnosti in razlike oziroma podrobnosti družbeno odgovornega poročanja domačih bank in bank v svetu. S pomočjo metode modeliranja bom prikazala vsebinski primer poročila o družbeno odgovornem poročanju, ki bi se ga domače banke lahko posluževale v prihodnje.

1.2. Metode dela

Uporabila bom metodo, ki bo temeljila na strokovni literaturi tujih in domačih avtorjev, ki so objavili knjige, članke in prispevke s področja družbeno odgovornega ravnanja in poročanja ter lastnih mnenj in izkušenj, pridobljenih v praksi. Izmed množice stališč, opredelitev in spoznanj bom s pomočjo selekcije izbrala tista dela, ki se mi bodo po lastni presoji zdela najbolj primerna za vsebino magistrskega dela. Vseskozi pa bom sledila cilju magistrskega dela, s pomočjo katerega bom poskušala dokazati, da družbena odgovornost bank pridobiva vse večji pomen in postaja del strategije poslovanja banke ter da poročilo o družbeni odgovornosti zajema poročanje o rezultatih dela na področju družbe in okolja, njegov cilj pa je doseči povratni učinek na nadaljnje odločanje in kreativno mišljenje banke.

Magistrsko delo bom razdelila na uvodni, teoretični, praktični in sklepni del. V teoretičnem delu bom predstavila koncept družbene odgovornosti in družbeno odgovornega poročanja. Osrednji del naloge (četrto poglavje) predstavlja družbeno odgovorno poročanje bank. Ta del naloge je po vsebini najobsežnejši. V uvodu osrednjega dela naloge bom na kratko predstavila finančne trge v Sloveniji, podala izhodišča, določila in trende družbeno odgovornega poročanja bank ter splošna načela za poročanje o družbeni odgovornosti. Drugi del osrednjega dela predstavlja jedro magistrskega dela, saj zajema primerjalno analizo poročil o družbeni odgovornosti izbranih domačih in tujih bank. Poročilo o družbeni odgovornosti banke podajo bodisi v okviru sestave letnega poročila (praksa slovenskih bank) bodisi kot samostojno poročilo, ki se nanaša zgolj na področja družbeno odgovornega ravnanja. Na koncu osrednjega dela bom podala predlog vsebine poročila o družbeni odgovornosti za domače banke na osnovi razmer, ki so trenutno vzpostavljene na področju družbeno odgovornega ravnanja in poročanja o njem.

V sklepnem poglavju na koncu magistrskega dela bom povzela temeljne ugotovitve o družbeni odgovornosti in družbeno odgovornem poročanju ter podala že ugotovljene rešitve, s poudarkom na predlogu vsebine poročila o družbeni odgovornosti za domače banke.

2. KONCEPT DRUŽBENE ODGOVORNOSTI

»Pametni posadi drevo,
čeprav ne bo nikoli užival v njegovi senci.«
Star pregovor

2.1. Opredelitev pojma družbena odgovornost

Obstaja vrsta definicij družbene odgovornosti podjetja.² Sam izraz »družbena odgovornost« pomeni, da podjetje motivira kaj več kot zgolj koristoljubje in si pravzaprav prizadeva pospeševati kolektivno koristoljubnost širše družbe. To lahko ločimo na primer od sponzorstva, pri katerem poslovodstvo podjetja pričakuje »oprijemljivo povračilo za svoj denar« (Varey, 1997, str. 89–108).

Svetovni gospodarski svet za trajnostni razvoj³ je leta 1999 objavil sledečo definicijo družbene odgovornosti podjetij (The Centre for Innovation in Corporate Responsibility, [URL:www.cicr.net], 25. 11. 2005): »Družbena odgovornost pomeni nenehno zavezanost podjetja k etičnemu vedenju, ekonomskemu razvoju, izboljševanju kakovosti življenja zaposlencev, njihovih družin, lokalne skupnosti in družbe nasploh.« Omenja pet prednostnih področij: človekove pravice, pravice zaposlencev, varstvo okolja, vključevanje v skupnost in odnose z dobavitelji.

Ekonomisti zagovarjajo stališče, da družbena odgovornost izhaja iz moči, ki jo imajo podjetja v sodobni družbi. Podjetje je odgovorno za svoje aktivnosti, ki vplivajo na ljudi, skupnosti ali njihovo okolje. Negativne vplive na družbo mora podjetje ugotoviti in jih skušati popraviti. To lahko pomeni, da se mora odpovedati delu dobička, če njegova aktivnost resno prizadeva kakšno interesno skupino podjetja (Jaklič, 1996, str. 60)

Družbena odgovornost predstavlja vrednote in politiko delovanja tistih korporacij, ki želijo zmanjšati negativne družbene in okoljske⁴ vplive ter ustvariti dodano vrednost za lokalno skupnost (Vežjak, 2002, str. 47).

Komisija evropskih skupnosti⁵ je družbeno odgovornost podjetja opredelila kot koncept, po katerem podjetja »na prostovoljni podlagi integrirajo skrb na družbenem in okoljskem

² Angl. »Corporate social responsibility« ali krajše CSR. Razprava o družbeni odgovornosti se je začela že v prvi polovici 20. stoletja z izdajo knjige »Social Responsibilities of the Businessman (Bowen, 1953, str. 2–6).

³ Angl. »World Business Council for Sustainable Development« ali krajše WBCSD.

⁴ Z okoljem razumemo naravno fizično okolico, ki vključuje zrak, vodo, zemljo, rastlinstvo, živalstvo in vire, kot so fosili in minerali.

⁵ O družbeni odgovornosti je Evropska unija izdala posebno Zeleno knjigo (Green Paper on Promoting a European Framework for CSR).

področju v okviru svojega dnevnega poslovanja in v interakciji s svojimi nosilci interesov.«⁶ (Mazurkiewicz, Grenna, 2003, str. 8). Če se podjetje obnaša pošteno in odgovorno, največ prispeva k ekonomskemu razvoju, izboljševanju kvalitete življenja svojih zaposlencev, njihovih družin, kakor tudi lokalne skupnosti in celotne družbe.

Gray s sodelavci družbeno odgovornost ponazarja z razmerjem med principalom in agentom⁷ (Gray, Owen, Adams, 1996, str. 38). Pri konceptu družbene odgovornosti podjetja imamo odnos med poslovodstvom (agent) in nosilci interesov (principal). Poslovodstvo ima dolžnost ravnati na način, ki je koristen za vse njegove nosilce interesov. Poleg tega mora o svojih poslovodstvenih aktivnostih poročati nosilcem interesov. Takemu poročanju pravimo poročanje o družbeni odgovornosti podjetja.

Sociologi družbeno odgovornost opredeljujejo kot prispevek k zmanjševanju ali ohranjanju stopnje družbene dezintegracije (t. i. prispevek k socialni povezanosti) (Capron, 2005).

Namesto izraza družbena odgovornost se v literaturi za opis glavnih dosežkov družbeno odgovornega ravnanja podjetja uporablja izraz družbeno odgovorne spodbude. Izraz zajema glavne aktivnosti podjetja, ki izhajajo iz njegove moči in se odražajo v obliki prispevkov družbi ter se nanašajo na izpolnitev zahtev o družbeno odgovornem ravnanju. Pri tem poudarja prostovoljno obvezo podjetja pri izbiranju in uresničevanju družbenih aktivnosti in izpolnjevanju zahtev po družbeno odgovornem ravnanju (Kotler, Lee, 2004, str. 1–3).

Če navedene definicije malo obrnemo in navedemo negativno opredelitev pojma družbene odgovornosti, gre za odsotnost konfliktnih odnosov med podjetjem in okoljem, v katerem to deluje. Ravno odsotnost konfliktnih odnosov med podjetjem in okoljem, v katerem deluje, lahko opredelimo kot minimalni kriterij za doseganje družbene odgovornosti. In kaj je okolje podjetja? Gledano ožje so to nosilci interesov, širše pa tudi vrednote, kultura, vedenjski vzorci, ekonomski, politični, pravni, tehnološki, naravni in vsi drugi pogoji, ki določajo odnos med podjetjem in nosilci interesov.

Razumevanje pojma družbene odgovornosti podjetja v praksi se nanaša na obveznost oziroma odgovornost podjetja do družbe. Podjetja priznavajo dolžnosti in odgovornosti, ki jih imajo do širše skupnosti, ali prispevanja k skupni blaginji, s čimer koristijo tako svojemu poslovanju kot družbi. To pomeni, da družbena odgovornost ni nič drugega kot pozitiven vpliv podjetja na družbo. Poslovanje podjetja je torej družbeni pojav, pri čemer je potrebno spoznanje, da je družbena odgovornost podjetja več kot zgolj lastni interes (Corporate Social Responsibility

⁶ Pojem »nosilci interesov« je Turkov prevod angleškega pojma »stakeholders«. Nosilec interesov je skupina, ki ima svoj interes pri delovanju organizacije: lastniki, drugi financerji, zaposlenci, poslovne stranke, država in drugi (Turk, 2000, str. 358). Obstajajo tudi drugačni prevodi: interesne skupine, déležniki, déležniške skupine, javnost (Horvat, 2000, str. 24–26).

⁷ Agent je podjetje, posameznik ali skupina, ki je pooblaščen za izvedbo poslov s tretjo stranko v imenu nekoga drugega (imenovanega principal).

Initiatives [URL:www.nse-india.com/content/research/Papers84.pdf], 15. 11. 2005). Celotna filozofija družbene odgovornosti je, da mora podjetje vrniti družbi, kar je vzelo od nje za ustvarjanje primernih koristi za svoje poslovanje in družbo kot celoto.

Ožje gledano lahko torej družbeno odgovornost podjetij opredelimo kot odgovornost do njegovih glavnih nosilcev interesov, širše pa kot splošno odgovornost podjetij do družbenega in naravnega okolja, v katerem delujejo. Najenostavnejša definicija družbene odgovornosti je, da je podjetje odgovorno za svoje aktivnosti, ki vplivajo na ljudi, skupnost in njihovo naravno okolje. Negativne vplive na družbo mora raziskati in opredeliti, nato pa jih skušati zmanjšati ali popraviti. Pri tem ne smemo prezreti vidika prostovoljne odločitve za vodenja poslov v smeri izpolnjevanja načel družbeno odgovornega ravnanja. Menim, da je pojem družbene odgovornosti podjetja še precej normativne narave, nezadostno opredeljen, temelječ bolj na moralnih vrednotah kot pa na dejanski poslovni praksi.

2.2. Protislovnost koncepta družbene odgovornosti

Koncept družbene odgovornosti podjetij je že od nekdaj protisloven. Nanj nimajo enotnih pogledov niti njegovi zagovorniki, poslovodstva podjetij, ki ga skušajo v svoji vsakodnevni praksi uresničevati, niti javnost, ki goji v odnosu do podjetij in njihove družbene odgovornosti različna pričakovanja.

Nekatera, glede na definicije vsekakor družbeno odgovorna ravnanja podjetij, v družbi tako včasih ne dobijo ustreznega priznanja (ali vsaj ne tolikšnega, kot ga podjetje pričakuje). Po drugi strani pa predstavniki različnih javnosti pogosto izražajo svojo zaskrbljenost v zvezi z določenimi, po njihovem mnenju spornimi oziroma družbeno neodgovornimi ravnanji podjetij, ki se poslovodstvu ne zdijo takšna. Problem predstavlja tudi slaba (ali vsaj drugačna) merljivost učinkov aktivnosti podjetja na področju družbene odgovornosti. Tako ostaja družbena odgovornost v nekaterih poslovnih krogih še vedno dojeta kot tvegana ali celo stroškovno neugodna ideja.

Vendarle pa se večina poslovodstev uspešnih sodobnih podjetij vse močneje zaveda, da so poleg urejenega proizvodnega procesa in korektnih odnosov s poslovnimi partnerji pomembni tudi odgovoren odnos do ožjega in širšega okolja ter odnosi z zaposlenci, ki spodbujajo njihovo zaupanje v poslovodstvo podjetja in jih motivirajo za delo. Koncept družbene odgovornosti se torej veže na vedenje podjetja kot celote (njegovega poslovodstva in zaposlencev), torej vedenje navznoter in navzven, v ožji (lokalni) in širši (regionalni ali nacionalni), v nekaterih primerih celo globalni skupnosti.

Dvomi in kritike koncepta družbene odgovornosti podjetij se v vodstvenih krogih pogosto nanašajo prav na ogrožanje konkurenčnosti podjetja, kar ima lahko za posledico odpovedovanje delu dobičku: če se podjetje odloči za visoke naložbe v okolju prijaznejše

proizvodne tehnologije, za radodarno zagotavljanje številnih prednosti zaposlencem in za podpiranje razvoja lokalne skupnosti, lahko to bistveno podraži ceno njegovih izdelkov ali storitev v primerjavi s tekmeči. Vprašanje je, ali in kako se podjetju to izplača? Vprašanje merljivosti učinkov družbene odgovornosti podjetij je še vedno ena njegovih najbolj problematičnih točk, a je v zadnjih desetletjih prišlo do pomembnih premikov na tem področju (Drevenšek, 2005).

Kaj natančno je družbeno odgovorno ravnanje, ni mogoče zanesljivo določiti. Ima namreč veliko obrazov: razlikuje se med državami in kulturami, kar je odvisno od vrednot, razlike povzročata različna zakonodaja. Poslovodstva podjetij se različno odločajo glede vsebine in načina poročanja, saj standardi družbeno odgovornega ravnanja in poročanja niso ne sektorsko ne mednarodno poenoteni. Ogedalo poslovodstvu zato v praksi vedno nastavljajo nosilci interesov (Vozel, 2005, str. 19). Družbena odgovornost podjetja mora kazati analizo stroškovnih koristi z vidika dajalca, prejemnika in družbe na splošno. Pri samem uresničevanju koncepta družbene odgovornosti pa mora podjetje izhajati iz svoje specifične situacije, zgodovine, dejavnosti, ekonomskih zmožnosti, domačega normativnega okolja idr.

2.3. Družbena odgovornost kot del strategije poslovanja podjetja

Današnja družbo zaznamuje mobilnost kapitala, ljudi, informacij, kultur in vrednot. V takšni družbi logika in diktat multinacionalnega kapitala povzročata neprestane spremembe poslovnega, družbenega in naravnega okolja, ki bolj ali manj doprinesejo ali prizadenejo širšo družbo. Realizacija vsake spremembe, kaj šele strateških, je v veliki meri odvisna od pripadnosti vseh članov skupnim ciljem, od odgovornega odnosa do sprememb, sistema vrednot, meril in dejanj, ki sestavljajo družbeno odgovornost.

Brez dvoma je ekonomska uspešnost ob upoštevanju ostalih elementov razvoja na dolgi rok prva odgovornost podjetja.⁸ Postavljajo se dvomi v realnost ciljev, saj so socialna, kulturna in naravna okolja ter skrb za znanje med globalnimi konkurenti zelo različni. Zato se ob cilju biti konkurenčen bolj kot kdajkoli v preteklosti izpostavlja družbena odgovornost podjetij kot odgovornost do realizacije razvojnih ciljev skupnosti, v kateri podjetja delujejo.

Družbena odgovornost postaja tako eden od ključnih dejavnikov graditve uspešnosti in ugleda modernega podjetja. Načela družbene odgovornosti so tesno povezana z idejo korporativnega trajnostnega razvoja, ki zagotavlja dolgoročno vrednost nosilcem interesa podjetja z iskanjem

⁸ Nekateri avtorji se pogosto poslužujejo Friedmanove izjave iz 70. let: »Business of business is business«; tudi delovanje družbeno odgovornih podjetij ne izhaja iz nekih globljih moralnih vrednot, temveč iz samega dejstva, da so jim »ugodno« okolje od drugih nosilcev interesov nujno potrebni za ustvarjanje konkurenčnih prednosti, dolgoročno preživetje in obstoj. Na dolgi rok podjetje določa, kaj je družbeno oziroma socialno vprašanje in ga kot tako ureja z ustreznimi predpisi in zakonodajo; slednji ločuje odgovornost podjetja do svojih nosilcev interesov ter njegovo odgovornost do družbe kot celote (Clarkson, 1995, str. 92–117).

priložnosti in upravljanjem tveganj, izvirajočih iz ekonomskega, družbenega in okoljskega razvoja. Nenehno išče ravnotežje med golim izpolnjevanjem zakonskih obveznosti in morebitnim pretiranim prevzemanjem (finančnih) odgovornosti za celotno okolje, tudi za tisto zunaj dosega in zmogljivosti gospodarske družbe. Ko obe meji spoznajo, oblikujejo strategijo družbene odgovornosti in jo postavijo ob bok poslovni strategiji (Vozel, 2005, str. 19).

Podobno navaja tudi Svetovni gospodarski svet za trajnostni razvoj, saj meni, da je družbena odgovornost povezana s t. i. pristopom »trojnega izida«. ⁹ Trajnostni razvoj ¹⁰ vključuje upoštevanje načel družbeno odgovornega ravnanja na treh področjih delovanja podjetja: ¹¹ ekonomskem, družbenem in okoljskem. Podjetje je uspešno, v vzdržnosti, če maksimira vse tri komponente (izvor njegove vrednosti), v korist vseh njegovih nosilcev interesov (The Centre for Innovation in Corporate Responsibility, [URL:www.cicr.net], 25. 11. 2005).

Podjetje torej deluje družbeno odgovorno, če sprejema poslovne odločitve, s katerimi v času povečuje dodano vrednost za vse nosilce interesov v podjetju za doseganje optimalnega organizacijskega ravnotežja ¹² (Debeljak, Gregorič, 2004, str. 484). Slednje pomeni, da podjetja svojo odgovornost krepijo z lastno dodano vrednostjo za širše koristi družbene skupnosti. Mnoga podjetja gredo dlje od zgolj skrbi za dobiček, zmanjševanja svojih negativnih družbenih in okoljskih vplivov in upoštevanja obveznih predpisov. Kot cilj naj bi si postavila doseganje vseh treh vidikov družbeno odgovornega ravnanja, v nasprotju z doseganjem sedanjega prevladujočega ekonomskega dobička (Vezjak, 2002, str. 42). Gre torej za t. i. poslovni pristop, ki dolgoročno vrednost za svoje nosilce interesov zagotavlja z iskanjem priložnosti in upravljanjem tveganj, ki izvirajo iz omenjenih treh vidikov (Wilson, 2003, str. 1).

V svetu se pomena družbene odgovornosti zavedajo še posebej večja podjetja s slovečimi blagovnimi in storitvenimi znamkami ter tista, ki dajejo pečat v svojem ožjem geografskem okolju. Družbeno odgovorno ravnanje vgrajujejo v svojo poslovno vizijo. O dosežkih družbeno odgovornega ravnanja obveščajo javnost s poslovnimi poročili in po spletu.

⁹ Angl. Triple Bottom Line. Izraz je skovala svetovalna družba SustainAbility sredi devetdesetih let, njegovo priljubljenost pa je zagotovila knjiga *Cannibals With Forks* (Slapničar, 2005, str. 45). Ožje pojmovanje trajnostnega razvoja vključuje izključno okoljski koncept, širše pojmovanje pa vključuje tudi družbeno-socialne elemente. Današnji koncept trajnostnega razvoja vključuje upoštevanje vseh treh vidikov družbeno odgovornega ravnanja: ekonomskega, družbenega in okoljskega (Torres Currado, Dos Santos, 2005).

¹⁰ Angl. »sustainable development« oziroma »sustainability«. Sinonimi za trajnostni razvoj so: vzdržen razvoj, uravnotežen razvoj, sonaraven razvoj, »trojni izid«. Termin trajnostni razvoj se je prvič pojavil na konferenci o okolju in razvoju Združenih narodov leta 1992 v Rio de Janeiru in tako postal mednarodno sprejet politični cilj. Vse več podjetij ga uporablja kot osrednji pojem družbene odgovornosti (Wilson, 2003, str. 1).

¹¹ Nekateri avtorji omenjene tri komponente (ekonomski razvoj, družbeni razvoj in okoljska zaščita) pojmujejo kot 3E, saj naj bi sistem vključeval poročanje o ekonomskem, okoljskem in etičnem vidiku podjetja (economy, environment, ethics) ali 3P kot sestav ljudi, okolja in dobička (people, planet, profit).

¹² Organizacijsko ravnotežje se označuje kot stanje, v katerem so vsi nosilci interesov zadovoljni s svojim položajem in ga ne želijo spreminjati (Debeljak, Gregorič, 2004, str. 484).

Raziskava, izvedena med domačimi podjetji, je pokazala, da jih od 53 podjetij, ki so se prostovoljno odzvala na raziskavo, kar 93 odstotkov poroča mimogrede (manj kot 10 strani v letnem poročilu), le malo pa je takih, ki objavljajo tudi samostojna poročila o družbeni odgovornosti (Petrič, 2005, str. 18–19).

Družbena odgovornost podjetij pomeni zagotavljanje ekonomske uspešnosti podjetja z vključitvijo družbenih in okoljskih dejavnikov v svoje poslovne aktivnosti. Odgovorno podjetništvo tako predstavlja pozitiven prispevek za družbo ter izvajanje vpliva na okolje. Slednjega se poslovodstva podjetij vse bolj zavedajo, saj kratkoročno povečevanje dobičkov ni več zadostna osnova za družbeno odgovoren razvoj podjetja in za doseganje dolgoročne uspešnosti. Dolgoročno uspešnost je mogoče doseči le z opravljanjem dejavnosti na način, ki bo konkurenčen in usmerjen v gospodarsko rast, hkrati pa bo ščitil potrošnike, okolje in širil družbeno odgovornost. Vendar če podjetje samo vlaga v okolje, družbo in vase, pri tem pa zanemarija pričakovanja nosilcev interesov (lastnikov, zaposlencev, lokalnih skupnosti in drugih), posluje malomarno, neskrbno in mimo cilja ustvarja pozitivno vrednost podjetja, je družbeno neodgovorno.

Ključno vprašanje je pravo razumevanje pojma družbene odgovornosti in vpeljava koncepta družbeno odgovornega ravnanja. Poslovodstva podjetij se skušajo izogniti uporabi termina družbena odgovornost z obrazložitvijo, da termin ni dovolj jasen v smislu odgovornosti, ki iz tega izhaja. Ponavadi ne znajo oceniti pozitivnih finančnih učinkov družbeno odgovornih aktivnosti in ne razumejo, da so te lahko strateški dejavnik uspešnosti poslovanja.

Nekateri avtorji menijo, da je »družbeno odgovorno podjetje« zmožno obstajati in se razvijati več desetletij zaradi dolgoročnih koristi, ki jih nudijo sedanjim in bodočim nosilcem interesov. Drugi pravijo, da je koncept družbene odgovornosti splošne narave, katerega je zelo težko aplicirati na posamezno podjetje (Brooks, 2005). Spet drugi zagovarjajo tezo, da se v današnjem svetu nobeno podjetje ne more obnašati odgovorno, saj je hkratno razmišljanje o vseh treh vidikih družbeno odgovornega razvoja in s tem povezanim izpolnjevanjem pričakovanja nosilcev interesov preveč obsežno in kompleksno. Slednje je pogosto razlog, da podjetja o družbeno odgovornem ravnanju razmišljajo o vsakem vidiku posebej, ne pa o nekem vzajemnem delovanju vseh treh vidikov skupaj, saj doseganje zahtev po odgovornem razvoju uravnoveša zapleten odnos med trenutnimi ekonomskimi, družbenimi in okoljskimi potrebami na način, ki naj bi zagotavljal neko srednjo pot za prihodnje potrebe (Global Reporting Initiative, [URL:www.globalreporting.org/test/guidelines.asp], 30. 11. 2005).

Dobimo občutek, da je ekonomska učinkovitost edini kriterij družbene odgovornosti. Upoštevanje ostalih družbenih ciljev v razvoju in dejstva, da podjetje ni odvisno zgolj od lastnikov (delničarjev), temveč od vseh, s katerimi poslovodstvo vsakodnevno vzpostavlja poslovna razmerja, je bolj priložnostne narave ter običajno del »lepo« zapisane strategije prihodnjega razvoja podjetja.

2.4. Stopnje družbene odgovornosti

V povezavi z družbeno odgovornostjo govorimo o različnih stopnjah družbene odgovornosti, ki jih posamezna podjetja dosegajo. Osnovno vprašanje, s katerim se pogosto srečujemo v praksi, ni, kaj je prav in kaj narobe, temveč kaj je pravilneje. Odgovor na slednje vprašanje nam poskuša dati enostavni model, imenovan piramida družbene odgovornosti, ki ga je leta 1991 razvil Archie B. Carroll in ga prikazujem v sliki 1.

Carroll družbeno odgovornost podjetja deli na ekonomsko, zakonsko, etično in filantropsko. Piramida je sorodna motivacijski teoriji Maslowa, saj podjetje ne more biti etično odgovorno, dokler ne postane ekonomsko in zakonsko odgovorno. Podjetje mora najprej zadovoljiti interese lastnikov, šele nato sledi uravnoteženje interesov ostalih nosilcev interesov, ki imajo »delež« v podjetju (The Changing Role of Business in Society, [URL:www.accaglobal.com/pdfs/environment/othet/tech-ash-004.pdf], 20. 11. 2005).

Slika 1: Carrollova piramida družbene odgovornosti

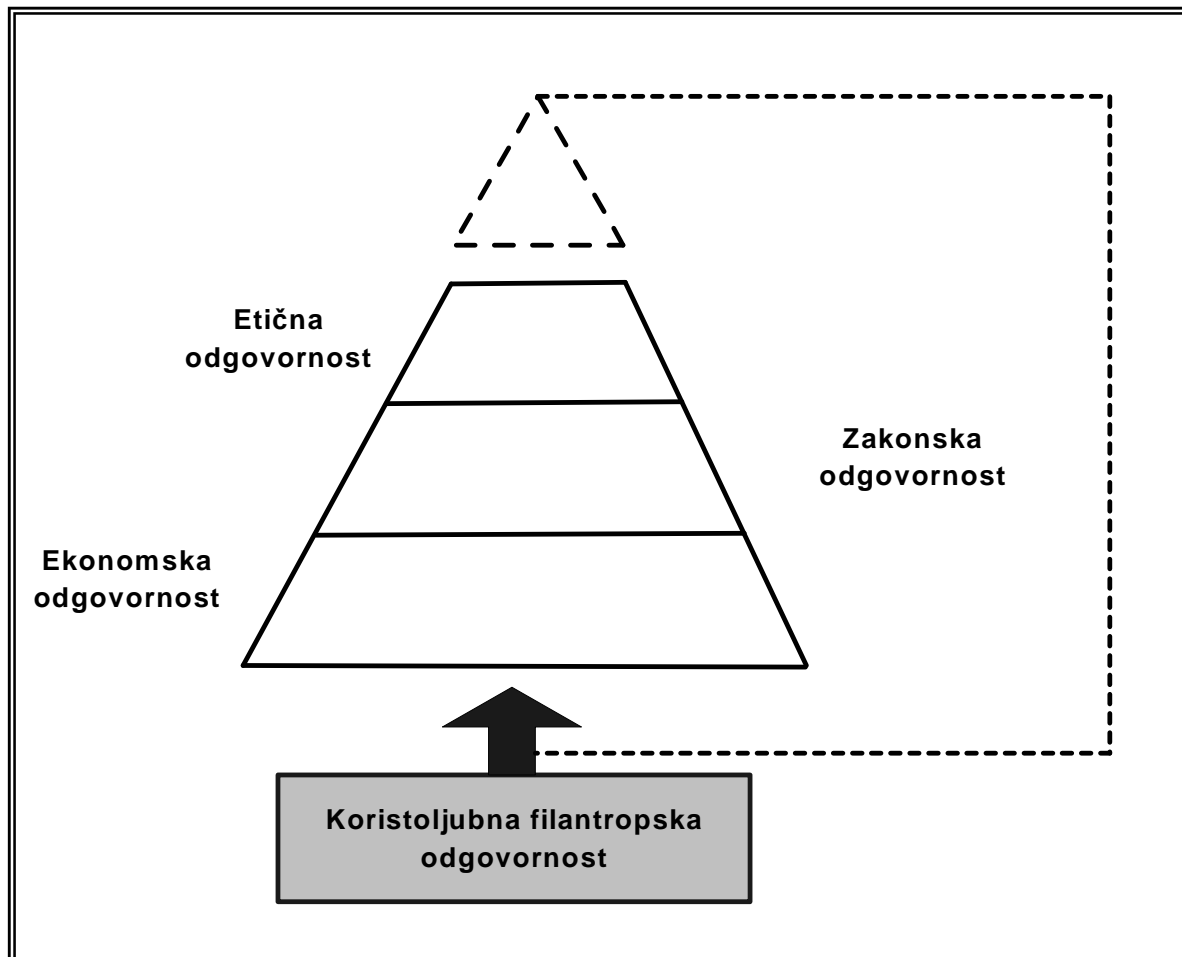
Vir: The Changing Role of Business in Society, [URL:www.accaglobal.com/pdfs/environment/othet/tech-ash-004.pdf], 20. 11. 2005).

Prikazana piramida družbene odgovornosti ima vrsto pomanjkljivosti. Glavna pomanjkljivost se nanaša na dejstvo, da je sposobnost ustvarjanja dobička v celoti odvisna od trga. Vsako podjetje teži k čim boljšemu zadovoljevanju potreb družbe, proizvaja proizvode in storitve, ki

skušajo v čim večji meri zadovoljiti posameznikove moralne in etične potrebe. Slednje je razlog, da ekonomska odgovornost izgublja na pomenu, saj večina multinacionalnih podjetij uvaja družbeno odgovornost v okvir svoje strategije poslovanja z oznako »korporacijski državljani« (Slika 2). Dobimo novo, sodobno piramido družbene odgovornosti, v kateri filantropska odgovornost izpodriva prvotno ekonomsko odgovornost (Mygind, 2004, str. 464).

Prikazana piramida je prisotna le v podjetjih, v katerih so lastniki prepričani, da družbeno odgovorno ravnanje prinaša dolgoročne koristi podjetju. Na dolgi rok ni mogoče več poslovati uspešno, ne da bi podjetje upoštevalo različne nosilce interesov, s katerimi sodeluje. Zasledovanje neuravnoteženih ciljev (samo in edino ekonomskega cilja) lahko celo ogrozi dobičkonosnost in preživetje podjetja, kar se je že mnogokrat pokazalo v pritiskih različnih nosilcev interesov (Slapničar, 2004, str. 519).

Slika 2: Sodobna piramida družbene odgovornosti

Vir: The Changing Role of Business in Society,
[URL:www.accaglobal.com/pdfs/environment/othet/tech-ash-004.pdf], 20. 11. 2005).

Pričakovanja, zahteve in želje nosilcev interesov (investitorjev, delničarjev finančnih institucij, javnih ustanov, lokalne skupnosti, kupcev, zaposlencev, vlade, poslovnih partnerjev itd.) so, da se podjetje obnaša in posluje družbeno odgovorno. Ekonomska in zakonska odgovornost sta zahtevani, etična odgovornost je pričakovana, filantropska odgovornost pa zaželena. Zakonska odgovornost zahteva od podjetij, da upoštevajo zakone, regulacije, upravna in druga pravila. Dopolnilo ji predstavlja etična odgovornost, ki pokriva vse tiste aktivnosti, ki jih od podjetja pričakuje družba, vendar niso predpisane z zakoni (preglednost transakcij, spoštovanje enakosti, človekove pravice in kulture, ohranjanje okolja, varnost, vodenje, ugled). Najvišjo raven družbene odgovornosti predstavlja filantropska odgovornost. Sestavljajo jo aktivnosti, ki so fakultativne narave, na primer: donacije, sponzorstva, prispevki za lokalno skupnost, voluntarizem itd. Da pa podjetje dosega navedene stopnje družbene odgovornosti, se od njega zahteva doseganje ustrezne ekonomske odgovornosti, ki zajema na primer: maksimiranje dobička, dividend, povečanje lastništva, investicije, strategijo vodenja, varnost zaposlitve, tehnološke inovacije itd. (Development Bank of Japan Research Report No.37, [URL:www.dbj.go.jp/english/public/research/1999.htm], 15. 11. 2005).

Biti družbeno odgovoren ne pomeni samo delovati v okviru pravnih, ekonomskih okvirjev, ampak iti tudi preko teh normativov in vlagati več v človeški kapital, naravo in odnose z nosilci interesov. Prostovoljno investiranje v našeta področja povečuje konkurenčnost in prepoznavnost podjetja. Podjetja v svoje okvire delovanja vse pogosteje vključujejo družbeno odgovornost in se začnejo temu primerno obnašati. Poudarek je na skupnih, iz prakse izhajajočih vrednotah podjetja in nosilcev interesov, ki zajemajo zaposlovanje, načine poslovanja, ocenjevanje dosežkov in uspehov, disciplino, odpuščanje, spodbujanje zaposlencev, zagotavljanje kvalitetne proizvode in storitve ter imajo pošten odnos s kupci, poslovnimi partnerji in ostalimi nosilci interesov (Trevino, Nelson, 2003, str. 4–6). Spet drugi menijo drugače. Pravijo, da je družbena odgovornost predvsem strošek, ki zmanjšuje konkurenčnost podjetja.

Odgovora na vprašanje, ali družbena odgovornost povečuje ali zmanjšuje dobiček podjetja, ni. Različne raziskave dajejo različne rezultate. Poudarila pa bi dejstvo, da realnost poslovnega sveta dokazuje, da družbena odgovornost pridobiva vse večji pomen in postaja pomembne del strategije poslovanja podjetij.

2.5. Področja družbene odgovornosti

Področji ekonomske in zakonske odgovornosti sta dokaj jasno definirani, področji etične in filantropske odgovornosti pa sta določeni nekoliko mehkeje. Etična odgovornost je odvisna od etičnih norm določene družbe, filantropska pa med drugimi tudi od domišljije podjetja oziroma njegovega poslovanja. Ravno zaradi te nedoločenosti sta etična in filantropska odgovornost tisti, ki tvorita jedro družbene odgovornosti podjetja.

Temeljna načela pri uresničevanju družbene odgovornosti podjetij so sledeča (Drevenšek, 2005):

- pošteno in enakopravno obravnavanje zaposlencev,
- etično in pošteno poslovanje,
- spoštovanje temeljnih človekovih pravic,
- odgovorno ravnanje z okoljem (skrb za prihodnje generacije) in
- skrbnost v odnosu do ožje lokalne skupnosti in širšega družbenega okolja, v katerem podjetje deluje.

Skladno s temi temeljnimi načeli lahko opredelimo tudi nekatera ključna področja družbene odgovornosti podjetij (Drevenšek, 2005):

- družbena odgovornost do zaposlencev (skrb za izobraževanje in kariero zaposlencev, zagotavljanje ustreznih pogojev dela in enakopravno obravnavanje vseh zaposlencev, programi zdravstvenega varstva in upokojitveni načrti, ustrezni plačni sistem, sistem nagrajevanja in programi lastništva, organizirano varstvo otrok, odnos do žensk, etničnih skupin in invalidov pri zaposlovanju itd.),
- družbena odgovornost do kupcev oziroma potrošnikov (izogibanje ustvarjanju ali izkoriščanju monopolnega položaja in nedopustni cenovni diskriminaciji,¹³ zagotavljanje varnosti izdelkov, ustrezno embaliranje in pošteno označevanje izdelkov, zagotavljanje obljubljenе kakovosti izdelkov in storitev),
- družbena odgovornost po funkcijskih področjih (finance, računovodstvo, nabava,¹⁴ raziskave in razvoj, trženje),
- družbena odgovornost do konkurentov (izogibanje nelojalni konkurenci,¹⁵ izogibanje uporabi dopinga, spoštovanje patentnih zaščit itd.),
- družbena odgovornost do lokalnih – regionalnih skupnosti, v katerih podjetje posluje (etično obnašanje podjetja do prebivalcev lokalnih skupnosti,¹⁶ sodelovanje pri lokalnih – regionalnih razvojnih projektih, skrb za zmanjševanje obremenjevanja okolja iz različnih virov, donacije in sponzorstva, tehnična pomoč lokalnim – regionalnim oblastem),
- družbena odgovornost do držav oziroma vlad, kjer podjetje posluje (redno plačevanje davkov in drugih obveznosti, etičnost pri mednarodnem poslovanju in prenašanju globalnih dobičkov, vpliv na države tretjega sveta, spoštovanje lastninskih pravic v državah tretjega sveta itd.).

¹³ Zelo odmeven je bil primer Volkswagrove cenovne diskriminacije v avtomobilski industriji med državami članicami Evropske unije.

¹⁴ Zelo pomembna je etičnost pri nabavah, ki se v prvi vrsti nanaša na pošten odnos podjetja do dobaviteljev iz tretjega sveta.

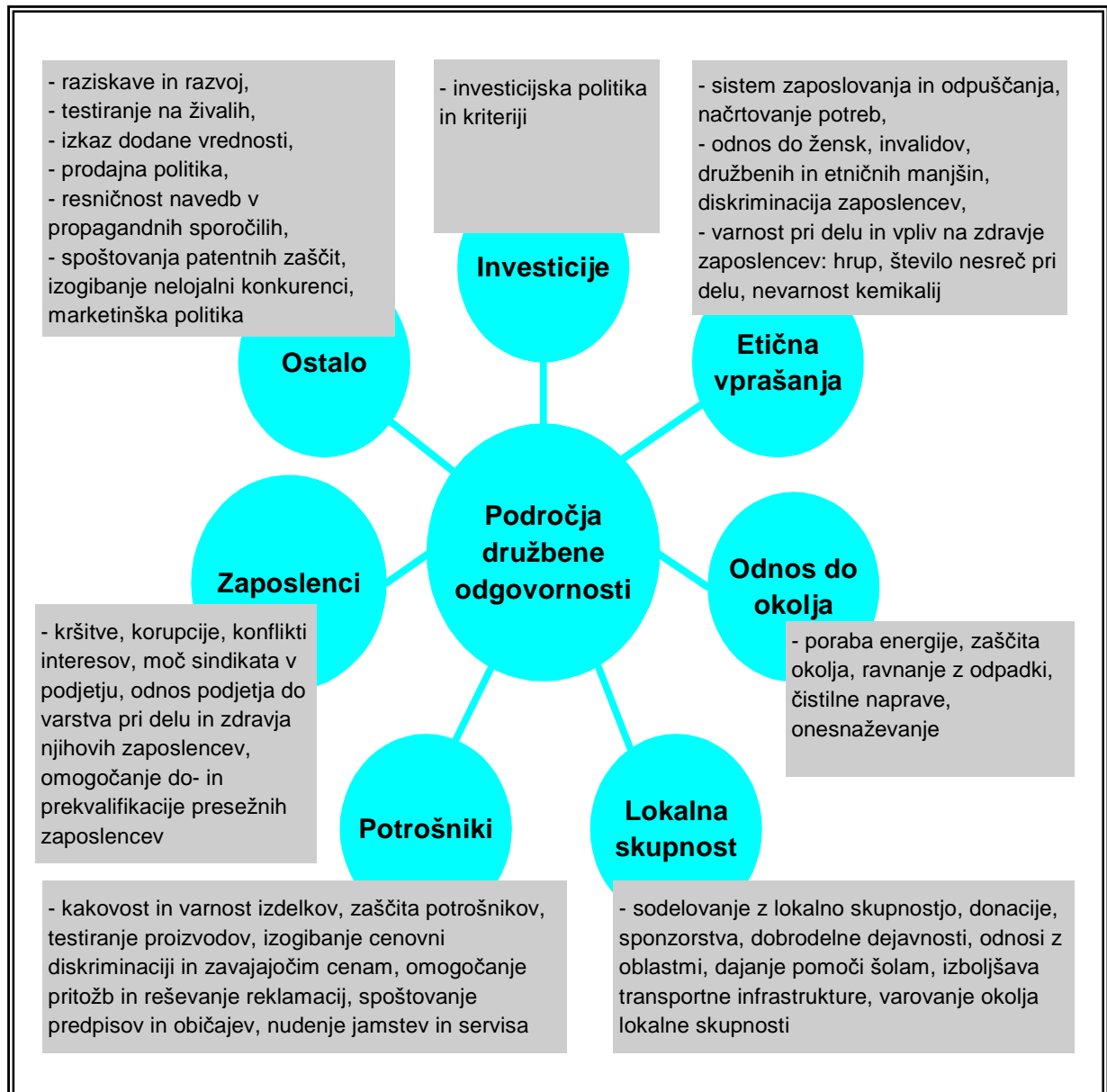
¹⁵ Primer nelojalne konkurence je podjetje Microsoft, ki je bilo večkrat obtoženo uničevanja konkurence.

¹⁶ Podjetje Shell je bilo obtoženo, da je na silo preseljevalo domorodce.

Eno od pomembnejših področij družbene odgovornosti je tudi področje družbeno odgovornega investiranja.¹⁷ Na tem področju so najbolj aktivne banke. Te vlagajo samo v tista podjetja, ki izpolnjujejo določene kriterije, tj. kriterije družbene odgovornosti.

Navedena in omenjena področja družbene odgovornosti podjetij prikazujem v sliki 3.

Slika 3: Področja družbene odgovornosti

Vir: Gray, Owen, Adams, 1996, str. 83, 90, 145, 205, 268 in 284.

¹⁷ Angl. »social investment«. Podjetjem prinašajo konkretne prednosti njihove uvrstitve na »trajnostne« in družbene borzne indekse, kot so Dow Jones Sustainability Index, Domini 400 Social Index (DSI) in serija FTSE, ki sestoji iz štirih elementov za britanski, evropski, angleški in svetovni trg, s katerim ocenjujejo poslovanje podjetij, ki dosegajo mednarodne standarde družbene odgovornosti (Domini, 2001, str. 5–7).

Področja družbene odgovornosti in področja delovanja podjetja se med seboj dopolnjujejo in imajo skupne koristi oziroma interese. Podjetje ima za svoje poslovanje mandat družbe, ki mu ga lahko družba odvzame ob kršitvi »sprejemljivega« vedenja. V tabeli 1 prikazujem medsebojno soodvisnost področij družbene odgovornosti in področij delovanja podjetja v smislu kaj družba zagotavlja podjetju in kaj podjetje s svojim delovanjem zagotavlja družbi (Slapničar, 2005, str. 44).

Tabela 1: Medsebojna soodvisnost področij delovanja družbe in podjetja

Področje delovanja družbe	Področje delovanja podjetja
<ul style="list-style-type: none"> • sredstvo menjave • kvalificirana delovna sila • zakonit (praven) bančni sistem • družbena infrastruktura: ceste, šole, bolnišnice 	<ul style="list-style-type: none"> • proizvodi in storitve • neposredna in posredna zaposlitev • oblikovanje dohodka za plače, dividende, davke, obresti

Vir: Corporate Social Responsibility Initiatives, [URL:www.nse-india.com/content/research/Papers84.pdf], 15. 11. 2005).

Prikazana tabela nam omogoča, da si pojav družbene odgovornosti podjetij ter poročanja o njej lahko razlagamo s pomočjo sledeče teorije. Če cilji podjetja niso v skladu s širšim družbenim vrednostnim sistemom, lahko to pomeni grožnjo za legitimnost obstoja, ki se uresniči v pravnih, ekonomskih ali družbenih sankcijah (Slapničar, 2005, str. 44). Družba je torej tista, ki podjetju omogoča, da bo nadaljevalo s poslovanjem v dogledni prihodnosti.

Našteta področja družbene odgovornosti so le nekatera izmed vseh možnih. Vsako podjetje ima neskončen nabor potencialnih odgovornosti do različnih nosilcev interesov. Prav vseh področij družbene odgovornosti nobeno podjetje v celoti ne more izpolniti, naj si še tako prizadeva. Slednje ni možno zaradi časovnih in finančnih omejitev. Podjetje, ki se želi obnašati družbeno odgovorno, mora izbrati omejeno število področij družbene odgovornosti, na katerih se potem udejstvuje (Gray, 2005).

V današnjem svetu ni več sprejemljivo, ampak je pričakovano, da podjetja delajo dobro. S to razliko, da v ospredju ni samo ekonomska uspešnost, ampak tudi družbena odgovornost in delovanje podjetja v smeri dobrega korporacijskega državljana. Katere družbene dosežke podpirati, na kakšen način vzpostaviti tesno partnerstvo z družbo, katere družbene projekte razvijati, da bo podjetje koristilo sebi in družbi, kako meriti uspehe? Odgovore podaja udejstvovanje podjetja na izbranih področjih družbene odgovornosti, ki pa danes ni več zadostno (Kotler, Lee, 2004, str. 49–52). Družbeno odgovorno delovanje podjetja širši družbi danes ni samo po sebi umevno. Zato je za podjetja, ki želijo imeti koristi od družbeno odgovornega ravnanja, ključno, da o tem poročajo.

3. DRUŽBENO ODGOVORNO POROČANJE

V zgodovini so se podjetja soočila s finančnimi poročili, katerih pomembnost so spoznala preko njihove uporabe, saj so jim dandanes v pomoč predvsem pri vodenju in upravljanju podjetja. Toda z nedavnimi razvpitimi finančnimi škandali, ki so se pričeli z razkritjem nekajletnih manipulacij računovodskih izkazov,¹⁸ se odpirajo vprašanja, ki so širša od ekonomskega vidika razvoja podjetja. Trenutno obvezno finančno poročanje izpolnjuje zgolj tehnična priporočila in razkriva finančno delovanje podjetja v preteklosti. Slednje je vzrok za vse večjo zaskrbljenost nosilcev interesov, saj na omenjeni način poročanja ne pridobijo zadostnih informacij o prihodnosti podjetja. Podjetja se zaskrbljenosti nosilcev interesov zavedajo, saj je njihova uspešnost odvisna prav od družbe, v kateri delujejo. Uspešnosti tako ni mogoče doseči zgolj s spremembo delovanja, ampak tudi z razkritjem informacij o soočanju z ekonomskimi, družbenimi in okoljskimi kriteriji. Za razkritje ekonomskih, družbenih in okoljskih kriterijev podjetja sestavljajo družbena poročila, ki so rezultat procesa družbenega poročanja.

Poročanje o družbeni odgovornosti je tako najbolj viden del sistema računovodstva družbene odgovornosti podjetja. Je aktivnost, ki podjetjem dopušča svobodo izbiranja in eksperimentiranja. Podjetja imajo glede družbenega poročanja različne poglede in pristope. K temu prispevajo neenotnost pojmovanja področja poročanja, vsebine poročila ter standardov, ki naj bi področje poročanja urejali. Vse navedeno nakazuje na nestrukturiran razvoj samega področja poročanja o družbeni odgovornosti, ki se odraža v neprimerljivosti in neprilagodljivosti poročil o družbeni odgovornosti in različnih motivacijskih dejavnikih, ki podjetja usmerjajo v sestavo poročil. Navedene posebnosti družbeno odgovornega poročanja navajam v nadaljevanju dela.

3.1. Pojmovanje družbeno odgovornega poročanja

Družbeno odgovorno poročanje¹⁹ je proces sporočanja o družbenih in okoljskih učinkih ekonomskih delovanj podjetja določenim nosilcem interesov znotraj podjetja in družbi kot celoti. Zahteva razširitev odgovornosti podjetja s tradicionalne vloge zagotavljanja finančnega poročila lastnikom kapitala, natančneje delničarjem. Takšna razširitev temelji na predpostavki, da odgovornost podjetij ni zagotavljanje dobička njenim delničarjem, temveč širša odgovornost do družbe (Gray, Owen, Adams, 1996, str. 3).

¹⁸ Najbolj razvpiti finančni škandal, povezan z manipulacijo računovodskih izkazov, je afera Enron. Da bi preprečili podobne afere in zmanjšali nezaupanje v računovodske izkaze, se je pojavila izjava o »korporativnem državljanstvu«. S podpisom izjave se podjetja zavežejo, da bodo delovala z večjo družbeno odgovornostjo (Solomon, Solomon, 2004, str. 50).

¹⁹ Angl. »social reporting, social responsibility, accounting corporate, social disclosure, social accountability disclosure, social audit, ethical statement, values report, social statement«.

Vloga družbenega poročanja je razkritje družbene odgovornosti, iz česar sledi, da je družbeno poročanje razširitev pojma družbene odgovornosti. Poleg navedene vloge družbeno poročanje ocenjuje vplive, ki jih povzročajo aktivnosti podjetja na družbo; meri učinkovitost in uspešnost družbenih programov, ki jih izvaja podjetje; predstavlja notranji informacijski sistem, ki dopušča celovito analizo sredstev in družbenih vplivov podjetja (Tilling, 2005). Družbeno odgovorna poročila torej slonijo na predpostavki o družbeni odgovornosti podjetij.

Gre za nov način poročanja s poudarkom na poročanju o rezultatih dela na področju družbe in okolja. Za učinkovito poročanje se zahteva merjenje rezultatov dela in revidiranje družbenega in okoljskega procesa v podjetju (Corporate Social Responsibility Initiatives, [URL:www.nse-india.com/content/research/Papers84.pdf], 15. 11. 2005). Zgolj poročanje o rezultatih dela predstavlja zanemarljivo vrednost, če ne podpira dialoga, ki vpliva na odločitve in obnašanje podjetja ter nosilcev interesov. Primarni cilj poročanja je prispevati k nenehnemu dialogu z nosilci interesov. Nekateri avtorji družbeno odgovorna poročila razumejo tudi kot analize družbene politike z vprašanjem o tem, ali so se izboljšale objektivne življenjske razmere in subjektivna blaginja na eni strani in na drugi, preko ravni posameznikov, ali se je izboljšala blaginja celotne družbe (Zapf, 2002, str. 903).

Pri pojmovanju poročanja o družbeni odgovornosti naletimo na enak problem kot pri pojmovanju družbene odgovornosti. Ožje gledano v to poročanje prištevamo tista razkritja o družbeni odgovornosti, ki so objavljena v letnih poročilih ali poročilih, ki dopolnjujejo letna poročila. Širše razumemo s poročanjem o družbeni odgovornosti vsa tista razkritja družbene odgovornosti, ki se pojavljajo v ostalih oblikah oglaševanja in odnosov z javnostmi (v objavah ali oglasih na televiziji, radiu, internetu, v časopisju, na tiskovnih konferencah itd). V slednjem je družbeno poročanje bližje trženjski strategiji z namenom povečati dobičkonosnost in ugled podjetja kot pa posledica predane skrbi za družbo in okolje (Slapničar, 2005, str. 44). Podjetja, ki več vlagajo v poročanje o svojih družbeno odgovornih ravnanjih kot v ravnanja, so družbeno neodgovorna. Gre jim zgolj za pozitivno promocijo oziroma trženjske učinke. Cilj oblikovanja družbenega poročila je doseči povratni učinek na nadaljnje odločanje ter kreativno mišljenje podjetja. V nekaterih državah se podjetja že soočajo z zakonsko obvezo sestave poročila o družbeni odgovornosti.

3.2. Sestava družbeno odgovornega poročila

Razvoj družbenega poročila ni prinesel le razlik v metodologiji, ampak tudi razlike v strukturi oziroma obliki družbenega poročila. Danes se od podjetja pričakuje, da poroča, ne le skrbi za odnose z nosilci interesov. Poročila morajo biti verodostojna in relevantna za investitorje in ostale nosilce interesov (Slapničar, 2005, str. 47).

Poročanje o družbeni odgovornosti tako v podjetju zajema najrazličnejša področja, podobno kot sama družbena odgovornost. Podjetje pri poročanju o družbeni odgovornosti nikakor ne more pokriti vseh teoretično možnih tem, saj bi bila takšna poročila za bralce preobsežna. Če pa želi učinkovito poročati o svoji družbeni odgovornosti, mora skozi v nadaljevanju naštetih korake (Gabrovec-Mei, 2001, str. 4–7):

- opredeliti glavne nosilce interesov, ki jih želi obveščati o svojih družbeno odgovornih aktivnostih (raziskati splošne lastnosti glavnih nosilcev interesov, njihova pričakovanja in zahteve v odnosu do podjetja ter identificirati teme, ki jih v zvezi z družbeno odgovornostjo še posebej zanimajo),
- razmisliti, kaj želi v odnosu do določenih nosilcev interesov doseči (komunikacijski nameni in cilji),
- preveriti, katera od izbranih področij družbenih aktivnosti podjetje načrtuje in izvaja tako zgledno, da bi o njih želelo poročati.

Oprelitev sestave poročila se v literaturi med avtorji razlikuje, saj je poročanje o družbeni odgovornosti neomejen prostor potencialnih aktivnosti. Vsem pa je skupna ugotovitev, da sestava poročila za podjetje ne bi smela biti zgolj formalnost, temveč del komunikacijskega načrta. Vsako družbeno poročilo bi moralo vsebovati predstavitev podjetja in kriterije sestave družbenega poročila. Prav tako naj bi vsako podjetje predstavilo izboljšave, ki jih namerava uresničiti in načrtno delitev dodane vrednosti ter razkriti svojo povezanost z družbo in okoljem, v katerem deluje (Gabrovec-Mei, 1997, str. 367–376).

Predstavitev podjetja zajema opis strukture (struktura delničarjev, razvojne točke podjetja, velikost, tržna pozicija), etične vrednote, strategije, politike podjetja. Izgradnja identitete podjetja pripomore k njegovi prepoznavnosti, sistem vrednot pa postopoma ustvarja oceno podjetja v obliki njegovega ugleda. Povezanost z družbo in okoljem podjetje lahko predstavi s sledečimi elementi:

- opis ciljev in obveznosti ter načel, ki izhajajo iz poslovanja podjetja,
- identifikacija nosilcev interesov, opis politike, povezane z njimi (kot napoved rezultatov in složnost vrednot), ter njihova mnenja v skladu z načelom vključenosti,
- proces družbenega poročanja, ki omogoča odkritje povezav med cilji in rezultatom podjetja,
- predstavitev kvantitativnih in kvalitativnih podatkov, primerjav in drugih informacij, ki so pomembne za predstavitev povezav med obveznostmi in cilji podjetja,
- primerjave, ki uporabnikom poročil omogočajo boljšo oceno aktivnosti podjetja,
- načrtovane izboljšave,
- mnenja in poročila neodvisnih oseb.

Iz navedenega lahko sklepamo, da naj družbeno odgovorno poročilo ne bi bilo zasnovano kot računovodsko poročilo, saj imata poročili različne informacijske cilje, toda med seboj se ne izključujeta, saj sta obe poročili odraz komplementarnega pogleda na ekonomsko in družbeno odgovornost podjetja. Ravno tako kot računovodsko poročilo mora biti družbeno poročilo odobreno s strani posloводства podjetja, ki je tudi odgovorno za predstavljene informacije. Sestavljeno mora biti na ustaljen način, običajno na koncu leta, kot samostojno poročilo ali kot del letnega poročila. Namenjeno je lastnikom in ostalim nosilcem interesov ter kot tako služi za oblikovanje in razširitev ugleda podjetja (Gabrovec-Mei, 2001, str. 8).

Oprelitev kriterijev, ki bodo poenotili vsebino in sestavo družbenega poročila,²⁰ je nujna. To pomeni, da ni dovolj, da se poročilo zagotovi za različna obdobja in da so poročila različnih podjetij med seboj primerljiva, ampak je potrebno zagotoviti njihovo zanesljivost in transparentnost ter razkritja, ki bodo bralcu omogočala razumeti vsebino in mu ustvariti svoje lastno mnenje (Gabrovec-Mei, 2001, str. 9–10). Prosta izbira posloводства, kako in o čem poročati, prinaša negotovost uporabnikov pri razumevanju poročil, saj je sestava družbenega poročila nemalokrat odvisna samo od ekonomskih dejavnikov in tako predstavlja le del promocije podjetja.

3.3. Motivi za poročanje o družbeni odgovornosti

V času globalizacije trga in informacijsko vodene družbe so podatki, kako širša družba zaznava aktivnosti podjetja, za podjetje pomembnejši kot kdajkoli v zgodovini. Z geografsko in kulturno razširitvijo podjetij jim preživetja ne omogočajo zgolj investicije in izboljšave proizvodov, temveč prispevek k družbeno odgovornemu ravnanju. Družba zahteva večjo stopnjo razkritja poslovanja podjetij, hkrati s temi zahtevami pa rastejo tudi njihova pričakovanja. Globalna ekonomija zahteva nove načine vodenja podjetja, ki bi prinesli družbene koristi (Kotler, Lee, 2004, str. 45).

O tem, zakaj podjetja začnejo poročati o družbeni odgovornosti, obstajata v literaturi dva osnovna razloga.²¹ Prvi je ta, da nekatera podjetja gradijo svoje poslovanje na vrednotah. V tem primeru poročanje za podjetje predstavlja neke vrste nadzorno funkcijo, ki zagotavlja, da podjetje ne deluje v nasprotju z lastno deklariranimi vrednotami.

²⁰ Ugotovitve, do katerih je prišla revizijska hiša KPMG, kažejo, da eno skrajnost predstavljajo podjetja, katerih poročila o družbeni odgovornosti so v obliki izjave direktorja, druga skrajnost so podjetja, ki poskušajo izdelati popolno poročilo o družbeni in okoljski odgovornosti. Podobno velja tudi za naravo vsebine poročila o družbeni odgovornosti (Slapničar, 2005, str. 46).

²¹ Glavne pobude za poročanje o družbeno odgovornem ravnanju v Evropi izhajajo iz obveznosti do okolja, odnosov s širšo družbo, želje po posedovanju konkurenčnih prednosti ter zakonskih izpolnitev. Pri ameriških podjetjih pa glavne pobude za poročanje izhajajo iz pritiskov različnih nosilcev interesov (Wheeler, Elkington, 2005). Gre za premik od kulture »trust me« preko »tell me« do kulture »show me« (Owen, Swift, 2001, str. 6–7).

Drugi razlog za poročanje predstavljajo koristi od poročanja, ki so lahko, za vsako podjetje drugačna (Deegan, 2002, str. 282–311, O'Dwyer, 2000, str. 13–14):

- Povečanje in izboljšanje ugleda ter javne podobe podjetja.
- Zadostitve zakonskim zahtevam v tistih državah, kjer zahteve obstajajo, ter izpolnitev zahtev finančnih družb glede naložb v družbeno odgovorne projekte.
- Ekonomska racionalnost v smeri delanja pravih stvari, kar podjetju prinaša konkurenčno prednost.
- Preusmeritev pozornosti javnosti.²²
- Zmožnost hitrejših reakcij podjetja na spremembe v obnašanju nosilcev interesov.
- Ustvarjanje podpore in zaupanja s strani nosilcev interesov, predvsem podpore v času kriz.²³
- Želja po povečanju stopnje privlačnosti investicij v podjetje, saj so na trgu vse pomembnejše etične vrednote investiranja. Razpolaganje z dodatnimi informacijami zmanjšuje tveganja v očeh investitorjev.
- Ustvarjanje ugodnejše organizacijske klime ter etičnega vedenja se lahko odraža v nižjih določenih stroških podjetja. Nižji stroški so lahko posledica manjšega absentizma, manjše fluktuacije, manjšega obsega zunanjih pritiskov na podjetje ter posledično tožb proti njemu itd.

Razlogov, zakaj naj bi podjetja poročala o družbeno odgovornem ravnanju, je več kot dovolj. Glavni razlog za poročanje so navedene koristi, ki jih podjetja lahko pričakujejo od zunanjih družbeno odgovornih aktivnosti. Doseganje pričakovanih koristi povzroča podjetju tudi določene stroške. Višji stroški največkrat pomenijo manjše plače in dividende, višje cene pa manjši razpoložljivi dohodek potrošnikov. Pretirano upoštevanje želja nosilcev interesov lahko zmanjšuje učinkovitost in s tem konkurenčnost podjetja. Prav tako so pretirana ozka usmerjenost, individualizem in globoko vsajeni družbeni problemi (npr. odnos do žensk, do drugih ras itd.) največkrat razlog, da se nič ne naredi. O enačenju med družbeno odgovornim ravnanjem in poročanjem o njem tako ne moremo govoriti.

Podjetja, ki želijo biti družbeno odgovorna, so torej v večnem konfliktu: če hočejo imeti koristi od odgovornega ravnanja, je pomembno, da o tem poročajo; a če poročajo pretirano, agresivno in pristransko, torej le zaradi finančnih koristi, se njihovo ravnanje lahko sprevrže v preprosto trženjsko logiko, ki nima nič skupnega s temeljnimi načeli odgovornosti. Če dobijo takšen signal kasneje še uporabniki poročila, je poročilo o družbeni odgovornosti vsebinsko v celoti razvrednoteno. Glavni problem poročanja je v dejstvu, da je meja med »pravim« in

²² Podjetja so namreč nagnjena k samopromociji in težijo k razkrivanju pozitivnih prispevkov ter k prikrievanju ali manj natančnemu poročanju negativnih učinkov svojega delovanja (Parker, Nobes, 1995, str. 15–175).

²³ Mlada generacija menedžerjev se zaveda pomembnosti uskladitve lastnih in korporativnih vrednot z vrednotami družbe. Podjetja čutijo velike zunanje in notranje pritiske po večji odprtosti in prevzemanju odgovornosti za svoje dejavnosti ter po poročanju nosilcem interesov o tem, kako uresničujejo svojo družbeno odgovornost (Mygind, 2004a, str. 463–480).

»neprimernim« (bodisi po obsegu ali vsebini) tanka in pogosto nezaznavna. Zaznavni so šele odzivi javnosti na neko poročanje, do katerih pa običajno podjetja pridejo prepozno.

3.4. Zakonski okvir poročanja o družbeni odgovornosti

Razvoj današnje družbe zaznamujeta njena kompleksnost in dinamičnost, kar narekuje ustrezno prilagoditev zakonov. Večja podjetja z vplivom na okolje in družbeno dogajanje v svetovnem merilu poslujejo v mnogih državah in tako želijo uporabljati iste standarde po vsem svetu. Ta potreba je bila ključni razlog razvoja mednarodnih standardov poročanja, ki naj bi zagotavljali primerljivost med podjetji, sektorsko prilagodljivost ter možnost revidiranja poročil. Kazalci družbene odgovornosti bi morali biti, tako kot ostali finančni, kar se da natančni, zanesljivi, enotno uporabni v vseh panogah, v vseh državah ter biti zaradi verodostojnosti revidirani. Glavni problem pri vsem tem je, da se standardi, ki naj bi družbeno poročilo poenotili in mu dali določeno stopnjo verodostojnosti, razvijajo počasi in bolj kot računovodska stroka nad njimi bedijo razne nevladne organizacije. Strinjam se, da sta potrebna čas in prostovoljnost poročanja, ki bosta izbranim naborom standardov prinesla določeno prakso, da bodo v prihodnje postali osnova za veljaven sistem zakonsko obveznega poročanja.

Poročila o družbeni odgovornosti se danes še vedno sestavljajo na podlagi različnih standardov, smernic ter načel in so zato medsebojno neprimerljiva. Vendar lahko z gotovostjo rečem, da se razmere izboljšujejo, saj so se pričeli razvijati prvi, širše sprejeti standardi, ki jih lahko razdelimo v dve skupini. V prvo skupino spadajo standardi družbene odgovornosti, ki pokrivajo posamezna področja družbene odgovornosti in določajo, kako morajo podjetja na teh področjih delovati. Drugo skupino predstavljajo standardi računovodstva, revidiranja in poročanja o družbeni odgovornosti, ki določajo postopke, ki jih morajo podjetja opraviti v procesu računovodstva družbene odgovornosti. Samo področje računovodstva družbene odgovornosti je ravno tako deležno vse večje pozornosti v smislu prostovoljnega razkritja kvalitativnih in kvantitativnih informacij. Podjetja jih razkrivajo z namenom obveščanja svojih nosilcev interesov ali možnosti vplivanja nanje. Napredek je moč pričakovati tudi na področju revidiranja, saj so se začeli razvijati prvi standardi – AA1000, ki jih je objavilo združenje AccountAbility.

3.4.1. Računovodstvo družbene odgovornosti

Računovodstvo družbene odgovornosti zajema razkritja računovodskih in drugih informacij o dejavnosti podjetja. Pri tem govorimo o razkritjih družbene odgovornosti in o poročanju podjetij o družbeni dejavnosti. Računovodstvo družbene odgovornosti vključuje širok razpon informacij, predvsem nevrednostnih.

Podjetje, ki uživa koristi od družbeno odgovornega obnašanja, mora zagotoviti, da so nosilci interesov o tem obnašanju ustrezno obveščeni. To pomeni, da mora podjetje organizirati zbiranje, obdelovanje in objavljanje podatkov oziroma informacij o svojih družbeno odgovornih aktivnostih. Nekateri avtorji menijo, da naj se z družbeno odgovornostjo ukvarja računovodstvo podjetja. Znanje računovodij – znanje o oblikovanju, gradnji in upravljanju z informacijskimi sistemi, znanje o zbiranju in verifikaciji (reviziji) podatkov, znanje o poročanju informacij – je ključnega pomena pri vzpostavljanju sistemov poročanja o družbeni odgovornosti podjetij (Gray, Owen, Adams, 1996, str. 71–72). Razvoj računovodstva družbene odgovornosti²⁴ je zelo pomemben, saj velja za osnovno izhodišče sodobnih modelov za merjenje uspešnosti družbene odgovornosti podjetij.

Koncept družbene odgovornosti se na prednostnih seznamih podjetij z vse večjo gotovostjo vzpenja proti vrhu. Ključni razlog za to je odziv na pritisk s strani skupnosti na določene dogodke ali postopke podjetja. Pritiski, da se morajo podjetja uspešno odzivati na družbena in okoljska vprašanja, prihajajo od zunaj in znotraj. Izvajanje, merjenje in poročanje o dejavnostih podjetij na področju družbene odgovornosti že dolgo ni več pomembno le za predstavnike nevladnih organizacij, ampak postaja čedalje odločilnejši dejavnik tudi za vlagatelje, državo, zaposlenca, stranke, lokalno skupnost, nevladne organizacije. Finančne institucije se čedalje pogosteje poglobljajo v podatke o družbeni odgovornosti podjetij, ko ocenjujejo tveganost naložb in posojil podjetjem. Temu se mora ustrezno prilagoditi tudi računovodstvo v podjetjih, in sicer z razširitvijo obsega delovanja na družbeno področje, da bo lahko zbiralo, obdelovalo in pripravljalo potrebne informacije o družbeno odgovornem delovanju in ravnanju podjetja.

3.4.1.1. Standard Družbena Odgovornost 8000 (SA8000)

Standard Družbena Odgovornost 8000 (SA8000)²⁵ se nanaša na družbeno odgovorno ravnanje. Razvit je bil z namenom odpraviti nepoštene in nehumane metode ravnanja z delovno silo na delovnem mestu. Primeren je za implementacijo v podjetjih vseh velikosti. Standard obravnava osem področij družbene odgovornosti, in sicer otroško delo, prisilno delo, zdravje in varnost pri delu, svobodo združevanja in pravico do kolektivnih pogajanj, diskriminacijo, disciplinske metode, delovni čas ter nagrajevanje (The Social Accountability 8000 Standard, 1997, str 1–6).

²⁴ Zgodnji začetki računovodstva družbene odgovornosti segajo v leto 1970, ko je izšla ena prvih knjig, ki slonijo na empiričnih raziskavah o družbeni odgovornosti podjetja in družbenem poročanju (Bauer, Fenn, 1972, str. 3). Kasneje smo pričla številnim raziskovalnim projektom, ki poročajo o poskusih podjetja, da bi ustrezno ocenilo uspešnost poslovanja z vidika družbene odgovornosti (Corson, Steiner, 1974, str. 5). Ti vrednotijo različne prakse računovodstva družbene odgovornosti po podjetjih ali razvijajo modele za merjenje učinkov družbeno odgovornih aktivnosti (Linowes, 1974, str. 5).

²⁵ Angl. »Social Accountability 8000«. Družba Social Accountability International (SAI), s sedežem v New Yorku, je standarde leta 1997 razvila v sodelovanju z več delavskimi sindikati, poslovnimi svetovalci, revizorji in družbami za certificiranje. Temeljijo na 12 konvencijah ILO, Splošni deklaraciji Združenih narodov o pravicah otrok, ISO9001 in ISO1400 (Social Accountability (SA8000), [URL:www.cepaa.org/sa8000.htm], 05. 12. 2005).

V proces poročanja so tako vključeni le izbrani nosilci interesov (zaposlenci). Sistem zahteva zagotavljanje pravičnih in primernih delovnih pogojev, saj od delodajalcev zahteva, da izplačujejo plače, zadostne za osnovne potrebe zaposlencev, da zagotovijo varno delovno okolje, da ne zaposlujejo otrok ali druge delovne sile pod prisilo in da od zaposlencev ne zahtevajo opravljanja delavnika, ki bi praviloma presegel 48 delovnih ur na teden.

Glavni razlog za nastanek standarda je dejstvo, da so mednarodna podjetja pripravljala poročila, ki so razkrivala dobre družbene vplive v državi, kjer je bilo podjetje ustanovljeno, zanemarjala pa predstavitev slabših pogojev v podružnicah. Podjetja, ki pridobijo certifikat, ga morajo obnavljati vsaka tri leta, nadzoru in reviziji so zavezana vsakega pol leta, brez revizije pa standarda niti ni mogoče pridobiti.

Standard SA8000²⁶ je tako prvi mednarodni standard za ocenjevanje podjetij, ki zagotavlja spoštovanje temeljnih delavskih pravic in ga je mogoče revidirati. Uvajanje standarda po mnenju mnogih povečuje konkurenčnost, produktivnost, inovativnost. Mednarodna podjetja z njegovo pomočjo v državah v razvoju dokazujejo svojo etičnost pri zaposlovanju mladine, nediskriminatornost, skrb za izobraževanje itd. Standard je vsebinski in spada v okvir družbenega poročanja. Ni družbeno poročilo, saj upošteva le etični vidik podjetja in je omejen le na zaposlence (Gabrovec-Mei, 2001, str. 45). Slabost tega standarda je tudi v dejstvu, da vsiljuje zahodne vrednote deželam v razvoju in tako lahko zavaja javnost.²⁷

3.4.1.2. Standard Odgovornost 1000 (AA1000)

Standard Odgovornost 1000 (AA1000)²⁸ je bil izdan z namenom, da zagotovi ustrezno kvaliteto pri računovodenju, revidiranju in poročanju o družbeni odgovornosti. Omenjeni standard je eden novejših, njegov namen pa je prikazati povezavo načel družbene odgovornosti in razvoja podjetja. Kot ključni dejavnik poročanja je navedena vključenost nosilcev interesov. Standard AA1000 je procesni, saj identificira procese, ki naj jih podjetja upoštevajo, da bi delovala odgovorno, oziroma določa, katere korake oziroma procese naj podjetje izvede pri poročanju o družbeni odgovornosti. Ti koraki so: planiranje, računovodstvo, revidiranje, poročanje, integriranje in vključevanje nosilcev interesov. Za vse navedene korake obstajajo v okviru standarda AA1000 tudi posebni procesni standardi (AccountAbility 1000(AA1000) standard, [URL:www.accountability.org.uk/B.htm], 15. 12.

²⁶ V Sloveniji se s SA8000 kot prvo lahko pohvali podjetje Meblo Jogi, ki je ocenilo, da izboljševanje delovnih razmer in etični odnos do zaposlencev pripomoreta k višji produktivnosti in inovativnosti, odraža pa se tudi na kakovosti izdelkov, torej na vrednosti za kupce. Certifikat hkrati sili podjetje v njegov razvoj, vzdrževanje dobrih poslovnih odnosov in povečuje konkurenčnost ter ugled (Vozel, 2005b, str. 26). V Evropi je omenjeni certifikat pridobilo 12 podjetij. Za njega zaprosajo predvsem proizvajalci tekstila, obutve, igrač in kozmetike, kar je razumljivo, saj delujejo v delovno intenzivnih panogah.

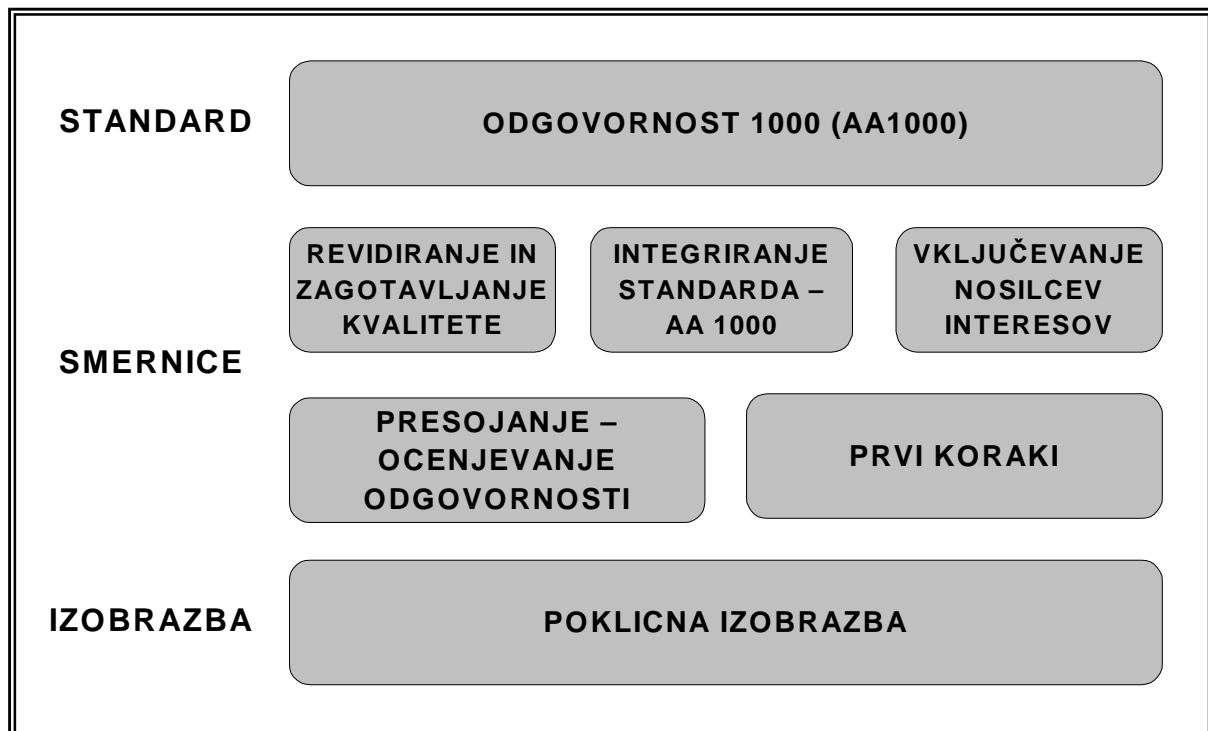
²⁷ Paradoksalno bi bilo, če bi slovensko podjetje poročalo o tem, da ne zaposluje otrok, kot poroča standard, ki se dejansko nanaša na poslovanje v tretjem svetu.

²⁸ Angl. »AccountAbility 1000«. Izdan je bil novembra leta 1999, na tretji konferenci o odgovornosti v Københavnu, razvila pa ga je britanska nevladna organizacija Institute of Social and Ethical Accountability.

2005). Tako posebni standard za planiranje določa, da se mora podjetje najprej zavezati k poročanju in vzpostaviti sistema poslovanja, ki bi omogočal prisotnost nosilcev interesov. Nato mora identificirati svoje nosilce interesov ter definirati vrednote in poslanstvo (AccountAbility, [URL:www.accountability.org.uk], 15. 12. 2005).

Ob standardu je inštitut izdal še nabor smernic ter dokument o poklicni izobrazbi računovodij in revizorjev družbene odgovornosti. Smernice tako kot poklicna izobrazba predstavljajo vodilo različnim skupinam uporabnikov pri aplikaciji in razumevanju tega. Skupek vseh treh elementov (standard, smernice in poklicna izobrazba) so poimenovali »Model AA1000« (AA1000 Framework), ki ga prikazujem v sliki 4. Standard kot tak je možno povezati ali nadgraditi z drugimi standardi in menedžerskimi orodji, kot so modeli poslovne odličnosti, model uravnoveženih kazalnikov (Balanced Scorecard) ipd. Zaradi svoje vsestranskosti je standard izredno hitro zaživel v praksi.

Slika 4: Model AA1000

Vir: AccountAbility 1000 (AA100) standard, [URL:www.accountability.org.uk/B.htm], 15. 12. 2005.

Model AA1000, prikazan na sliki, dopušča možnost, da začne podjetje postopoma poročati o družbeni odgovornosti. Prve korake pri razvijanju poročila o družbeni odgovornosti lahko podjetje naredi tako, da razkrite informacije iz že zapisanih poročil o ravnanju z okoljem, družbeni dejavnosti, etiki, zaposlencih in zaposlovanju zbere v enotno poročilo o družbeni odgovornosti.

3.4.1.3. Načela družbeno odgovornega ravnanja in poročanja

Za lažje določanje in interpretiranje vsebin v poročilih o družbeni odgovornosti je v praksi med podjetji najbolj priznana in razširjena pobuda Organizacije za spodbujanje poslovnega poročanja (Global Reporting Initiative,²⁹ v nadaljevanju organizacija GRI) z razvojem Splošno sprejetih načel za poročanje o družbeni odgovornosti (bolj znani kot standardi GRI), ki podajajo smernice in priporočila družbeno odgovornega ravnanja in poročanja o družbeni odgovornosti za podjetja. Izdelani so bili z namenom vzpostavitve enotnega okvira družbenega poročila, s katerim bi se zagotovilo verodostojnost, primerljivost in prilagodljivost družbenih poročil na globalni ravni. Poročanje v skladu s standardi GRI povečuje verodostojnost poročila in ugled podjetja, zato se mnoga mednarodna podjetja držijo teh standardov. Standardi GRI predstavljajo prvi globalni okvir poročanja o družbeni odgovornosti. Njihov namen za poročanje o družbeni odgovornosti je pomoč podjetjem pri predstavljanju informacij (Adams, 2002, str. 223–250):

- na način, ki predstavi jasno sliko vpliva poslovanja podjetja na človeka in naravo, da pomaga sprejeti utemeljene odločitve glede investicij, nakupov in družabništva,
- na način, ki preskrbi nosilce interesov z zanesljivimi informacijami, ki jih potrebujejo,
- na način, ki priskrbi upravljavsko orodje za pomoč pri ocenjevanju in izboljševanju uspešnosti ter doseganju napredka podjetij, ki poročajo,
- v obliki, ki omogoča lahko razumljivost in primerjavo med poročili različnih podjetij,
- na način, ki osvetli odnos med tremi povezanimi elementi družbeno odgovornega ravnanja: ekonomskim, družbenim in okoljskim.

Priporočila oziroma navodila standardov so razvrščena v štiri sklope, ki temeljijo na načelih poročanja:

- Navodila, ki sestavljajo okvir poročanja: transparentnost, vključenost, preglednost.
- Navodila za zagotovitev kakovosti in zanesljivosti: točnost, nevtralnost, primerljivost.
- Navodila, o čem poročati oziroma kaj vključiti v poročilo o družbeni odgovornosti: popolnost, pomembnost, povezava s trajnostnim razvojem.
- Navodilo o dostopnosti: periodičnost, razumljivost.

Poleg splošnih nasvetov za poročanje o družbeni odgovornosti standardi GRI ponujajo tudi 50 glavnih in 47 posebnih ekonomskih, družbenih in okoljskih kazalnikov, relevantnih za vsa podjetja (ne glede na njihovo dejavnost) in njihove nosilce interesov.

²⁹ Organizacija Global Reporting Initiative je bila ustanovljena leta 1997, samostojnost je pridobila leta 2002. Sodeluje z okoljevarstveniki pri združenih narodih (UN Environmental Programme). Kot referenčna organizacija na svoji spletni strani (www.globalreporting.org) navaja več kot 700 poročil, pripravljenih po svojih standardih, tisoče še drugih podjetij pa naj bi jih delno ali v celoti uporabljalo za poročanje o družbeno odgovornem ravnanju (Vozel, 2005a, str. 20).

Standard GRI kot procesni standard predstavlja prvi globalni okvir poročanja o družbeni odgovornosti. Uporaba smernic standarda je prostovoljna. Njihov cilj je pomagati podjetjem, da svojim nosilcem interesov na jasen in razumevajoč način podajo prispevek podjetja k družbeno odgovornemu ravnanju. Vizija standarda GRI je dvigniti kvaliteto poročanja na višjo raven primerljivosti, doslednosti, koristnosti (uporabnosti) in prilagodljivosti. Hkrati se z razvojem standardov GRI spodbuja tudi razvoj revizijskih standardov družbeno odgovornega ravnanja in poročanja (Cottrell, Rankin, 1998, str. 6).

3.4.1.4. Druga merila družbeno odgovornega ravnanja in poročanja

Podjetjem je pri pripravi poročil o družbeni odgovornosti in trajnostnem razvoju v pomoč tudi mednarodna poslovna pobuda Svetovnega gospodarskega sveta za trajnostni razvoj, ki je vpeljala tako imenovani »projekt družbenega poročanja«. V okviru tega projekta so razvili spletno platformo, ki podjetjem svetuje pri sestavi njihovih poročil. Uporabniki platforme lahko preko interneta najdejo koristne konkretne napotke o možnih načinih poročanja o družbeni odgovornosti, spremljanju in merjenju vplivov na družbeno in naravno okolje ter številne primere odlične prakse s področja poročanja o družbeni odgovornosti.

Med najvidnejšimi merili na področju poročanja o družbeni odgovornosti so še: EMAS,³⁰ ISO14001 in ISO14031. EMAS je predpis, ki se uporablja za proizvodna podjetja v državah članicah Evropske unije, ki se odločijo za zunanje vrednotenje okoljske politike, okoljskih programov in sistemov ravnanja z okoljem. Na ravnanje in poročanje o notranjih in zunanjih okoljskih vplivih se nanašata tudi standarda ISO14001 in ISO14031. Gre za sistema ravnanja z okoljem, ki ju je mogoče uporabiti za posamezno lokacijo ali posamezno podjetje ter vse vrste industrije in storitvenih dejavnosti. Glede vsebine mora poročilo zanesljivo predstaviti okoljsko delovanje podjetja in biti prilagojeno tehničnemu znanju uporabnikov.

Napredek k razvoju računovodstva družbene odgovornosti gre pripisati razvoju standardov, smernic in vodil. Res je tudi, da so jih večinoma osnovala nevladne organizacije in da je računovodska stroka pri tem izvzeta. V prihodnosti tako lahko upamo na večje vključevanje računovodske stroke, ki bi pripomogla k uveljavitvi zakonsko sprejetih zahtev po razkritjih družbenega ravnanja in poročanja o družbeni odgovornosti.

3.4.2. Merila družbeno odgovornega poročanja v Evropski uniji in Sloveniji

Dodatna regulacija na področju poročanja oziroma nasploh družbene odgovornosti (razen tega, kar je že regulirano z okoljskimi zakoni ali delovno zakonodajo ter drugimi predpisi) povzroča dodatno breme in s tem manjšo konkurenčnost podjetij. Navedeno je glavni razlog, da v Evropski uniji ni nobenih posebnih zakonskih zahtev glede poročanja. Edini problem, ki

³⁰ Angl. »Environment Management and Audit Scheme«. Je predpis Evropske unije, sprejet leta 1993.

se ga Evropska komisija zaveda, je problem nezadostnega računovodskega poročanja za predstavitev poštenega in resničnega položaja podjetja ter njegove uspešnosti. Problem Evropska komisija razrešuje s spremenjeno in dopolnjeno računovodsko direktivo: Priporočila glede priznanja, merjenja in razkritja okoljskih problemov v letnih poročilih (2003/51/EC). Ta zahteva, da podjetja od leta 2005 dalje predstavljajo bolj izčrpen pogled na razvoj, uspešnost ter finančni položaj s finančnimi in nefinančnimi kazalci, relevantnimi za določeno dejavnost, skupaj s kazalci okolja ter kazalci v zvezi z zaposlenci.

Trenutna slovenska zakonodaja v letnih ali samostojnih poročilih ne zahteva obveznih razkritij v zvezi z družbeno odgovornostjo. Računovodski standardi zahtevajo le ovrednotenje potencialnih okoljskih tveganj enako kot katerih koli drugih tveganj, medtem ko računovodske usmeritve Evropske komisije vlada Republike Slovenije sprejema z dopolnitvami. Povečanje konkurenčnosti ob upoštevanju treh stebrov družbeno odgovornega ravnanja (ekonomskega, družbenega in okoljskega) je ena glavnih prioritet Slovenije. Za povečanje konkurenčnosti so bistvenega pomena pospešena vlaganja v izboljšanje produktivnosti, s prehodom v na znanju temelječo družbo, pospeševanjem strukturnih reform in ustvarjanjem poslovnega okolja, ki bo stimuliralo podjetništvo, inovativnost in investicije (Drevenšek, 2005).

V Sloveniji pogrešamo enotne poglede javnosti, posloводства in družbenih institucij o družbeno odgovornem ravnanju, čeprav se o njem vedno več govori in piše. Težava je tudi v tem, da določeno odgovorno ravnanje podjetja ni nujno nagrajeno, javnost pa je predvsem občutljiva na nekatera sporna ravnanja podjetij. Najpogosteje zastopana oblika zunanje aktivnosti družbene odgovornosti je podpora športu, kulturi ter zdravju in blaginji ljudi, ki niso hkrati tudi zaposlenci v podjetju. Vključevanje v posamezne družbeno odgovorne aktivnosti narašča z velikostjo podjetja oziroma obstaja pozitivna korelacija med velikostjo podjetja in različnimi načini prispevanja k družbeni odgovornosti.

Spremembe prihajajo počasi in prinašajo le ohlapno določena merila v zvezi z neračunovodskimi informacijami brez vsakršnih zakonskih zahtev. Vzrok temu je morda premalo izpostavljena prostovoljnost kot temeljno načelo odločanja podjetij za družbeno odgovorno ravnanje. Vendar lahko opazimo, da Evropska unija ni povsem imuna na koncept družbene odgovornosti podjetij niti na poročanje o družbeni odgovornosti. Vse bolj se oddaljujemo od dejstva, da družbena odgovornost podjetja in poročanje o njej nista več »modni muhi«, kot to radi pojmujejo nekateri avtorji s področja družbene odgovornosti in poročanja. Postopoma se oddaljujemo tudi od t. i. prostovoljne note. Vsemu temu sledi tudi Slovenija, saj je s sprejetjem sprememb Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-H)³¹ prevzela splošno določeno zahtevo nove evropske direktive.

³¹ Po spremembah Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-H) je tudi v Sloveniji potrebno v letno poročilo vključiti več informacij v povezavi z varstvom okoljem in zaposlenci. Vsebina poslovnega poročila zajema tudi nefinančne kazalce, v okviru katerih bo potrebno razkriti: okoljevarstveno delovanje, zaposlenice, družbeno odgovornost in družbeni razvoj (Horvat, 2004. str. 7–18).

4. DRUŽBENO ODGOVORNO POROČANJE BANK

4.1. Finančni trg v Sloveniji

Finančni sistemi razvitih držav tržnega gospodarstva so dandanes sestavljeni iz različnih finančnih institucij, finančnih instrumentov in finančnih trgov, ki s svojim delovanjem omogočajo prenos finančnih prihrankov od gospodarskih subjektov, pri katerih ti prihranki nastajajo, h gospodarskim subjektom, ki potrebujejo dodatna finančna sredstva za financiranje svojih potreb. Tradicionalno imajo med finančnimi institucijami osrednjo vlogo poslovne banke³² (Prohaska, 2004, str. 1). Rečemo lahko, da finančni trgi skupaj s finančnimi institucijami predstavljajo mehanizem, ki razporeja finančne presežke in primanjkljaje.

Slovenske banke so bile v začetku devetdesetih let 20. stoletja po organiziranosti, načinu poslovanja in ponudbi storitev veliko bolj podobne zahodnim kot vzhodnim bankam. V Sloveniji opredeljuje banko Zakon o bančništvu kot delniško družbo s sedežem v Republiki Sloveniji, ki je pridobila dovoljenje Banke Slovenije za opravljanje bančnih storitev. Zakon o bančništvu pozna le dve bančni storitvi, ostale storitve, ki jih opravljajo banke, so finančne. Bančni storitvi sta sprejemanje depozitov od fizičnih in pravnih oseb ter dajanje kreditov iz teh sredstev in njihovo evidentiranje. Banke lahko po zakonu opravljajo tudi druge finančne storitve, vendar pod pogojem, da za slednje pridobijo dovoljenje Banke Slovenije (Interno gradivo Hypo Alpe–Adria–Bank, 2005, str. 1).

Pri svojem poslovanju banke – tako kot vsako drugo podjetje – sledijo določenim ekonomskim in neekonomskim ciljem. Ekonomski cilji so vidni v finančnem rezultatu banke kot dobiček ali porast bilančne vsote. Z ekonomskega vidika je torej temeljni cilj poslovanja banke dobičkonosnost. Med neekonomske cilje uvrščamo vse tiste cilje, ki jih ni mogoče vrednostno izraziti. Posebna vrsta neekonomskega cilja sta ustvarjanje in negovanje zaupanja v banko ter solidarnost poslovanja. Slednja cilja banka dosega, če deluje v skladu z načeli družbene odgovornosti.

4.1.1. Posebnosti bančnega sistema v Sloveniji

Sodobna banka je sestavni del gospodarskih tokov in je s tega vidika razvojni dejavnik, brez katerega si ni mogoče zamisliti hitrega razvoja sodobnih gospodarstev. Vloga banke je vedno povezana z gospodarstvom in njegovim razvojem v posamezni državi, zato se tudi bančni sistemi v različnih državah med seboj razlikujejo in se spreminjajo skupaj s spremembami gospodarskega sistema.

³² Banka je v svetu ena najpomembnejših finančnih institucij. Opredeljena je kot finančna institucija, ki prejema denarna sredstva v obliki depozitov in zanje plačuje obresti. Omenjena sredstva nalaga v razne oblike naložb (kredite, vrednostne papirje), poleg tega pa se ukvarja tudi z raznimi drugimi finančnimi storitvami.

V zadnjem desetletju je bil slovenski bančni sektor deležen precejšnjih sprememb. Razglasitev samostojnosti slovenske države je bila povod za pričetek procesa korenite transformacije v slovenskem bančništvu. Oblikoval se je lasten bančni sektor z neodvisno centralno banko.

Trenutno je bančništvo v Sloveniji hitro rastoča dejavnost, kar se kaže v visokih stopnjah rasti komercialnega bančništva, ki so razvidne iz bilanc stanj poslovnih bank. Zanje je značilna visoka koncentracija in veliko število majhnih bank, kar je posledica premajhnega števila združevanj v preteklosti. V povprečju je okoli 60 odstotkov bančnega trga v lasti treh od šestih velikih bank, trenutno število vseh bank pa je 19, a jih je kljub temu še vedno preveliko, njihovi tržni deleži so, z izjemo največje banke, relativno razpršeni.

Glavna značilnost slovenskega bančnega sistema je tudi ta, da hitri rasti bančnega sektorja ne sledi razvitost bančnega trga. Težave bank se pojavljajo pri doseganju primernih ravni dolgoročnih virov sredstev, kar je med drugim tudi posledica makroekonomskih razmer v državi, ki ne podpira dolgoročnega varčevanja. Banke pogosto zanemarjajo majhna in srednje velika podjetja, da bi se izognile večjemu tveganju in dodatnim stroškom. Vstop tujih bank je v prvi vrsti povzročil zmanjšanje aktivnih obrestnih mer, po drugi strani pa je večja konkurenca med bankami doprinesla k povečanju kvalitete bančnih storitev. Kvaliteta storitev in zaupanje, ki ga imajo komitenti v banko, sta za vsako banko najpomembnejša (Lah, 2004, str. 1).

4.1.2. Prihodnost bank v Sloveniji

Domače banke se vse bolj soočajo z izzivom, kako najti lastno pot na evropskem finančnem trgu. Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo je postal proces konkurenčnega boja za tržne deleže na domačem bančnem trgu vedno bolj izrazit in se bo vse bolj izrazil v prisili po bolj učinkovitem poslovanju in v potrebi po ponujanju vedno bolj celovitih bančnih storitev. Za slovenske banke še vedno velja kritična ocena, da se premalo ukvarjajo s svojimi komitenti in njihovimi poslovnimi potrebami, željami in pričakovanji. Sodobne banke bi morale imeti na stranke usmerjene informacijske sisteme, integrirane prodajne poti in razvite sisteme za vzpostavljanje in vzdrževanje odnosov z njimi. Na to, da se slovenske banke zavedajo tudi prihajajoče nebančne konkurence, kaže dejstvo, da so nekatere banke v svoje univerzalno delovanje vključile tudi poslovne enote ali pravne subjekte, ki zagotavljajo izvajanje dejavnosti factoringa, lizinga, naložb v vzajemne sklade, borznega posredovanja, projektne financiranja, zavarovalništva itd.

V bližnji prihodnosti je moč pričakovati večjo pozornost, usmerjeno v zniževanje vseh stroškov, v obvladovanje bančnih tveganj in v priprave na uveljavljanje novih kapitalskih standardov (npr. uvedba Basel II, CAD III). Veliko pozornosti bo namenjene tudi izboljšanju

kakovosti storitev in kontinuiranemu povečanju strokovnega znanja zaposlencev, kar naj bi se odrazilo v večji učinkovitosti poslovanja bank.

Slovensko bančništvo deluje v turbulentnem okolju, kar pomeni, da morajo banke v medsebojnem navzkrižju interesov različnih dejavnikov izbrati tiste, ki učinkujejo na posamezno banko tako, da bo poslovno in tržno uspešna ter bo z odličnim poslovnim izidom zadovoljila interese svojih lastnikov in ostalih nosilcev interesov. Na eni strani opredeljujejo turbulentnost vztrajna globalizacija bančnega trga, velika konkurenčnost ter prevzemi in spremembe lastništva bank. Na drugi strani se srečamo s hitrim razvojem tehnologije in komunikacij ter z razvojem novih kompleksnejših bančnih in finančnih storitev, ki se pojavljajo na globalnem bančnem trgu (Uršič, 2005, str. 13).

Trendi zadnjih dvajsetih let v Evropi, ZDA in na Japonskem kažejo, da so dolgoročno uspešnejše tiste banke, ki pri svojem ravnanju (naravni viri, okolje, zaposlenci, stranke, dobavitelji, lastniki) uporabljajo merila, ki uživajo v njihovem družbenem in kulturnem okolju visok ugled in visoko stopnjo spoštovanja. Take banke zagotavljajo spoštovanje vseh dejavnikov ter zaradi tega razvijajo močno in fleksibilno podjetniško kulturo. Ta je razvidna iz kakovosti ravnanja s stvarmi in iz kooperacije pri ravnanju z ljudmi (Košak, 2005, str. 15–16).

Banka, ki ustvari pogoje za stalno doseganje kakovosti, ravna družbeno odgovorno in bo uspešna.³³ Uspelo ji bo vzpostaviti ravnovesje med družbeno odgovornim ravnanjem in ekonomsko donosnostjo ter uspešnostjo. Banke potrebujejo formalizacijo in institucionalno ureditev vseh treh vidikov družbene odgovornosti. Ključnega pomena je zavedanje, da družbeno odgovorno ravnanje ni stvar posameznika. Odločitve o družbeno odgovornem ravnanju niso »ad hoc«, niso oportunistično vezane na trenutno vzdušje in kratkoročne cilje. Svoj vplivni odsev morajo imeti v odnosu vplivnih nosilcev interesov do posloводства bank.³⁴ Banke zaradi zahtev velikih delničarjev po visokih dobičkih pogosto spregledajo družbeno in okoljsko odgovornost. V ospredje bank mora zato priti družbeno odgovorno ravnanje, saj razširi podjetniško kulturo in ji da nove dimenzije, povezuje ekonomsko, družbeno in okoljsko razmišljanje, ljudi in strukture, vrednote in rezultate, glavne nosilce interesov in poslovne cilje. Ni dovolj, da banka napiše in objavi načela družbeno odgovornega ravnanja, temveč je potrebno vsak dan tako zunanjim kot notranjim nosilcem interesov s stvarnimi in simbolnimi oblikami delovanja dokazovati, da banka misli resno in da izvaja, čemur se je v načelih zavezala. Zaradi tega je še kako potrebno, da banke o svojem družbeno odgovornem ravnanju poročajo.

³³ Poštenje, zaupanje in pripadnost (lojalnost) so klasične vrednote bančnega poslovanja in so veljale za temeljne vrline bančnega poslovanja.

³⁴ Kot primer: V Evropi je financiranje posameznih naftovodov skozi deževni pragozd, ki so ga odobrile posamezne banke, neodgovorno izkoriščanje in uničevanje gozdnih površin na zahtevo velikih podjetij povzročilo izgubo ugleda pri varčevalcih in deponentih (Košak, 2005, str. 16).

4.2. Izhodišča družbeno odgovornega poročanja bank

Finančni trg skupaj s finančnimi institucijami predstavlja mehanizem, ki razporeja finančne presežke in primanjkljaje, povečuje proizvodnjo ter stopnjo gospodarske rasti. Banke kot najpomembnejše finančne institucije razporejajo zbrane prihranke glede na določila zakonov, ki se nanašajo na obvladovanje tveganj³⁵ in nadzor nad poslovanjem bank. Uspešno poslovanje bank je namreč v posebnem gospodarskem in družbenem interesu in se posledično zakonsko regulira na celovit način. Sposobnost nadzora nad razporeditvijo finančnih presežkov v primerne finančne naložbe hkrati zagotavlja, da sprejete poslovne odločitve bank ustrezajo zahtevam nosilcev interesov. Ne samo, da imajo odločilni vpliv na gospodarstvo, banke s svojim delovanjem vplivajo tudi na širšo družbo in okolje.

Pridobitev zakonskih dovoljenj in izpolnjevanje zakonskih določil opravljanja dejavnosti danes ne predstavljata več ključnega dejavnika za uspešno poslovanje bank. Za uspešno poslovanje banke danes potrebujejo tudi t. i. »družbeno dovoljenje«. To ni zakonsko zahtevano, niti nadzorovano, kljub slednjemu pa njegova pridobitev ni enostavna. Ne zadošča več, da je obveznost do družbe le del lepo zapisane strategije poslovanja banke v smeri vodenja posla, ki zagotavlja doseganje primerne donosa za različne nosilce interesov. Družbena odgovornost za banke pomeni voditi posel v smeri doseganja ekonomske, družbene in okoljske odgovornosti, t. i. vodenje posla v smeri zagotavljanja družbeno odgovornega ravnanja. Družbeno odgovorno ravnanje zahteva torej več kot zgolj gospodarsko delovanje, vendar ga tudi ohranja. To pomeni, da družbeno odgovorno ravnanje od banke ne zahteva, da opusti donosnost kot svoj cilj, saj je doseganje okoljskih in družbenih strategij nepomembno, če banka gospodarsko (ekonomsko) ne more preživeti.

Temeljni cilj poslovanja banke ni več zgolj uspešnost, ki se kaže na podlagi ustvarjenega dobička, ampak tudi uspešnost, ki se kaže v zadovoljevanju zahtev različnih nosilcev interesov (stranke, zaposleni, dobavitelji, upniki, državni organi, nevladne organizacije, konkurenca), zmanjševanju izpostavljenosti tveganju izgube strank ter ostalim oblikam tveganj, povečevanju pripadnosti zaposlencev banki in izpolnjevanju zakonskih zahtev. Za lažje doseganje družbenih in okoljskih strategij je priporočljivo imeti primerne vrednote in načela obnašanja, ki podpirajo izvajanje vsakodnevnih aktivnosti banke. Vrednote in načela se tako nanašajo na preglednost nad poslovanjem, željo po poslovanju na pošten način, na način vodenja in ravnanja z zaposleni in strankami, na odnos do naravnega okolja ter na povezanost banke s širšo družbo.

³⁵ Banka mora zagotavljati, da vedno razpolaga z ustreznim kapitalom glede na obseg in vrsto storitev ter na tveganja, ki jim je izpostavljena pri njihovem opravljanju. Za doseganje slednjega mora imeti odgovarjajočo kapitalsko ustreznost – to je razmerje med kapitalom za izračun in tveganju prilagojena aktiva (kreditno tveganje) in valutnim ter tržnim tveganjem prilagojene postavke. To pomeni, da mora biti višina bančnega kapitala prilagojena določenemu obsegu in vrstam uslug, ki jih nudi glede na tveganja, ki jim je pri tem izpostavljena (Interno gradivo Hypo Alpe–Adria–Bank, 2005, str. 52).

V razpravah se družbena odgovornost bank nanaša na vse tri elemente družbeno odgovornega ravnanja (ekonomski, družbeni in okoljski vidik). Da je banka del dolgoročnega družbenega razvoja, mora biti finančno varna, kar je razvidno iz meril, kot je donosnost, prav tako pa mora zmanjšati, če ne odstraniti, negativne vplive na okolje in delovati v skladu z družbenimi pričakovanji. Kateremu od treh elementov družbene odgovornosti daje banka večji pomen, je odvisno od sprejetih poslovnih odločitev vsake posamezne banke.

Ekonomski vidik družbene odgovornosti se kaže v ustvarjanju dodane vrednosti za nosilce interesov. Družbeni vidik zadeva vpliv banke na družbeni sistem, v katerem deluje ter se kaže preko naložb v družbene projekte. Okoljski vidik pa zadeva način delovanja banke za zaščito okolja ter za zmanjševanje in obvarovanje pred učinki onesnaževanja (Business & Economic Development – Financial Sector Report [URL:www.business-humanrights.org], 26. 11. 2005).

Družbeno odgovorno ravnanje torej spodbuja banke, da posebej poročajo o ekonomskih dosežkih, posebej o družbeni odgovornosti in posebej o ravnanju z okoljem, tj. ali priprava posebnih poročil o teh treh vprašanjih ali pa združitev vseh teh treh vprašanj v enem posebnem poročilu – tako dobimo poročilo o družbeni odgovornosti.³⁶ Vendar ne smemo pozabiti dejstva, da je vodenje posla v smeri družbene odgovornosti in poročanje o tem prostovoljno.

Da bi banke imele koristi od družbeno odgovornega ravnanja, morajo o tem poročati. Poročanje o družbeni odgovornosti ni najbolj enostavno, saj poročanja v letnem poročilu ne moremo enačiti s poročanjem o družbeni odgovornosti. Poročili se medsebojno dopolnjujeta saj zadovoljujeta vzporedne zahteve nosilcev interesov, nimata pa enake veljave in verodostojnosti. Banke se ponavadi odločajo ali za ločeno objavo letnega poročila in poročila o družbeni odgovornosti ali za objavo enotnega letnega poročila, ki vključuje računovodske, ekonomske, družbene in okoljske dosežke. Organizacija GRI si prizadeva za še več dopolnitev med obema poročiloma, predvsem v smeri zagotovitve enakovrednosti med obema poročiloma. Slednje pomeni poenotenje standardov poročanja o družbeni odgovornosti in preoblikovanje načela prostovoljnosti v načelo obveznega, z zakonom nadzorovanega poročanja o družbeni odgovornosti (Sustainability reporting guidelines, [URL:www.globalreporting.org/guidelines2002.pdf], 30. 11. 2005).

Poročanje o poslovanju, ki zadeva ekonomski vidik družbene odgovornosti banke večinoma izpolnijo v letnem poročilu, kjer je glavni poudarek pri finančnih in širših poslovnih dosežkih banke. Vendar zgolj poročanje o finančnih dosežkih banke še ne pomeni, da banka zadosti ekonomskemu vidiku družbene odgovornosti. Ekonomski vidik družbene odgovornosti zajema neposredne in posredne vplive na družbo, o katerih mora banka poročati. Neposredni

³⁶ Tuja podjetja in banke izdano poročilo o družbeni odgovornosti naslavlja z izrazom poročilo o trajnostnem razvoju, angl. »Sustainability Report«. Podobno tudi nekatera slovenska podjetja (Istrabenz), medtem ko nekateri govorijo o družbeno odgovornem poročilu v sklopu letnega poročila (Merkur).

vpliv vključuje ustvarjanje vrednosti za nosilce interesov, saj jim izvajanje bančnih in finančnih storitev prinaša določene finančne koristi.

Bolj kot neposredni vplivi so pomembni pozitivni posredni vplivi, ki se kažejo v povečanem obsegu investicij, višji produktivnosti, ustvarjanju novih delovnih mest in dohodkovnem učinku, ki je nemalokrat povezan s povečevanjem stopnje zadolženosti. Tako ima nenadzorovano odobravanje kreditov za posledico povečanje stopnje privatne in javne zadolženosti, v čemer se kažejo negativni ekonomski vplivi na družbo (Business & Economic Development – Financial Sector Report [URL:www.business-humanrights.org], 26. 11. 2005).

Poročanje o ravnanju z okoljem vsebuje podrobnosti o politiki do okolja, sistemih ravnanja z okoljem, informacije, kot so poraba vode in energije, razmerja do nosilcev interesov, tveganja v zvezi z okoljem in vplivi na okolje ter upoštevanje zakonodaje. Posredni okoljski vidik vključuje še analizo politike investiranja in plasmaja finančnih naložb v projekte, ki imajo lahko pomembne posledice za okolje in družbo.³⁷ Družbena vprašanja se nanašajo na zaposlovanje, izobraževanje, skrb za zdravje, človekove pravice, enakopravnost, dostopnost do bančnih in finančnih storitev po pošteni in sprejemljivi ceni itd.

V nadaljevanju bom prikazala, kako banke v praksi razumejo, nadzirajo in v poročilih razkrivajo vse tri vidike družbeno odgovornega ravnanja: ekonomski, družbeni in okoljski vidik izvajanja bančnih in finančnih storitev. Družbeno odgovorno ravnanje je dolgoročna temeljna skrb preživetja banke in družbe. Banka, ki želi izboljšati svoje delovanje v vseh treh vidikih, mora najprej razumeti družbeno in okoljsko vpletenost v svojem poslovanju in s tem posledice delovanja v skladu z družbeno odgovornostjo za celotno družbo in gospodarstvo. Po drugi strani pa nosilci interesov pričakujejo, da se bodo lahko zanesli na objavljeno poročilo o družbeni odgovornosti banke. Ključno pri tem je, da vsaka banka preveri in ovrednoti pomen vsebine razkritij v poročilu o družbeni odgovornosti za nosilce interesov. Posvetovanje z njimi je pri tem še kako pomembno, saj banke na omenjeni način spoznavajo njihova pričakovanja. Omenjeno jim je lahko v veliko pomoč pri pripravi verodostojnega poročila o družbeni odgovornosti.

Ugotovitve bom v nadaljevanju podkrepila z analizo letnih poročil in poročil o družbeni odgovornosti izbranih domačih in tujih bank ter s prikazom primerne vsebinskega koncepta poročila o družbeni odgovornosti, ki bi lahko služil kot pomoč domačim bankam pri razkrivanju družbeno odgovornega ravnanja, obnašanja in poročanja o tem.

³⁷ Unibanco (tretja največja banka v Braziliji) je za nadzor plasmaja finančnih naložb oblikovala oddelek družbene odgovornosti. Oddelek neprestano nadzira vpliv projektov, ki jih banka izvaja, na okolje in družbo. Vsak projekt, ki ga namerava banka finančno podpreti, analizira z načeli, s pomočjo katerih oceni družbeno in okoljsko tveganje. Banka tako izključi financiranje projektov, ki ne zadostijo minimalnim zahtevam družbe in okolja, s tem da del odgovornosti za zadostitev družbenim in okoljskim načelom prenese na samo stranko (Business & Economic Development – Financial Sector Report [URL:www.business-humanrights.org], 26. 11. 2005).

4.3. Določila in trendi družbeno odgovornega poročanja bank

Poslovanje bank je zakonsko najbolj nadzorovano. Obstaja niz standardov in načel, ki se uporabljajo izključno za nadzor nad poslovanjem bank. Ravno tako so številne smernice in načela družbeno odgovornega ravnanja in poročanja, razvita posebno za bančni sektor, s to razliko, da njihova uporaba ni zakonsko nadzorovana, ampak se pri uporabi poudarja njihova prostovoljnost (Business & Economic Development – Financial Sector Report [URL:www.business-humanrights.org], 26. 11. 2006).

Prostovoljna razkritja ne pomenijo samo dobre novice, ampak tudi razočaranja, in prav slabe novice povečujejo verodostojnost teh razkritij (Horvat, 2003, str. 245). Razkritja meril, s katerimi primerjamo uresničene dosežke družbeno odgovornega ravnanja s prej načrtovanimi cilji, strategijami in načrti, pomagajo vlagateljem in drugim nosilcem interesov prepoznati in ovrednotiti uspehe in/ali neuspehe družbeno odgovornega ravnanja banke. Vsi namreč želijo videti banko z istimi očmi kot njeno poslovodstvo (McGrath, 2003, str. 10–12).

Splošno uporabljeno načelo poročanja o družbeni odgovornosti so standardi GRI. Ti pomagajo razkrivati ravnanje, nadzorovanje in merjenje ekonomskih, družbenih in okoljskih vidikov ter s tem povezanih tveganj. Predstavljajo zunanji okvir poročanja o družbeni odgovornosti, saj uporabnikom omogočajo, da nosilcem interesov sporočajo (Sustainability reporting guidelines, [URL:www.globalreporting.org/guidelines2002.pdf], 30. 11. 2005):

- dejanja, ki izboljšujejo ekonomske, družbene in okoljske dosežke,
- rezultate delovanja na ekonomskem, družbenem in okoljskem področju ter
- prihodnjo strategijo za izboljšanje dosežkov družbeno odgovornega ravnanja.

Na omenjeni način standardi GRI ne vodijo obnašanja bank, pač pa jim pomagajo razkrivati rezultate družbeno odgovornega ravnanja v skladu z zapisanimi kodeksi, politikami in sistemi ravnanja. Standardi GRI so uporabni kot dopolnilo ostalim orodjem, postopkom in pravilom, ki se jih banke poslužujejo za nadzor nad družbeno odgovornim ravnanjem in poročanjem o njem.

Odločitev za poročanje in priprava poročila o družbeni odgovornosti sta prosti izbiri. Vendar bi uporaba enotnih standardov poročanja zagotavljala doslednost, verodostojnost in primerljivost poročil o družbeni odgovornosti na enak način, kot je to zagotovljeno za finančno-računovodska poročila. Pojavljajo se zahteve po oblikovanju enotnega okvira za poročanje o družbeni odgovornosti, ki bi bil splošno sprejet in uporabljen. Slednjega ni mogoče doseči, saj ima vsak sektor specifične ekonomske, družbene in okoljske vidike družbeno odgovornega ravnanja.

Primarni cilj uporabe in poročanja v skladu s standardi GRI je zagotovitev primerljivosti in prilagodljivosti. Banke naj bi z enotno uporabo standardov GRI pri poročanju o družbeni odgovornosti dosegle primerljivost poročil med seboj in prilagodljivost, ki izhaja iz

posebnosti izvajanja bančne in finančne dejavnosti. Primerljivost je povezana z oblikovanjem splošnih³⁸ ekonomskih, družbenih in okoljskih kazalnikov za poročanja o družbeni odgovornosti. Hkrati pa standardi GRI spodbujajo tudi razkrivanje in dodatno pojasnjevanje posebnih³⁹ kazalnikov družbeno odgovornega ravnanja, s čimer naj bi se dosegla sektorska prilagodljivost. Standardi GRI so trenutno najboljša praksa za poročanje o družbeni odgovornosti⁴⁰ in banke naj jih pri pripravi poročil upoštevajo dolgoročno (Sustainability reporting guidelines, [URL:www.globalreporting.org/guidelines2002.pdf], 30. 11. 2005). Takojšnje popolne zadostitve zahtevam standardov GRI v večini primerov ni mogoče uresničiti v letu ali dveh, saj pri poročilih o družbeni odgovornosti veliko bolj kot pri letnih poročilih štejejo informacije o napredku med leti, torej dolgoročno.

Namen uporabe standardov GRI je dvigniti kvaliteto poročanja o družbeni odgovornosti bank na višjo raven primerljivosti, doslednosti, koristnosti in prilagodljivosti. Poslovodstva bank se vse bolj zavedajo dejstva, da je cilj poročanja o družbeni odgovornosti prispevati k nenehnemu dialogu z glavnimi nosilci interesov. Poročilo ima majhno vrednost za nosilce interesov, če jih ustrezno ne informira oziroma če poslovodstvo banke ne podpira dialoga z njimi, ki se odraža v sprejetih odločitvah in obnašanju tako banke kot tudi nosilcev interesov (Sustainability reporting guidelines, [URL:www.globalreporting.org/guidelines2002.pdf], 30. 11. 2005). Pobude za poročanje o družbeni odgovornosti so širše sprejete med evropskimi bankami kot med ameriškimi bankami.⁴¹ Pri obliki poročanja in vsebini razkrivanj evropske banke sledijo standardom GRI, kar je razlog, da bom v nadaljevanju v okviru praktične analize analizirala poročila o družbeni odgovornosti in letna poročila izbranih tujih in domačih bank po standardih GRI.

³⁸ Nekateri avtorji uporabljajo tudi izraze, kot so: osnovni, enotni ali sistemski kazalniki.

³⁹ Uporabljata se tudi izraza dodatni in prečni kazalniki.

⁴⁰ Z navedeno ugotovitvijo se strinja tudi Evropska komisija za Promocijo družbene odgovornosti (Promoting European framework for CS), ki v Zeleni knjigi (sprejeti leta 2001) navaja, da so standardi GRI poročanja o družbeni odgovornosti trenutno primer najboljše prakse. Zavrnila pa je predlog o uvedbi obveznega poročanja o družbeno odgovornem ravnanju z utemeljitvijo, da bi podjetjem povzročilo preveč stroškov (Slapničar, 2004, str. 526).

⁴¹ Raziskava je pokazala, da je poročanje o ekonomskem vidiku družbeno odgovornega ravnanja običajno v okviru letnega poročila veliko bolj uporabno v Evropi kot pa v Ameriki. Družbeni vidik odgovornega ravnanja evropskih bank se v večini primerov osredotoča na področje ekonomske in finančne vključenosti za razliko od ameriških bank, ki v okviru družbenega vidika odgovornosti večji pomen pripisujejo človekoljubju. Stopnja in doslednost razkritih informacij v poročilu o družbeni odgovornosti je med ameriškimi bankami večja kot med evropskimi bankami, s tem da ima družbeno odgovorno ravnanje različen vpliv na gospodarske aktivnosti. Ameriške banke so znane po visoki stopnji investicij in oblikovanju specifičnih produktov in storitev, ki jih namenjujejo družbi z nizkimi dohodki ter pomagajo pri samem razvoju družbe. Slednje vključuje odobritev ugodnejših kreditov prebivalstvu za nakup stanovanj in izobraževanje ter ugodno kreditiranje malih in srednje velikih podjetij, njihova dobrodelnost pa se odraža skozi donacije in subvencije. Evropske banke pa v središče poslovanja postavljajo doseganje svojih srednjeročnih ekonomskih ciljev (Business & Economic Development – Financial Sector Report [URL:www.business-humanrights.org], 26. 11. 2005).

4.4. Splošna načela poročanja o družbeni odgovornosti po standardih GRI

Splošna načela poročanja o družbeni odgovornosti po standardih GRI služijo bankam kot pomoč in jim omogočajo uravnotežen in smiseln prikaz družbeno odgovornega ravnanja, pospešujejo primerljivost in naslavljajo bistvene vrednote nepristranskosti. Standardi GRI predstavljajo poročanje o ekonomskih, okoljskih in družbenih vidikih družbeno odgovornega ravnanja in vključujejo sledeče (Sustainability reporting guidelines, [URL:www.globalreporting.org/guidelines2002.pdf], 30. 11. 2005):

- predstavljajo načela in smernice poročanja ter bistvene sestavine, ki služijo kot pomoč pri pripravi poročila o družbeni odgovornosti,
- pomagajo pri predstavljanju uravnoteženih in sprejemljivih rezultatov o ekonomskih, družbenih in okoljskih dosežkih družbeno odgovornega ravnanja,
- zagotavljajo primerljivost poročil o družbeni odgovornosti, če jih želimo primerjati s časovnega vidika ali med posameznimi podjetji,
- spodbujajo uporabo enotnih sodil in kazalnikov za ovrednotenje dosežkov družbeno odgovornega ravnanja v skladu s predpisi, standardi uspešnosti in prostovoljnimi pobudami,
- služijo kot instrument za zadovoljevanje interesov različnih nosilcev interesov.

Standarde GRI uvrščamo med najboljša vodila za poročanje o družbeni odgovornosti. Ne gre za kodeks (kot denimo etični kodeksi) ne za sistem ravnanja in nadzora (kot je na primer model uravnoteženih kazalnikov) niti za metodologijo priprave poročila o družbeni odgovornosti. To je celosten sklop standardov, ki temeljijo na enajstih načelih, in sicer o čem poročati, kako uravnoteženo poročati, kako se primerjati v času in z drugimi ter kako verodostojno nagovarjati lastnike in druge nosilce interesov. Principi in načela poročanja so tako temelj vsebine poročila o družbeni odgovornosti.

Omenjena načela poročanja, ki se uporabljajo kot izhodišče za poročanje o družbeni odgovornosti po standardih GRI, so (Sustainability reporting guidelines, [URL:www.globalreporting.org/guidelines2002.pdf], 30. 11. 2005):

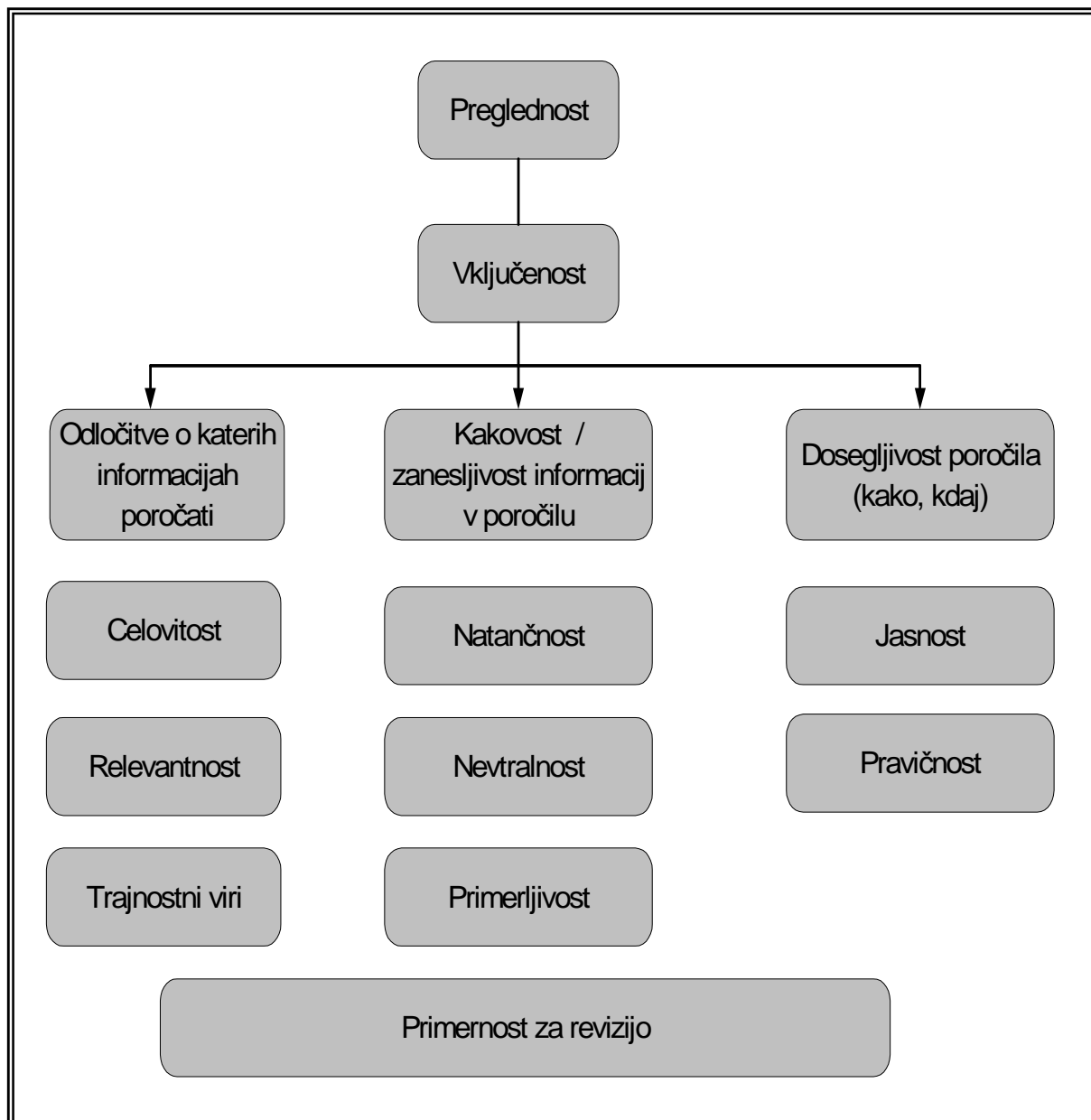
- Preglednost; popolnost razkritja procesov, postopkov in predpostavk je že v pripravi poročila odločilna za njegovo verodostojnost. Uporabniki šele ob preglednem poročanju lahko verjamejo informacijam in si jih znajo ustrezno razlagati.
- Vključenost; družba naj sistematično pritegne vse skupine nosilcev interesov, ki lahko pripomorejo h kakovosti poročila. V nasprotju s finančnimi poročili so pogledi nosilcev interesov sestavni del poročila o družbeni odgovornosti, krog uporabnikov pa precej širši. Spodletelo sodelovanje se konča z nekoristnimi in premalo verodostojnimi poročili.

- Primernost za revizijo; podatki (kvalitativni in kvantitativni) se snemajo, shranjujejo, analizirajo, razkrivajo tako, da zunanjim oziroma notranjim revizorjem vedno omogočajo preverjanje verodostojnosti.
- Celovitost; poročilo mora zajeti vse informacije, pomembne za uporabnike, tako na ekonomskem kot družbenem in okoljskem področju – do določene dogovorjene meje širine in podrobnosti. Tako se lahko uporabniki poročila pravilno odločajo.
- Relevantnost; družbe naj resno tehtajo, kdaj je kaka informacija dovolj pomembna za uporabnika, da pride v poročilo. Pomemben je vidik uporabnika, ne družbe – lahko se zgodi, da ima informacija veliko vrednost za uporabnika, ne pa tudi za družbo.
- Okvir poročanja o družbeno odgovornem ravnanju; podjetja naj svoje dosežke postavljajo v širši družbeni in okoljski okvir. Poročanje le o lastnih uspehih ne pokaže, koliko podjetje prispeva k celoti, in ni v duhu ideje družbeno odgovornega ravnanja – posebno pri varovanju okolja. V tem je bistvena razlika med družbeno odgovornim in finančno-računovodskim poročanjem.
- Natančnost; podjetje lahko ekonomske, družbene in okoljske kazalce predstavi po številnih poteh, a natančno – uporabnikom mora omogočiti, da lahko odločitve sprejemajo z veliko zaupanja. Razlaga metod in tehnik izboljša verodostojnost in sprejemljivost poročila.
- Nevtralnost; informacije naj bodo nepristranske, nevtralne, poštene, zajemati morajo za družbo ugodne in neugodne rezultate, ni jih dovoljeno prikrojiti. Čeprav je praksa pogosto drugačna, so mnoga podjetja, posebno pri varovanju okolja, že spoznala vrednost poštenega in nevtralnega poročanja.
- Pravočasnost; kot pri finančno-računovodskih poročilih je tudi pri poročilih o družbeni odgovornosti zelo pomembno predvidljivo pravočasno poročanje, denimo v letnem, polletnem ali četrletnem poročilu. O nepričakovanih dogodkih je treba javnost obveščati sproti. Ključno je letno poročilo, ki ga družba izdaja v pričakovanem času.
- Jasnost; finančno-računovodsko poročilo predpostavlja, da imajo ključni nosilci interesov (vlagatelji) nižjo raven poslovnega znanja. Pri poročanju o družbeno odgovornem ravnanju ni nobene take skupine nosilcev interesov. Poročilo mora biti jasno kar največjemu številu uporabnikov, tehnični in strokovni izrazi skrbno razloženi, grafična oprema pa jasna in razumljiva.
- Primerljivost; dobro poročilo omogoča primerjavo z dosežki v minulih obdobjih kot tudi primerjavo z drugimi podjetji. Kadar pride do sprememb v vsebini ali načinu poročanja, je potrebno novosti tako kot pri finančno-računovodskem poročanju pojasniti.

Enajst načel poročanja grafično prikazujem v sliki 5. Prikazana slika nam omogoča lažje razumevanje, v čem je standarde GRI za poročanje o družbeni odgovornosti mogoče primerjati s finančno-računovodskim poročanjem, ki ga poznamo pri večini bank. Standardi

GRI predstavljajo okvir za poročanje o treh razsežnostih družbeno odgovornega ravnanja bank: njihovih ekonomskih, družbenih in okoljskih rezultatih. Finančno-računovodska poročila predstavljajo okvir za razkrivanje poslovnih dosežkov bank in so večinoma namenjena le določenim nosilcem interesov, in sicer lastnikom in vlagateljem, ter so obvezna, medtem ko je priprava poročila o družbeni odgovornosti »večdeležniški« in prostovoljni proces. Še več, pri pripravi poročil po standardih GRI naj bi nosilci interesov, ki jim je poročilo namenjeno, čim bolj tudi sami sodelovali pri njegovi pripravi, kar ni praksa in značilnost pripravljavanja finančno-računovodskega poročila.

Slika 5: Enajst načel poročanja o družbeni odgovornosti

Vir: Sustainability reporting guidelines, [URL:www.globalreporting.org/guidelines2002.pdf], 30. 11. 2005.

S pomočjo predstavljenih načel naj bi se zagotavljala primarna cilja poročanja po standardih GRI, in sicer primerljivost ter prilagodljivost poročanja o ekonomskih, družbenih in okoljskih vidikih družbeno odgovornega ravnanja. Vendar vsako podjetje ne more slediti enotni strukturi poročanja, pač pa izbere strukturo, ki poudari bistvo poročanja o družbeno odgovornem ravnanju oziroma s čimer se zagotovi prilagodljivost posameznim sektorjem (Sustainability reporting guidelines, [URL:www.globalreporting.org/guidelines 2002.pdf], 30. 11. 2005). Slednje velja za banke, saj ne morejo uporabiti enake strukture poročila, načina poročanja o družbeni odgovornosti ter razkriti podobnih kazalnikov kot na primer proizvodno podjetje. V tem primeru je še kako pomembno razkritje posebnih kazalnikov družbeno odgovornega ravnanja za finančne institucije.

V nadaljevanju bom predstavila vsebino in strukturo poročila o družbeni odgovornosti skupaj s kazalniki, ki se uporabljajo za merjenje dosežkov družbeno odgovornega ravnanja za banke.

4.5. Vsebina poročila o družbeni odgovornosti

Razkritja o družbeno odgovornem ravnanju so prostovoljna, kar pomeni, da so zunaj obveznih razkritij, kot jih zahtevajo zakoni in standardi. Lahko so kot del letnih poročil ali kot samostojna poročila o družbeni odgovornosti. Vsebine si v poročilu o družbeni odgovornosti običajno sledijo v takšnem vrstnem redu, kot so pomembne za nosilce interesov, s tem da se lahko posamezne vsebine med seboj tudi prepletajo (Horvat, 2003, str. 245–246).

Banke si pri pripravi poročila o družbeni odgovornosti lahko pomagajo s strukturo in vsebino poročila, kot ju predlagajo standardi GRI. Ti prikazujejo osnovno vsebino poročila, ki ustreza kateremu koli podjetju, torej tudi banki. Slednje se nanaša na razkritje splošnih kazalnikov družbeno odgovornega ravnanja in zadeva ekonomski, družbeni in okoljski vidik. Obenem naj bi podjetja v posebnem delu poročila razkrila oziroma dodatno pojasnila nekatere glavne dejavnike in kazalnike družbeno odgovornega ravnanja, ki se izključno nanašajo na sektor oziroma panogo, znotraj katere podjetje deluje (Sustainability reporting guidelines, [URL:www.globalreporting.org/guidelines2002.pdf], 30. 11. 2005)

Vsebina poročila o družbeni odgovornosti v skladu s standardi GRI je sledeča (Sustainability reporting guidelines, [URL:www.globalreporting.org/guidelines2002.pdf], 30. 11. 2005):

1. vizija in strategija družbeno odgovornega ravnanja,
2. osebna izkaznica (opis),
3. sistem ravnanja in nadzora družbene odgovornosti,
4. kazalniki merjenja dosežkov družbeno odgovornega ravnanja po standardih GRI.

Banke s svojim delovanjem soustvarjajo pomembne neposredne in posredne vplive na gospodarstvo, družbo in okolje. Neposredni vplivi predstavljajo neposredni denarni tok med banko in njenimi nosilci interesov (izplačila zaposlencem, dobaviteljem, državnim oblastem

in strankam). Banke te razkrivajo s pomočjo kazalnikov uspešnosti, ki pokrivajo ekonomski vidik družbeno odgovornega razvoja. Njihovo pojasnjevanje in razkrivanje v poročilu je enostavno, saj jih lahko prikažemo vrednostno. Posredni vplivi pa se odražajo v oblikovanju sedanjih in prihodnjih ekonomskih, družbenih in okoljskih vplivov, kar je težko izražati v stroških in ceni denarja. Slednje banka razkriva s pomočjo splošnih družbenih in okoljskih ter posebnih kazalnikov, oblikovanih posebej za finančni sektor. Kako analitično in na kakšen način banke dejansko razkrivajo neposredne in dodatno pojasnjujejo posredne vplive družbeno odgovornega ravnanja, bom prikazala v nadaljevanju v okviru analize poročil o družbeni odgovornosti in letnih poročil izbranih tujih in domačih bank.

4.5.1. Vizija in strategija družbeno odgovornega ravnanja

Podjetje v tem poglavju poročila o družbeni odgovornosti prikaže, kako se njegova vizija dopolnjuje z ekonomskim, družbenim in okoljskim delovanjem, kako se ekonomski, okoljski in družbeni cilji ter vrednote med seboj križajo in uravnavajo v podjetju ter kako takšne povezave in uravnavanje vplivajo na odločanje v podjetju. V tem delu mora podjetje uporabiti čim več svoje ustvarjalnosti in prilagodljivosti v informacijah o ekonomskih, družbenih in okoljskih vprašanjih ter vplivih. Podjetje lahko v tem delu predstavi tudi dolgoročno vizijo svojega družbeno odgovornega ravnanja ter vse izzive in ovire, s katerimi se lahko sooči (Horvat, 2003, str. 295).

Priporočljiva je izjava poslovodstva,⁴² ki naj vsebuje glavne poudarke izdelanega poročila o družbeno odgovornem ravnanju in zavezanost k predstavljenim ciljem v okviru ekonomskih, družbenih in okoljskih vidikov. Opisuje naj vizijo in poslanstvo posameznih oddelkov podjetja ter trenutne in prihodnje izzive podjetja v povezavi z družbeno odgovornim ravnanjem.

Omenjeno morajo v poglavju poročila o družbeni odgovornosti, ki se nanaša na razkritje vizije in strategije, nosilcem interesov predstaviti tudi banke. Pomembno je, da ugotovijo, kako se nosilci interesov poistovetijo z oblikovano vizijo in strategijo družbeno odgovornega ravnanja banke. Sprejete odločitve banke se morajo odražati v vrednotah banke in njeni poslovni strategiji. Pristop banke do nosilcev interesov, glavni izzivi in odgovornosti za izzive pri doseganju ekonomskih, družbenih in okoljskih ciljev morajo tako biti del vizije in strategije vsake banke.

⁴² Poročilo uprave mora med drugim vsebovati pregled poslovanja, povzetek najpomembnejših dejavnosti, posebnosti kakršnih koli pomembnih dogodkov, ki vplivajo na podjetje in druge družbe v skupini, podrobnosti o dobičku, informacije o zaposlencih ter podrobnosti o političnih in dobroteljskih donacijah (Glynn, Perrin, Murphy, 1998, str. 93).

4.5.2. Osebna izkaznica (opis)

Osnovne informacije oziroma predstavitev banke je nujna za vzpostavitev dialoga z vsemi nosilci interesov, ki jih zanima poslovanje banke ter njen ekonomski, družbeni in okoljski vpliv. Ta del poročila o družbeni odgovornosti naj ponudi hiter pregled o banki in obsegu poročila. Najpomembnejše sestavine v osebni izkaznici oziroma opisu so:

- ime in firma,
- glavni bančni produkti in bančne storitve,⁴³
- organizacijska struktura,
- opis glavnih poslovnih mrež, poslovnih enot, podružnic,
- lokacije, na katerih posluje,
- struktura lastništva,
- glavne značilnosti trgov, na katerih posluje,
- povzetek ključnih kazalnikov:
 1. število zaposlenecv, osnovni produkti in storitve, prihodki po državah, regijah, celotni kapital,
 2. kontaktne osebe z elektronsko pošto in spletno stranjo, obdobje poročanja (ali je koledarsko ali davčno), datum zadnjega poročila, večje spremembe v velikosti in sestavi lastništva, produktih in storitvah v obdobju poročanja glede na predhodno ter dodatna razkritja (združitve, pridobitve, metode vrednotenja),
 3. uporabljena načela in smernice ter izbrani kazalniki pri poročanju o ekonomskih, družbenih in okoljskih vidikih,
- navedba vseh nosilcev interesov z glavnimi karakteristikami.

Povzetek na začetku poročila o družbeni odgovornosti naj se nanaša na tekoče obdobje poročanja in na vsaj dve pretekli obdobji. Njegov namen je, da banka čim bolj učinkovito komunicira z nosilci interesov in da uporabniki poročila čim hitreje pridejo do ocen uspešnosti družbeno odgovornega ravnanja banke v času ter v primerjavi z drugimi konkurenčnimi bankami.

4.5.3. Sistem ravnanja in nadzora družbene odgovornosti

Predstaviti je potrebno sistem ravnanja in nadzora družbene odgovornosti v banki. Ta se nanaša na prikaz obstoječe strukture, sprejetih načel in norm družbene odgovornosti ter opravljanja dejavnosti v smeri strategije in vizije za zagotavljanje družbeno odgovornega ravnanja. Zapisati je potrebno, da se izpolnjuje zakonodaja, ki se nanaša na družbo (človekove pravice, zaposlenci itd.) in okolje, ter vzpostaviti pristne odnose s ključnimi nosilci interesov.

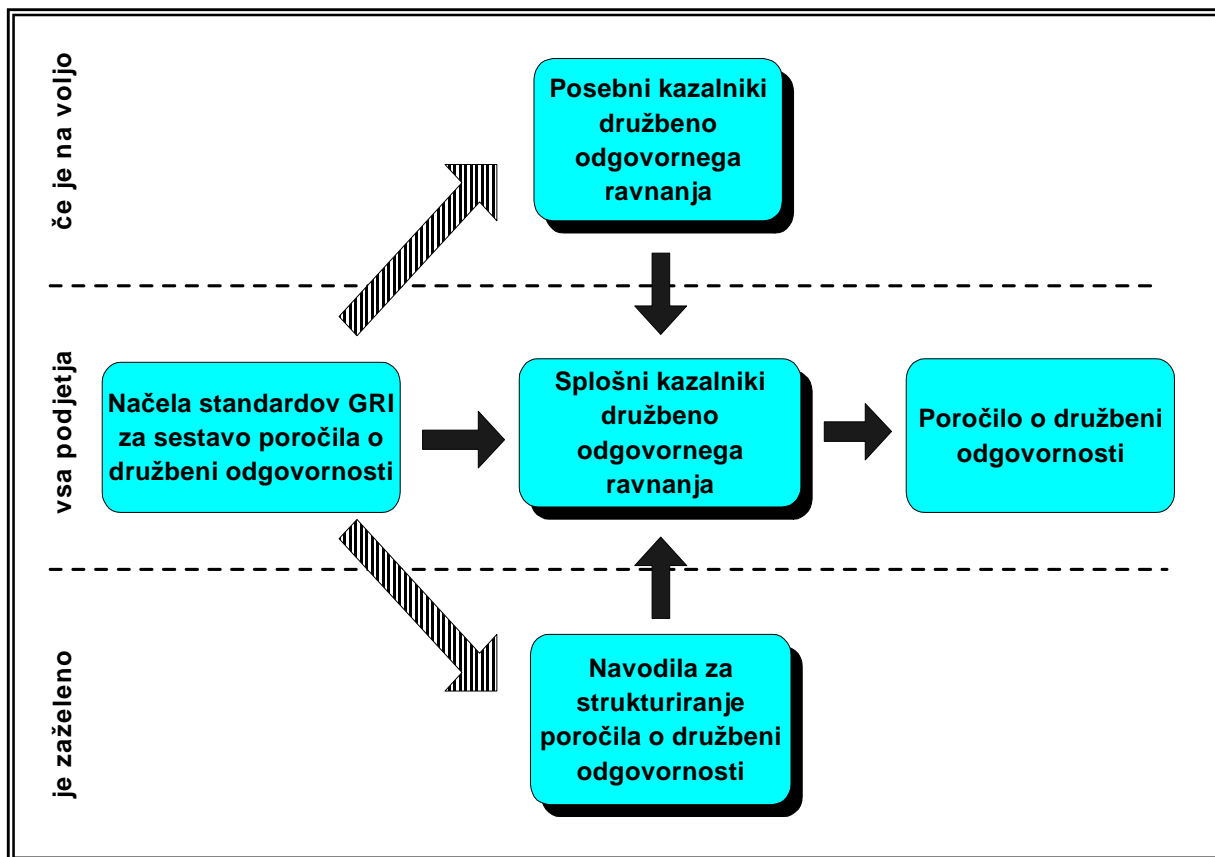
⁴³ Razlika med bančno storitvijo in bančnim produktom je v tem, da bančni produkt predstavlja izdelek, ki mu je dana končna oblika, ima svojo ceno in kakovost, bančna storitev pa je naročeno delo, ki se običajno opravi za znanega naročnika in proti plačilu. Druga bančna smernica EEC (89/646 EEC) deli finančne storitve na zavarovalniške in z zavarovanjem povezane storitve, bančne produkte in storitve ter druge finančne storitve.

4.5.4. Kazalniki merjenja dosežkov družbeno odgovornega ravnanja

Podjetje, ki se odloči, da bo pri pripravi poročila o družbeni odgovornosti sledilo načelom in smernicam standardov GRI, naj bi pri oblikovanju vsebine poročila upoštevalo priporočene dokumente po standardih. Standardi priporočajo razkritje splošnih kazalnikov družbeno odgovornega ravnanja, ki so skupni in enako pomembni za vsa podjetja, ne glede na panogo, lokacijo in/ali druge lastnosti podjetja. Dodatno je potrebno razkriti še posebne kazalnike družbeno odgovornega ravnanja, če so ti na voljo. Posebni kazalniki izhajajo iz lastnosti podjetij v panogi in/ali drugih lastnosti ali pa so ključnega pomena za določena podjetja. Priporočljiva je tudi uporaba navodil za strukturiranje poročila.

Podjetja, ki poročilo o družbeni odgovornosti pripravljajo po standardih GRI, morajo upoštevati priporočene dokumente in navodila, ki so prikazani v sliki 6. Upoštevanje navedenega pri pripravi poročila o družbeni odgovornosti omogoča podjetjem, da si zagotovijo primerljivost, doslednost, prilagodljivost ter koristnost poročila o družbeni odgovornosti.

Slika 6: Priporočeni dokumenti in navodila po standardih GRI za pripravo poročila o družbeni odgovornosti

Vir: Prirejeno po Sustainability reporting guidelines, [URL:www.globalreporting.org/guidelines2002.pdf], 30. 11. 2005.

S pomočjo razkritja splošnih kazalnikov družbeno odgovornega ravnanja prepoznamo glavne vidike poslovanja vsakega podjetja, ki so posebej pomembni za njegov uspeh. Seveda je pomemben vsak vidik podjetja, nobenega ne moremo zanikati. Ponavadi je zelo veliko dejavnikov več kot pomembnih za uspeh določenega podjetja, vendar so za nosilce interesov pomembni ključni dejavniki uspeha. Čeprav lahko poiščemo podobne ključne dejavnike za različna podjetja in znotraj določene panoge, so ti dejavniki posebni za vsako podjetje (Horvat, 2003, str. 244).

V analizi v nadaljevanju dela med splošnimi razkritji družbeno odgovornega ravnanja analiziram skupek razkritij ekonomskih, družbenih in okoljskih vidikov, ki v splošnem ustrezajo kateremu koli podjetju, torej tudi bankam. V okviru posebnih razkritij pa navajam in analiziram izključno razkritja, ki se nanašajo na finančni sektor. Pri tem mi bo v pomoč projekt Financial Service Sector Supplement, objavljen leta 2002 (krajše SPI – Finance 2002),⁴⁴ ki ga je izdelala organizacija GRI in se nanaša na dodatno vrednotenje in razkrivanje dosežkov družbeno odgovornega ravnanja za finančni sektor. Namen projekta je bil razvoj posebnih kazalnikov, za bančna in finančna področja poslovanja, ki naj jih banke in druge finančne institucije uporabljajo pri vrednotenju in razkrivanju dosežkov družbeno odgovornega ravnanja.⁴⁵ V nadaljevanju podrobneje prikazujem razkritje splošnih in posebnih kazalnikov za vrednotenje in razkrivanje dosežkov družbeno odgovornega ravnanja bank.

4.5.4.1. Razkritje ekonomskih kazalnikov merjenja družbene odgovornosti

Ekonomski vidik družbeno odgovornega ravnanja zadeva vpliv podjetja na ekonomsko stanje nosilcev interesov in prispevek k razvoju na lokalni in državni ravni. Ekonomski vplivi so razdeljeni na neposredne vplive, ki merijo denarni tok med banko in njenimi ključnimi nosilci interesov, ter posredne vplive, ki se nanašajo na posledice delovanja podjetja in povzročajo vplive na družbo in okolje. Neposredni in posredni vplivi so lahko pozitivni kot tudi negativni. Razkritje ekonomskih dosežkov odgovornega ravnanja obsega vse poglede ekonomskega vzajemnega delovanja podjetja s kazalniki, uporabljenimi v finančno-računovodskem poročilu, vendar imajo, če jih primerjamo s tradicionalnimi finančnimi kazalniki, širši domet in namen. Ekonomski kazalniki, razkriti v finančno-računovodskem poročilu, se prvotno usmerjajo na dobičkonosnost podjetja z namenom informirati poslovodstvo podjetja in lastnike, v poročilu o družbeni odgovornosti pa se usmerjajo na dodatno pojasnjevanje in merjene posledic aktivnosti podjetja za različne nosilce interesov.

⁴⁴ Financial Service Sector Supplement (krajše SPI – Finance 2002) je projekt večjih mednarodnih finančnih institucij iz Avstralije, Nemčije, Nizozemske, Južne Afrike in Velike Britanije, ki je razvil posebne kazalnike vrednotenja in razkrivanja dosežkov družbeno odgovornega ravnanja za banke in ostale finančne institucije. Projekt je povezan s standardi poročanja organizacije GRI (SPI – Finance Report 2002, [URL:www.spifinance.com], 10. 01. 2006).

⁴⁵ Prva poročila o družbeni odgovornosti, sestavljena po smernicah GRI s strani bank, so objavljena od leta 2000 dalje, in sicer so jih prve objavile sledeče banke: Deutsche Bank (2000), Old Mutual of South Africa (2001), švedska banka Sparbanken Sverige je poročilo objavila leta 2001 in nizozemska banka ING leta 2002 (Scott, John, 2002, str. 22).

Neposredna ekonomska odgovornost tako pomeni, da je poslovanje banke gospodarno za lastnike in ostale nosilce interesov, tako, da zagotavlja odnos s strankami, zaposlenci, dobavitelji in državnimi organi. Posredna ekonomska odgovornost pa se kaže v gospodarski rasti, večji proizvodljivosti, investicijah, oblikovanju novih delovnih mest. Slednja odgovornost je zagotovljena, če je poslovanje banke gospodarno. To pomeni, da mora najprej biti dosežena neposredna ekonomska odgovornost in šele nato je lahko dosežena tudi posredna odgovornost. Kateri kazalniki pri razkritju ekonomskega vidika družbeno odgovornega ravnanja so po standardih GRI ključni za posamezne nosilce interesov, prikazujem v tabeli 2.

Tabela 2: Ekonomski kazalniki merjenja družbene odgovornosti

Vidik	Kazalnik
<ul style="list-style-type: none"> • Neposredni ekonomski vidik 	<ul style="list-style-type: none"> • stranke (neto prodaja, poročanje po odsekih), • dobavitelji (delovanje dobaviteljev v razmerju do ekonomskih sestavin programov in postopkov, vrednosti nabavljenega blaga in storitev, delovanje podjetja v skladu s pogodbami z dobavitelji, vključno z načrtom plačil), • zaposlenci (skupno izplačane plače in bonitete, raven produktivnosti zaposlencev, tudi po kategorijah delovnih mest), • lastniki (čisti dobiček, čisti prihodki, dobiček pred davki in obrestmi, bruto pokritje, donos na kapital, dividende); • država (plačani davki), • skupnost (denarna pomoč, donacije itd.).
<ul style="list-style-type: none"> • Posredni ekonomski vidik 	

Vir: Sustainability reporting guidelines, [URL:www.globalreporting.org/guidelines2002.pdf], 30. 11. 2005.

Banka različno vpliva na gospodarstvo, v katerem deluje, vključno s porabo virov in oblikovanjem bogastva. Te vplive računovodski del letnega poročila običajno popolnoma ne zajema niti v prostovoljnih razkritjih. To je glavni razlog, da z omenjenimi predstavljenimi kazalniki dodatno zajamemo ekonomski vpliv banke v smislu družbeno odgovornega ravnanja. Prikazani kazalniki pokrivajo glavna področja gospodarskega delovanja in vplivanja banke v prvi vrsti na družbo oziroma ključne nosilce interesov.

4.5.4.2. Razkritje okoljskih kazalnikov merjenja družbene odgovornosti

Okoljski vidik družbeno odgovornega ravnanja zadeva vpliv podjetja na naravo (naravne vire), kar vključuje ekološki sistem, zemljo, zrak, vodo. Dosega najvišjo stopnjo soglasnosti od vseh treh vidikov družbeno odgovornega ravnanja, obenem pa je skrb za okolje skrb za prihodnost skupnosti oziroma ključni element t. i. trajnostnega razvoja gospodarstva in skupnosti⁴⁶ (Vezjak, 2002, str. 50). Ključne kazalnike za merjenje okoljskih vidikov družbene odgovornosti podrobno prikazujem v tabeli 3.

Tabela 3: Okoljski kazalniki merjenja družbene odgovornosti

Vidik	Kazalnik
<ul style="list-style-type: none">Okoljski vidik	<ul style="list-style-type: none">poraba materialov (skupna poraba materialov, poraba recikliranega papirja, nameni, programi in cilji za nadomeščanje materialov),poraba energije (skupna poraba energije, količina kupljene energije, spodbude k obnovljivim energetske virom in učinkovita poraba energije),poraba vode (celotna poraba vode),recikliranje,življenjsko okolje,emisije, odpadna voda in odpad (emisije plinov, emisije, ki izčrpavajo ozon, skupna količina odpada, količina odpadne vode, vrsta vode, ki se onesnažuje),učinki tople grede,dobavitelji (delovanje dobaviteljev v primerjavi z okoljskimi sestavinami programov in postopkov),prevoz (nameni, programi in cilji prevoza banke⁴⁷ – opišemo oštevilčene ocene prevoženih kilometrov po vrsti prevoza).

Vir: Sustainability reporting guidelines, [URL:www.globalreporting.org/guidelines2002.pdf], 30. 11. 2005

⁴⁶ Programi varstva okolja so v evropskih državah v skladu z načeli trajnostnega razvoja in naj bi omogočali gospodarski in družbeni razvoj brez posledic za okolje, ki bi omejevale prihodnje generacije pri zadovoljevanju njihovih potreb. To pomeni zagotavljanje trajnostne uporabe naravnih virov, preprečevanje onesnaževanja z boljšim vodenjem in nadziranjem ter uveljavljanjem uravnoveženega razvoja gospodarskih družb.

⁴⁷ Pri bankah gre v večini primerov za poslovni prevoz.

Razkritje okoljskih kazalnikov torej vsebuje informacije, kot so količina emisij določenih snovi, podrobnosti o politikah do okolja, sistemih ravnanja z okoljem, razmerjih do nosilcev interesov, delovanjih proti preverjenim navodilom, tveganjih v zvezi z okoljem in vplivih na okolje, porabi vode in energije ter upoštevanju zakonodaje (Horvat, 2003, str. 313). To so splošni okoljski kazalniki družbeno odgovornega ravnanja in se nanašajo na vse gospodarske subjekte ne glede na panogo v kateri se nahajajo, lokacijo ali kakršno koli drugo lastnost delovanja. Ta del poročila mora biti po vsebini berljiv in razumljiv zaradi svoje kompleksnosti. Ponavadi je sestavljeno iz dveh delov, in sicer iz komentarja, ki vsebuje opisne informacije, in iz predstavitev najbolj pomembnih števil.

Vprašanja v zvezi z okoljem za banke pomenijo povsem nova tveganja in vplive na okolje tako lokalno, državno in regionalno kot mednarodno. Res pa je, da v odnosu do okolja banke ne moremo enačiti z nekim proizvodnim podjetjem. Za banko je ključno, da opiše filozofijo in delovanje banke v zvezi z varstvom okolja. Predstavi splošne cilje in poudari, da strategija poslovanja banke vsebuje tudi vprašanje o okolju ter načine, kako jih namerava doseči v prvi vrsti srednjeročno. Svojo zavezanost skrbi za okolje banka lahko razkrije tudi z opisom ureditve ravnanja z okoljem in z izpolnjevanjem zakonodaje, ki se nanaša na okolje. Opis ureditve ravnanja z okoljem se običajno nanaša na pridobitev morebitnih certifikatov oziroma standardov ravnanja z okoljem (npr. standardi ISO).

4.5.4.3. Razkritje družbenih kazalnikov merjenja družbene odgovornosti

Družbeni vidik zadeva vpliv delovanja podjetja na družbeni sistem, znotraj katerega posluje. Dosežki družbeno odgovornega ravnanja se ocenjujejo skozi vrsto analiz, ki merijo vpliv podjetja na nosilce interesov. Družbeni kazalniki razkrivajo »veselje«, manj pa merijo posledice v primerjavi z okoljskimi kazalniki. Zajemajo odnos do zaposlencev in družbe, spoštovanje človekovih pravic ter družbeni vpliv proizvodov in storitev.

V odnosu do zaposlencev podjetja razkrivajo število in strukturo zaposlencev, politiko zaposlovanja in usposabljanja, zadeve, povezane s sindikati in udeležbo pri odločanju, dogovore glede pokojnin, boleznin ter zaposlitvene možnosti invalidov. Spoštovanje človekovih pravic je osnovano na mednarodnih standardih in listinah, ki se nanašajo na človekove pravice. Razkritje odnosa do družbe oziroma širše skupnosti zadeva prispevek k njenemu razvoju in pomoči v obliki sponzorstev in donacij ter k izogibanju raznim oblikam podkupovanj in korupcij. Družbeni vpliv proizvodov in storitev zadeva razkritje varnosti in zanesljivosti ponujenih proizvodov in opravljenih storitev, s tem da ne ogrožajo zdravja, varnosti in razvoja potrošnikov. Pri tem sta pomembna način oglaševanja in spoštovanje zasebnosti potrošnikov.

Večina dosežkov družbenega vidika odgovornosti je težko merljiva. Slednje je razlog, da razkritje družbenih dosežkov vključuje širok razpon informacij, predvsem nevrednostnih, ki so zanimive za vse nosilce interesov, ne samo za tiste, ki jih razkritje zadeva. Večina

družbenih dosežkov je merjena kvalitativno, s pomočjo organizacijskega sistema in delovanja, ter vključuje razkritje sprejetih politik, uporabljenih vrednot, načel ravnanja in nadzora družbenega vidika odgovornega ravnanja.

Kazalnike, ki jih standardi GRI navajajo za razkrivanje družbenih vidikov družbeno odgovornega ravnanja, prikazujem v tabeli 4.

Tabela 4: Družbeni kazalniki merjenja družbene odgovornosti

Vidik	Kazalnik
<ul style="list-style-type: none"> • Odnos do zaposlencev 	<ul style="list-style-type: none"> • zaposlenost (struktura in sestava zaposlencev), • kakovost posloводства (usmeritev zaposlencev v vizijo, sodelovanje pri oblikovanju poslovnih odločitev, raven zadovoljstva zaposlencev), • zdravje in varnost (stopnja odsotnosti in bolniških dopustov, zaščita pred poškodbami, naložba v zaposlenca zaradi bolezni), • vzgoja in izobraževanje (razmerje med sredstvi, namenjenimi za izobraževanje, in letnimi stroški poslovanja; dosežki, ki izhajajo iz izobraževanja), • raznolikost in priložnost delovnega mesta.
<ul style="list-style-type: none"> • Človekove pravice 	<ul style="list-style-type: none"> • strategija in nadzor, • ne-diskriminacija (odstotek žensk v vrhnjem in srednjem poslovodu, izobraževalni programi za nacionalne manjšine), • svoboda združevanja (vključenost v sindikalna združenja), • nasilje in delovna obveznost.
<ul style="list-style-type: none"> • Družba 	<ul style="list-style-type: none"> • skupnost, • podkupovanje in korupcija, • politični prispevki, • odnos do konkurence in oblikovanje cenovne politike.
<ul style="list-style-type: none"> • Vpliv proizvodov in storitev 	<ul style="list-style-type: none"> • zdravje in varnost potrošnikov, • proizvodi in storitve (družbena vprašanja in vplivi, ki so povezani z glavnimi proizvodi in storitvami), • oglaševanje, • spoštovanje zasebnosti.

Vir: Sustainability reporting guidelines, [URL:www.globalreporting.org/guidelines2002.pdf], 30. 11. 2005.

Družbeni vidik odgovornosti za banke pomeni vpliv delovanja na družbo, to je na zaposlene in skupnost. Izboljšanje delovanja in poročanje v skladu z družbenimi vrednotami po mnenju večine nosilcev interesov povečuje ugled in zaupanje v banko ter znižuje stroške. Izpolnjevanje in razkrivanje družbenih vidikov družbeno odgovornega ravnanja sta pomembni sestavini poslovanja vsake banke. Zaposlencem z razkrivanjem omenjenega nudijo vse tisto, kar povečuje njihovo zadovoljstvo na delovnem mestu, prispeva k osebnemu razvoju, skrbi za zdravje in varnost ter utrjevanje odnosa z njimi. V odnosu do družbe si banke ponavadi izberejo tiste kulturne, humanitarne, zdravstvene, športne in izobraževalne dejavnosti, ki prispevajo k razvoju in napredku družbenih vrednot. Zlasti mednarodne banke v okviru družbenega vidika odgovornosti izpostavljajo problem t. i. »finančne vključenosti«. Ta se nanaša na dostopnost celotne družbe do osebnega bančnega računa, brezplačnega svetovanja in možnosti pridobitve kredita. Reševanje družbenih problemov in zadovoljiv odnos z zaposlenci sta tako ključna elementa družbenega vidika odgovornosti bank, na katera banke običajno vežejo tudi svoj poslovni uspeh (Business & Economic Development – Financial Sector Report [URL:www.business-humanrights.org], 26. 11. 2005).

4.5.4.4. Razkritje posebnih kazalnikov merjenja družbene odgovornosti bank

Razkritje splošnih kazalnikov družbeno odgovornega ravnanja se v bankah nanaša na ekonomski, okoljski in družbeni vidik odgovornosti in je primerljivo z razkritji drugih podjetij. Posebni kazalniki izhajajo iz lastnosti finančnega sektorja in so ključnega pomena za finančne institucije. To pomeni, da v okviru razkritij posebnih kazalnikov merjenja družbene odgovornosti prikazujem zgolj kazalnike, ki naj bi jih razkrivale banke oziroma so njim specifični. Posebni kazalniki so bili vzpostavljeni posebej za finančne institucije kot standardi, kako oblikovati družbene dosežke in poročati o rezultatih družbeno odgovornega ravnanja.

Seznam kazalnikov pomaga finančnim institucijam oblikovati svoje usmeritve, notranjo sestavo, cilje, programe, kontrolni sistem in poročanje o družbenih dosežkih. S pomočjo posebnih kazalnikov naj bi tako finančne institucije razkrile notranje družbene dosežke, družbene posledice v nabavni verigi, dosežke za skupnost in družbo na splošno, odnos in ravnanje s strankami ter ravnanje in nadzor družbene odgovornosti (SPI – Finance Report 2002, [URL:www.spifinance.com], 10. 01. 2006).

Navedeni seznam posebnih kazalnikov je nepopoln, ker je nemogoče pripraviti končen seznam, saj si tudi banke med seboj niso podobne. Prav tako je neka dejavnost za poslovodstvo določene banke bolj pomembna kot za poslovodstvo druge banke. Banke si med seboj konkurirajo z različnimi strategijami, vsaka banka je edinstvena in enostransko obravnavanje razkritja posebnih kazalnikov ni mogoče. Omenjeni so zgolj najpomembnejši vidiki, potem pa lahko vsaka banka za sebe oziroma njeno poslovodstvo določi še dodatne vidike družbeno odgovornega ravnanja, ki so mogoče bolj pomembni za njen uspeh. Razkritje posebnih kazalnikov se nanaša na osem področij delovanja banke in so prikazani v tabeli 5.

Tabela 5: Posebni kazalniki merjenja družbene odgovornosti bank

Vidik	Kazalnik
<ul style="list-style-type: none"> Ravnanje in nadzor družbene odgovornosti 	<ul style="list-style-type: none"> politika in usmeritve, sestava odgovornosti, revizija odgovornega ravnanja, nadzor nad tveganji, delovanje, skladno s predpisi, vzpostavljanje odnosov z nosilci interesov.
<ul style="list-style-type: none"> Ravnanje z zaposlenci 	<ul style="list-style-type: none"> notranja politika in usmeritve, fluktuacija stalnih zaposlencev, ustvarjanje novih delovnih mest, raven zadovoljstva zaposlencev, nagrajevanje posloводства v procesu odgovornega ravnanja, motiviranost zaposlencev, sestava zaposlencev.
<ul style="list-style-type: none"> Odgovornost do družbe 	<ul style="list-style-type: none"> dobrodelni prispevki (donacije, subvencije), ekonomska dodana vrednost.
<ul style="list-style-type: none"> Ravnanje z dobavitelji 	<ul style="list-style-type: none"> odnos do glavnih dobaviteljev, raven zadovoljstva dobaviteljev.
<ul style="list-style-type: none"> Področje poslovanja s prebivalstvom 	<ul style="list-style-type: none"> politika in usmeritve, sestava posojilojemalcev,⁴⁸ dodatne ugodnosti za posojilojemalce.
<ul style="list-style-type: none"> Področje investicijskega bančništva 	<ul style="list-style-type: none"> politika in usmeritve, sestava posojilojemalcev, dodatne ugodnosti za posojilojemalce.
<ul style="list-style-type: none"> Področje ravnanja s sredstvi 	<ul style="list-style-type: none"> politika in usmeritve, vrsta sredstev v ravnanju, družbeno odgovorno investiranje.
<ul style="list-style-type: none"> Področje storitev zavarovanja 	<ul style="list-style-type: none"> politika in usmeritve, sestava strank, dodatne ugodnosti za stranke.

Vir: SPI – Finance Report 2002, [URL:www.spifinance.com], 10. 01. 2006).

⁴⁸ Prepoznavanje sestave strank je za banko še kako pomembno. Avstralska banka (Australia's First Bank) je dodatno oblikovala skupino finančnih svetovalcev, posebej za razkrivanje potreb žensk. To pomeni prilagajanje bančnih produktov in storitev specifičnim potrebam žensk in s tem doseganje višje stopnje njihovega zadovoljstva (Who cares, 2003, str. 28).

Iz prikazane tabele lahko ugotovimo, da se razkritje posebnih kazalnikov na nekaterih področjih oziroma vidikih pokriva z že razkritimi splošnimi kazalniki družbeno odgovornega ravnanja. Vrsto dosežkov družbeno odgovornega ravnanja banke razkrivajo tako v okviru splošnih kot tudi posebnih kazalnikov vrednotenja družbeno odgovornega ravnanja.

V tem primeru menim, da bi bilo potrebno določiti enoten okvir poročanja glede tega ali določene dosežke družbeno odgovornega ravnanja razkriti v okviru splošnih kazalnikov in jih morebiti razširiti z razkritji posebnih kazalnikov ali obratno. Tako ne bi prihajalo do podvajanj razkrivanj, saj ni toliko pomembno, v katerem delu so kazalniki in dosežki družbeno odgovornega ravnanja razkriti, bolj pomembno je, da so razkriti kazalniki in dosežki po vsebini logični in pošteni ter pojasnjeni na razumljiv način za različne nosilce interesov.

Kratko vsebino in kazalnike, ki se nanašajo na razkritje posebnih dosežkov v poročilu o družbeni odgovornosti bank, prikazujem v nadaljevanju. Večina posebnih kazalnikov je razkritih in pojasnjenih na vsebinski način (tekstovno), le nekaj pa jih lahko prikažemo vrednostno. Različnost in obsežnost kazalnikov nam kažeta, da se mora vsaka banka sama odločiti, katera od teh meril najbolj ustrezajo njenim potrebam, razpoložljivim dejavnikom poslovanja, lokalnim zahtevam ter zahtevam nosilcev interesov.

4.5.4.4.1. Ravnanje in nadzor družbene odgovornosti

Politika družbene odgovornosti zajema družbene vrednote posamezne banke. Sestoji iz enega ali več dokumentov, vključno s politiko družbene odgovornosti za posamezna področja poslovanja (npr. področje ravnanja z zaposlenci, področje nabave, posojilne in investicijske politike itd.). Banka mora navesti prostovoljne kodekse ravnanja, ki jih podpre poslovodstvo banke, ter navesti reference zunanjih standardov (npr. konvencija ILO).

Vsaka banka zase natančno definira svoje dojemanje družbene odgovornosti, različno glede na kulturne in zakonske zahteve. Jasno morajo biti določene in razmejene funkcije ter odgovornosti vseh vpetih in sodelujočih v izvrševanje družbene odgovornosti. Največja in glavna odgovornost je običajno na strani poslovodstva banke, saj ta zadolžuje posamezne skupine zaposlencev za izvrševanje posameznih nalog s področja družbene odgovornosti v smeri obvladovanja sistema in nadaljnega razvoja banke.

V okviru odgovornega ravnanja banke razkrijejo število revizij in opravljenih revizijskih ur notranje ter zunanje revizije. Revidiranje družbene odgovornosti se nanaša na revidiranje skladnosti poslovanja banke z zastavljeno politiko družbeno odgovornega ravnanja, razkritje povzetkov iz opravljenih revizijskih pregledov pa nosilcem interesov omogoča, da pridobijo pregled nad tem, kako sprejete usmeritve družbene odgovornosti banka uresničuje v praksi.

Pomembno področje razkritja posebnih kazalnikov družbene odgovornosti je razkritje obvladovanja različnih vrst tveganj,⁴⁹ katerim so banke vsakodnevno izpostavljene. Banka mora redno spremljati in obvladovati tveganja, katerim je izpostavljena pri svojem poslovanju, ter razkriti ukrepe, s katerimi ta tveganja obvladuje. Slednje zadeva tudi razkritje transakcij pri katerih izpostavljenost določenim oblikam tveganj ni bila upoštevana in je tako povzročila negativne vplive na družbo in okolje (SPI – Finance Report 2002, [URL:www.spifinance.com], 10. 01. 2006).

Delovanje banke je zakonsko najbolj nadzorovano, saj je njeno zanesljivo in varno poslovanje za celotno družbo še kako pomembno. Vsako nespoštovanje in kršitev zakonov, predpisov, postopkov in načel mora biti ustrezno razkrito v poročilu. Dodatna razkritja lahko vključujejo izvedene sankcije in postopke za odpravo nadaljnjih kršitev predpisov in določil poslovanja banke.

Banka razkrije podlago za izbiro glavnih nosilcev interesov (zaposlencev, strank, dobaviteljev, lokalnih skupnosti, nevladnih organizacij in druge javnosti). Z upoštevanjem standarda odgovornosti AA1000 banka v precejšnji meri zadosti zahtevani stopnji odgovornosti večine glavnih nosilcev interesov in zahtevam po revidiranju poročila o družbeni odgovornosti.

4.5.4.4.2. *Ravnanje z zaposlenci*

Politike in usmeritve ravnanja z zaposlenci imajo banke običajno zapisane v svojih internih aktih. S tem ne samo informirajo zaposlence, ampak jim tudi omogočajo boljšo identifikacijo z banko ter usklajenost njihovih interesov in dosežkov skladno s cilji banke.

Banke v okviru ravnanja z zaposlenci v poročilu o družbeni odgovornosti razkrivajo sledeče: (ne)enake možnosti zaposlovanja, spoštovanje načel (ne)diskriminacije, svobodo združevanja in povezovanja, izobraževanje in razvoj zaposlencev, politiko odpuščanja, zdravje in varnost zaposlencev ter upoštevanje ergonomskih meril. Omenjeno naj bi banke razkrile že v okviru splošnih družbenih kazalnikov. Dodatno banke v okviru družbeno odgovornega ravnanja z zaposlenci razkrijejo še: letno fluktuacijo zaposlencev⁵⁰ in oblikovanje novih delovnih mest⁵¹ skupaj z zadovoljstvom zaposlencev in uporabljenimi metodami za večjo motiviranost zaposlencev, izračun kazalnika razmerja zaposlencev po spolu ter izplačane plače in bonitete, ki so jih prejeli zaposlenci, vključno z nagradami in raznimi drugimi ugodnostmi za najvišje poslovodstvo.

⁴⁹ Razkritje slednjega je povezano z izkušnjami v zvezi z razkritji in ugotovitvami slabega delovanja notranjih kontrol v povezavi s finančnimi instrumenti za zavarovanje pred tveganji (Odar, 1999, str. 123).

⁵⁰ Formula za izračun kazalnika letne fluktuacije zaposlencev je sledeča: odstotek zaposlencev, ki so zapustili banko v obravnavanem obdobju / število zaposlencev ob koncu obravnavanega obdobja * 100.

⁵¹ Kazalnik, izračunan po formuli: število zaposlencev ob koncu obravnavanega obdobja / število zaposlencev ob koncu predhodnega obdobja in tako zajema neto spremembe v zaposlovanju med letom.

4.5.4.4.3. *Odgovornost do družbe in ravnanje z dobavitelji*

Odgovornost do družbe se nanaša na razkritje izdatkov za dobrodelne namene, investicije v skupnost in razne oblike sponzorstev. Pomembno je razkritje izkaza dodane vrednosti,⁵² ki pokaže, kako je dodana vrednost razdeljena med nosilce interesov: lastnike, zaposlene, državne organe in druge.

Odnos in ravnanje z dobavitelji razkrije banka v obliki letne analize glavnih dobaviteljev, kjer razkrije merila in postopke analize (vključno z odnosom dobaviteljev do družbene odgovornosti), ter s pomočjo merjenja zadovoljstva sodelovanja posameznega dobavitelja z banko (obravnavo glavnih dobaviteljev z vidika rednih plačil, izpolnjevanje pogodbenih obvez, cene itd.).

4.5.4.4.4. *Področje poslovanja s prebivalstvom in investicijsko bančništvo*

Razkritje posebnih kazalnikov, ki zadevajo področji poslovanja s prebivalstvom ter investicijskega bančništva, vključuje poznavanje, spoštovanje ter upoštevanje potreb strank, kar pomeni, da jim banka poskuša ponuditi najboljše rešitve, zagotoviti, kar jim dejansko obljublja, in z njimi graditi dober odnos. Od banke se pričakuje pošteno obnašanje in izpolnjevanje predpisov ter zakonov. V poročilu o družbeni odgovornosti pa mora banka razkriti pozitivne in negativne posledice delovanja banke za stranke (npr. dostopnost do bančnih storitev – t. i. finančna vključenost, kršitve tržnih pravil itd.) ter za transakcije investicijskega bančništva⁵³ (npr. posledice pretiranega zadolževanja gospodarstva in države, financiranje projektov z znatnimi družbenimi in okoljskimi posledicami itd.).

4.5.4.4.5. *Področje ravnanja s sredstvi in zavarovanja*

Ravnanje s sredstvi je natančno opredeljeno v predpisih in posebnih določilih posamezne banke, ki se jih mora banka, ko razpolaga z zbranimi sredstvi strank, držati. Kvantitativno je potrebno razkriti sredstva banke v ravnanju, ključni kazalnik pa se nanaša na družbeno odgovorno investiranje. Ko banka odobrava posojilo, mora razmisliti, ali je za podjetje, ki mu bo finančno omogočila izvedbo projekta, verjetno, da je vpleteno v resne probleme v povezavi z okoljem, kar povečuje stroške odobritve posojila in težave pri vračanju.⁵⁴

Večina evropskih bank ima v svoji ponudbi že nebančne storitve, predvsem storitve zavarovalništva (npr. storitve življenjskih in pokojninskih zavarovanj), čeprav je bankam to

⁵² Dodana vrednost predstavlja vrednost, ki jo je ustvarilo podjetje skozi letno poslovanje in je namenjena nosilcem interesov. Izkaz dodane vrednosti nam pove, da podjetje zagotavlja blaginjo lokalni in širši družbi (Argandona, 1998, str. 1097). Izraža idejo, da naloga podjetja ni samo ustvarjanje dobička, ampak naj bi podjetje z delovanjem ustvarilo razmere, ki nosilcem interesov omogočajo tudi doseg lastnih ciljev, v nasprotnem primeru prenehajo sodelovati s podjetjem.

⁵³ Med storitve investicijskega bančništva štejemo še produkte in storitve kot so finančno svetovanje in trgovanje z vrednostnimi papirji. Opravljanje teh storitev naj bi sledilo načelom družbeno odgovornega ravnanja v banki.

⁵⁴ O tem govori tudi Evropska banka za obnovo in razvoj, ki pri dodeljevanju posojil zahteva presojo vplivov posameznega načrtovanega projekta na okolje in širšo družbo (Vezjak, 1998, str. 172).

prepovedano. Razlog je bojazen, da bi banke uporabljale dolgoročne zavarovalniške rezervacije za zadovoljevanje kratkoročnih bančnih likvidnostnih potreb (Amara, 2001, str. 34). Dopušča se možnost ponudbe zavarovalniških storitev, in sicer tistih, ki ne zmanjšujejo uspešnosti prodaje obstoječih bančnih produktov in storitev. V poročilu o družbeni odgovornosti pa je potrebno razkriti ponudbo storitev zavarovalništva, sestavo strank ter pozitivne in negativne družbene posledice opravljanja teh storitev.

4.6. Primerjalna analiza družbeno odgovornega poročanja izbranih bank

4.6.1. Splošna izhodišča primerjalne analize

Poročilo, ki ga domače banke pripravijo za komuniciranje z nosilci interesov, je letno poročilo. Letno poročilo je edino orodje, s pomočjo katerega banke prikažejo preteklo poslovanje vsem, ki se zanimajo za banko, prikažejo, kako so upravljale njihove interese, ter hkrati poudarijo najpomembnejše strategije in načrte. Poročanje o družbeni odgovornosti, ki je vključeno v poslovni del letnega poročila in vključuje predvsem poročanje o ravnanju z okoljem, o zaposlencih in o odnosu do širše družbe, je še v nastajanju.

Banke s svojim delovanjem ne samo da vplivajo na širšo družbo in okolje, ampak igrajo posebno pomembno vlogo tudi pri družbenem in okoljskem obnašanju svojih strank (McGrath, 2005, str. 17). Za zdaj še ni standardov in zakonskih obvez, ki bi od domačih bank zahtevali pripravo letnih poročil o družbeni odgovornosti. To je razlog, da pri analizi domačih bank povzemam razkritja iz objavljenih letnih poročil.

Že v letnem poročilu za leto 2004 je bilo v poslovno poročilo po spremembah zakona o gospodarskih družbah (ZGD–H) obvezno vključiti več informacij o analizi poslovanja, vsebini analize poslovanja, vsebinah v povezavi z okoljem in zaposlenci, predstavitev tveganj in negotovosti ter opis izpostavljenosti finančnim tveganjem in upravljanja teh tveganj (Horvat, 2005, str. 29). Pri tem se nam upravičeno zastavlja vprašanje, v kolikšni meri so banke pri pripravi letnih poročil za poslovno leto 2004 upoštevale računovodske direktive, vključene v spremembo zakona o gospodarskih družbah. Odgovor bom podala v nadaljevanju s pomočjo analize razkritja v letnih poročilih domačih bank.

Za razliko od domačih bank tuje banke pripravijo izčrpna poročila o družbeni odgovornosti. Poročila niso del letnega poročila, ampak so samostojna, v večini primerov pripravljena po standardih GRI.⁵⁵ Tuje banke v svojih poročilih o družbeni odgovornosti vsem nosilcem

⁵⁵ Organizacija GRI vsako leto opravi ocenjevanje poročil o družbeni odgovornosti svetovnih bank. Zadnje ocenjevanje je bilo opravljeno septembra 2005, kot najboljše pa je bilo ocenjeno poročilo o družbeni odgovornosti banke ABN AMRO Holding N. V. iz Nizozemske, sledijo ji: Australian & New Zealand Banking Group (Avstralija), BNP Paribas (Francija), Banca Monte Dei Paschi Di Siena (Italija), na šestem mestu je šele prva ameriška banka Bank of America Corporation, na dvanajstem mestu je švicarska banka Credit Suisse Group in takoj za njo nemška banka Deutsche Bank AG (Sustainability Leaders, Banks [URL:www.sustainability-indexes.com/html/reviews/sectoroverviews_05.html], 23. 02. 2006).

interesov prostovoljno poročajo o ekonomskih, družbenih in okoljskih vidikih poslovanja ter razkrivajo kazalnike odgovornega ravnanja, ki zadevajo posebna področja poslovanja bank. Obenem si prizadevajo za zakonsko ureditev načel poročanja o družbeni odgovornosti in revidiranja poročil, s čimer naj bi se povečala njihova verodostojnost ter poenotenje pravil glede razkritij splošnih in posebnih kazalnikov družbeno odgovornega ravnanja.

V sami analizi se iz objektivnih razlogov ne morem poglobiti v analizo in preverjanje resničnosti razkritij v objavljenih poročilih o družbeni odgovornosti in letnih poročilih analiziranih tujih in domačih bank, kar tudi ni moj namen. Namen mojega magistrskega dela je prikaz razkritij oziroma sestavnih delov poročila o družbeni odgovornosti za banke na način, da bo v pomoč domačim bankam pri pripravi, ko se bodo začele zavedati pomembnosti družbeno odgovornega ravnanja in poročanja o tem oziroma ko bo to zakonsko zahtevano, bralcem pa bo ponudilo čim več informacij in dejstev o družbeno odgovornem ravnanju banke. Vsebina poročila o družbeni odgovornosti mora zadovoljiti bralca, ponuditi čim več informacij o vidikih poslovanja banke in hkrati zadovoljiti različne zahteve nosilcev interesov. Najbolj značilne vsebine poročila o družbeni odgovornosti (ekonomski, družbeni, okoljski ter posebni vidik poslovanja banke) nameravam povzeti in raziskati s pomočjo analize poročil o družbeni odgovornosti dveh tujih bank (ABN AMRO Holding N. V. in Société Générale Group) in letnih poročil treh domačih bank (Hypo Alpe–Adria–Bank, SKB banka in Skupina NLB).

4.6.2. Predstavitev analiziranih tujih in domačih bank

Za primerjalno analizo družbeno odgovornega poročanja bank sem si izbrala sledeče banke (razloge za izbor pojasnujem v nadaljevanju):

1. ABN AMRO Holding N. V., Amsterdam, Nizozemska (v nadaljevanju ABN AMRO);
2. Société Générale Group, Pariz, Francija (v nadaljevanju Société Générale);
3. Hypo Alpe–Adria–Bank d. d., Ljubljana, Slovenija (v nadaljevanju HAAB);
4. SKB banka d. d., Ljubljana, Slovenija (v nadaljevanju SKB);
5. Skupina Nova Ljubljanska Banka d. d., Ljubljana, Slovenija (v nadaljevanju NLB).

ABN AMRO Holding N. V. je nastala leta 1990 z združitvijo dveh bank in je danes prominentna, mednarodna banka, enajsta po velikosti v Evropi in dvajseta po velikosti glede na kapital v svetu. Banka je vodilna glede na zadnjo izdajo Sustainability Indexa (september 2005) v poročanju o družbeno odgovornem ravnanju. Ima več kot 3.600 poslovalnic v več kot 60 dr zavah sveta, 97.000 zaposlencev in 609 milijard EUR sredstev. Banka je vodilna na področju kreditiranja in naložb ter ravnanja s sredstvi. Ostala področja poslovanja banke so še poslovanje s prebivalstvom in podjetji ter investicijsko bančništvo. V poslovnem letu 2004 je ustvarila celotne prihodke v višini 19,8 milijard EUR ter čisti dobiček v višini 4,1 milijarde EUR. Donos na kapital se je v letu 2004 povečal na 30,8 % (leta 2003 je znašal 27,7 %) (Annual Report 2004 ABN AMRO Holding N. V., 2005, str. 10, 92, 110).

Société Générale Group je ena največjih finančnih skupin z najvišjimi ratingi v evroobmočju. Je skupina z več kot 92.000 zaposlenci, z več kot 16,4 milijona individualnih strank v domači in mednarodni poslovni mreži, vodilna v Evropi za specializirane finančne storitve (financiranje opreme, IT in operativni lizing), četrta največja banka v evroobmočju z ravnanjem 315,2 milijard EUR premoženja strank, vodilna na področju izvedenih delniških inštrumentov in strukturnih financ ter osma največja družba na pariški borzi po tržni kapitalizaciji (konec leta 2004). Področja poslovanja banke so: poslovanje s prebivalstvom in podjetji ter investicijsko bančništvo. Vrednost sredstev banke je konec poslovnega leta 2004 znašala 600 milijard EUR. V poslovnem letu 2004 je skupina ustvarila prihodke v višini 16,4 milijarde EUR ter čisti dobiček v višini 3,1 milijarde EUR, kar je za 25,4 % več kot v poslovnem letu 2003. Dosežen rezultat je odraz izjemne rasti na ključnih področjih poslovanja, znižanega razmerja med stroški in prihodki ter nizkih stroškov tveganj. Donos na kapital v skupini se je v letu 2004 povečal na 18,9 %, v letu 2003 pa je znašal 16,2 % (Annual Report 2004 Société Générale Group, 2005, str. 16–20, 55).

Skupina Nova Ljubljanska Banka d. d. je največja slovenska mednarodna finančna skupina s 7.000 zaposlenci, več kot 1,5 milijona komitentov. Ima 1.300 korespondenčnih povezav z bankami iz 137 držav sveta in je druga v upravljanju s premoženjem. Skupina vključuje 15 bank, 11 lizing podjetij in 3 finančne organizacije v zavarovalništvu. Med članicami skupine NLB je Nova Ljubljanska banka d. d., največja in najpomembnejša, saj predstavlja več kot tri četrtine konsolidirane bilančne vsote oziroma 7,8 milijarde EUR (bilančna vsota skupine NLB znaša 9,9 milijarde EUR). Ponudbo skupine NLB sestavljajo storitve kreditiranja in naložb, investicijskega bančništva, lizing produktov, faktoringa, pokojninskega in življenjskega zavarovanja, izvoznega financiranja ter storitve ravnanja s sredstvi. V poslovnem letu 2004 je skupina NLB zabeležila 36 milijonov EUR čistega dobička (samo Nova Ljubljanska Banka d. d. je ustvarila 29 milijonov EUR čistega dobička). Odraz zaupanja strank se kaže v stalni rasti obsega poslovanja skupine, katere prihodki so v letu 2004 znašali 452 milijonov EUR. Donos na kapital se je v letu 2004 povečal na 6 % (v letu 2003 je znašal 4,9 %) (Letno poročilo 2004 Skupina NLB, 2005, str. 1–2, 5–8).

SKB banka d. d. je od leta 2001 del francoske bančne skupine Société Générale z 972 zaposlenci oziroma 1.057 zaposlenci v skupini SKB banke. Posluje z več kot 200.000 strankami, korespondenčne odnose ima s 1.131 bankami ter ima dve odvisni podjetji: SKB Leasing in Plasis, s katerima sega tudi na področje lizinga in procesiranja kreditnih kartic. Sodi med vodilne slovenske komercialne banke v zasebni lasti s široko paleto produktov in storitev s področja komercialnega bančništva, poslovanja s prebivalstvom, investicijskega bančništva in mednarodnih bančnih storitev. V poslovnem letu 2004 so prihodki banke znašali 85,2 milijona EUR, čistega dobička pa je banka izkazala v višini 0,7 milijonov EUR. Bilančna vsota banke je konec leta 2004 znašala 1,6 milijarde EUR in je ostala na nivoju preteklega leta, donos na kapital pa se je povečal na 0,55 % (v letu 2003 je znašal 0,3 %). Tržni delež SKB banke, merjen z bilančno vsoto, je tako leta 2004 znašal 16,9 % (SKB banka d. d. Letno poročilo 2004, 2005, str. 6–13, 16–17, 29).

HYPO ALPE–ADRIA–BANK d. d. se je na slovenskem trgu pojavila leta 1999 kot članica skupine Hypo Alpe–Adria – matična banka je bila ustanovljena leta 1896 v Celovcu in pokriva regijo Alpe Jadran s 192 zaposlenci v letu 2004. Banka nudi produkte in storitve s področja kreditiranja in naložb v vrednostne papirje ter plačilnega prometa. Bilančna vsota banke se je v letu 2004 v primerjavi z letom 2003 povečala kar za 55 odstotkov in je znašala 0,6 milijarde EUR. Tržni delež banke, merjen z bilančno vsoto, se je tako povečal na 2,4 %, kar uvršča banko med 10 največjih bank v Sloveniji. Po kazalniku bilančne vsote na zaposlenca, ki je na zadnji dan poslovnega leta 2004 znašal 3,1 milijon EUR na zaposlenca, sodi banka še vedno med najproduktivnejše. Banka je v poslovnem letu 2004 dosegla prihodke v višini 20 milijonov EUR (za 52 % več kot v letu 2003) ter čisti dobiček v višini 2,1 milijona EUR. Donos na kapital se je v letu 2004 povečal na 3,95 % (leta 2003 je znašal 1,14 %) (Letno poročilo 2004 Hypo Alpe–Adria–Bank, 2005, str. 1–5, 14–17).

Razlogi za izbor obeh tujih in domačih bank so naslednji:

- Banko ABN AMRO sem izbrala zato, ker je bilo njeno poročilo o družbeni odgovornosti za leto 2004 po Sustainability Indexu ocenjeno kot najboljšo. Prvo poročilo o družbeni odgovornosti je banka pripravila za poslovno leto 2003. Banka pri pripravi vsebine in samem razkritju splošnih in posebnih kazalnikov družbeno odgovornega ravnanja v celoti sledi standardom GRI, ki jih tudi sama v delu navajam kot izhodišča za poročanje o družbeni odgovornosti.
- Izbor banke Société Générale Group je povezan z dejstvom, da je po francoski zakonodaji del poročila o družbeni odgovornosti predmet revidiranja, in sicer del, ki razkriva odnose do zaposlencev. Zanimalo me je predvsem, katere kazalnike banka dodatno razkriva in kaj vsebuje revizorjevo poročilo.
- Razlog za izbor banke HAAB je v dejstvu, da mi je banka blizu, saj sem v njej trenutno zaposlena. Tako bom lažje prišla do ugotovitve, kaj banka dejansko razkriva in kaj morebiti tudi prikriva v smeri družbeno odgovornega (ne)ravnanja.
- Največji tržni delež ter vodilna banka v slovenskem bančnem prostoru sta razloga za izbor Skupine NLB.
- Izbor SKB banke je povezan z odločitvijo o izboru banke Société Générale, saj je slednja večinska lastnica SKB banke. Kako se zavest družbeno odgovornega ravnanja matične banke odraža pri ravnanju in poročanju o družbeni odgovornosti, pa je bil drugi razlog za izbor te domače banke.

Predmet analize pri banki ABN AMRO je poročilo o družbeni odgovornosti, saj banka slednjega oblikuje ločeno od letnega poročila, kot samostojno poročilo. Pri pripravi poročila banka v celoti sledi standardom GRI. Pri banki Société Générale je predmet analize letno poročilo, saj je poročilo o družbeni odgovornosti njegov sestavni del. Vsebina poročila je v skladu s francosko zakonodajo ter deloma standardi GRI. Objavljeno letno poročilo, zlasti njegov poslovni del, je predmet analize vsake od izbranih domačih bank.

4.6.3. Razkritje vizije, strategije, osebne izkaznice (opis), sistema ravnanja in nadzora družbene odgovornosti analiziranih bank

V poročilu o družbeni odgovornosti banka ABN AMRO v skladu s standardi GRI razkrije vse zahtevane podatke in informacije, ki se nanašajo na vizijo in strategijo družbene odgovornosti, vključno z izjavo posloводства, osebno izkaznico (opis) ter sistemom ravnanja in nadzora družbene odgovornosti. Vizijo za prihodnost ima podprto z natančno začrtano strategijo, ki vključuje vse glavne nosilce interesov,⁵⁶ s poudarkom na zadovoljevanju njihovih tekočih potreb in dolgoročnih ciljev. Vseskozi sledijo zahtevam družbeno odgovornega ravnanja na vseh treh vidikih: ekonomskem, družbenem in okoljskem. Za izpolnjevanje navedenega je zadolženo posloводство banke, ki natančno opiše strukturo samega ravnanja in nadzora. Opis banke nam razkriva organizacijsko strukturo in strukturo poslovanja, države, v katerih ima banka svoje enote, strukturo lastništva, kontaktno osebo za poročilo, obdobje in meje poročanja, skladnost poročila s standardi GRI, metode merjenja ter uporabljene politike in notranje postopke družbeno odgovornega ravnanja (Sustainability Report 2004 ABN AMRO Holding N. V., 2005, str. 8–17, 80–83).

Poročilo o družbeni odgovornosti banke Société Générale se prične z izjavo posloводства, v katerem posloводство banke poda svoj pogled na družbeno odgovorno ravnanje kot stalno zavezanost banke k spoštovanju družbenih vrednot. Banka deluje globalno, kar je razlog, da se mora trdno držati načel družbene odgovornosti (skrb za preživetje, ugled, odnos do skupnosti in okolja itd.). Obvladovanje različnih oblik tveganj je za uspeh banke pomembno, ne pa nujno, saj je uspešnost banke odvisna tudi od upoštevanja družbenih in okoljskih vrednot. V razkriti strategiji banka pojasni, da se odgovornost banke razteza preko meja obstoječe zakonodaje. Zanesljivost in varnost banke sta pomembni vrednoti za gospodarski in družbeni razvoj. Prav tako ima banka glavno vlogo v skupnosti, saj zagotavlja osnovne bančne produkte in storitve, nudi finančno podporo strankam, podjetjem in državi, ima nadzor nad zadolževanjem itd. Pri pripravi omenjenega dela poročila o družbeni odgovornosti banka upošteva zahteve zakona in sledi standardom GRI, razkrije izzive družbene odgovornosti, s katerimi se skupina sooča, uresničevanje zastavljene strategije ter načine ravnanja in nadzora družbene odgovornosti (Annual Report 2004 Société Générale Group, 2005, str. 40–42).

Razkrite vizije in strategije za uresničevanje zastavljenega pri vseh treh domačih bankah vključujejo sledeče: v središče svojega poslovanja postavljajo stranke, njihove želje in potrebe. Ohraniti želijo vodilni položaj v Sloveniji, postati ena od vodilnih finančnih skupin v srednji in jugovzhodni Evropi ter nadaljevati razvoj novih produktov in storitev na slovenskem trgu (Letno poročilo 2004 Skupina NLB, 2005, str. 13–15). Podobno razmišlja tudi SKB banka, katere vodilo pri vsakodnevnem poslovanju temelji na štirih ključnih

⁵⁶ Glavnim nosilcem interesov zagotavljajo oziroma jim omogočajo, da imajo možnost neprestanega nadzora nad poslovanjem banke. V zameno za to si banka pridobi povratne informacije o tem, kako dobro dela, posluje in ravna družbeno odgovorno po njihovem mnenju. Prepričani so, da sta odgovornost in transparentnost ključnega pomena za vzpostavitev zaupanja z nosilci interesov (Sustainability Report 2004 ABN AMRO Holding N. V., 2005, str. 19).

strateških usmeritvah: ohranjanje dolgoročnega odnosa in zaupanja strank, zagotavljanje zaupanja in podpore delničarjev, ustvarjanje pogojev za zadovoljstvo in razvoj zaposlencev ter prispevanje k razvoju širšega družbenega okolja (SKB banka d. d. Letno poročilo 2004, 2005, str. 30). HAAB pa si prizadeva za večjo raznovrstnost in kakovost svojih produktov in storitev ter sledi načelom varnosti in donosnosti v poslovanju. Zavezanost banke k oblikovanju varnega in zanesljivega okolja je temeljno izhodišče dejavnosti v banki (Letno poročilo 2004 Hypo Alpe–Adria–Bank, 2005, str. 8).

Na razkrivanje oziroma podajanje vizije in strategije se ustrezno vežejo izjave poslovodstev domačih bank. V ospredje je postavljeno doseganje srednjeročnega cilja, ki se nanaša na ravnovesje med donosnostjo, stroškovno učinkovitostjo in ohranitvijo tržnega položaja. Vsaka banka razkrije organizacijsko strukturo ter organe vodenja in nadzora poslovanja banke. Dober odnos do glavnih nosilcev interesov (lastnikov, strank ter zaposlencev, deloma omenjajo širšo družbo, ostalih niti ne omenjajo) vzdržujejo z izpolnjevanjem njihovih zahtev ter prilagajanjem produktov in storitev njihovim potrebam. Vsaka od analiziranih bank se tudi ustrezno predstavi oziroma poda osnovne informacije o sebi.

Razkriti viziji in strategiji obeh tujih bank vključujeta vse elemente prihodnosti, ki jih je mogoče sporočiti zaposlencem in okolju, v katerem banki delujeta. Banki se že zavedata vpliva razkritja vizije in strategije družbeno odgovornega ravnanja, saj slednje pripomore k razrešitvi marsikatere skrbi glede uspešnega poslovanja v prihodnosti. Vizijo in strategijo, ki se nanašata na družbeno odgovorno ravnanje, oblikujeta ločeno od poslovnih vizij in strategij. Domače banke razkrijejo družbeno-ekonomske cilje oziroma lahko rečemo, da izražajo skrb za preživetje, prednosti svojega poslovanja in skrb za javno podobo. Pomena in teže družbeno odgovornega ravnanja se še ne zavedajo v celoti, kar se odraža v skupnem oblikovanju vizije in strategije za doseganja poslovnih in deloma družbenih ciljev.

4.6.4. Razkritje ekonomskih kazalnikov družbene odgovornosti analiziranih bank

Pri pregledu poročil o družbeni odgovornosti in letnih poročil ugotavljam, da vse analizirane tuje in domače banke brez izjeme razkrivajo osnovne ekonomske kazalnike družbene odgovornosti.

Banka ABN AMRO razkriva kazalnike neposrednih in posrednih ekonomskih vplivov delovanja banke. V okviru neposrednih ekonomskih vplivov prikaže ključne vrednostne finančne kazalnike (celotni prihodki, čisti poslovni izid, tržni delež po posameznih državah, izdatek za material in storitve po vrstah, delovanje banke v skladu s pogodbami, sklenjenimi z dobavitelji, vključno z načrtom plačil, spremembe v zadržanem dobičku, plačila davkov ter razvoj skupnosti v obliki donacij) (Sustainability Report 2004 ABN AMRO Holding N. V., 2005, str. 4, 5, 77). Vrsto kazalnikov, ki se nanašajo na ekonomski vidik družbene odgovornosti, banka prvotno razkrije že v letnem poročilu.

Ekonomске kazalnike družbene odgovornosti banka Société Générale razkrije v okviru letnega poročila, saj je poročilo o družbeni odgovornosti del letnega poročila oziroma njegov sestavni del. Banka razkrije tri strateske prioritete, ki se nanašajo na: uravnoteženost poslovanja, dolgoročno rast in poslovno učinkovitost. Od kazalnikov, ki zajemajo ekonomski vidik banka razkrije sledeče: neto prihodek in dobiček iz poslovanja po sektorjih, celotno vrednost sredstev in obveznosti, kredite in depozite strankam, donos na kapital. Razkriti kazalniki zadovoljijo samo interese lastnikov. V samem poročilu o družbeni odgovornosti pa še dodatno razkrije ostale ekonomske kazalnike družbene odgovornosti, in sicer za vsako skupino nosilcev interesov posebej. V okviru odnosa z dobavitelji banka razkrije število vseh dobaviteljev, s katerimi sodeluje, vrednost nakupov v obdobju poročanja, v odnosu do zaposlencev razkrije vrednost izplačanih plač, bonitet ter raznih drugih ugodnosti. Interese drzave zadovolji z razkritjem plačanih davkov, interese skupnosti, zlasti potrebe lokalnih skupnosti, kjer banka deluje, pa zadovolji z razkritjem vrednosti izplačanih donacij, denarnih pomoči ter sponzorstev (Annual Report 2004 Société Générale Group, 2005, str. 7–8, 53–70).

Analiza letnih poročil domačih bank je pokazala, da banke razkrivajo razčlenitev kreditov in depozitov po vrstah kreditojemalcev, zapadlosti kreditov, vrstah zavarovanj in gospodarskih dejavnostih ter obsegu danih kreditov. V pojasnilih k računovodskim izkazom razkrivajo odnos do dobaviteljev, in sicer z razkritjem vrednosti nabavljenega blaga in storitev, odnos do zaposlencev z razkritjem vrednosti izplačanih plač in bonitet ter odnos do drzave z razkritjem plačanih davkov. Zavzemajo se za dobre medčloveške odnose in zdravo, pozitivno okolje, z donacijami in sponzorstvi pa skušajo pomagati posameznim združenjem in posameznikom.

Na začetku letnega poročila vsaka domača banka razkrije različne neposredne ekonomske kazalnike družbene odgovornosti:

- NLB razkrije ključne ekonomske kazalnike, ki vključujejo: kazalnike izkaza poslovnega izida (neto (ne)obrestni prihodki, stroški skupaj, dobiček pred davki, dobiček in kapital manjšinskih lastnikov, dobiček po davkih), kazalnike bilance stanja (bilančna vsota, krediti in depoziti (ne)bančnemu sektorju, celotni kapital), ključne kazalnike donosnosti (donos na povprečni kapital, donos na povprečno aktivo) ter kazalnik kapitalске ustreznosti (Letno poročilo 2004 Skupina NLB, 2005, str. 1).
- SKB banka razkrije, sledeče glavne ekonomske kazalnike: bilančno vsoto, skupni znesek depozitov in kreditov strankam, celotni kapital, kapitalsko ustreznost, poslovni izid pred obdavčitvijo, čisti poslovni izid ter knjigovodsko vrednost delnice (SKB banka d. d. Letno poročilo 2004, 2005, str. 7).
- HAAB neposredni ekonomski vidik družbene odgovornosti razkrije s pomočjo slede ih kazalnikov: bilančna vsota, krediti in depoziti (ne)bančnemu sektorju, kapital (skupaj s temeljnim kapitalom), čiste obresti, prihodki in odhodki iz poslovanja, poslovni izid pred oblikovanjem rezervacij in iz rednega delovanja ter število zaposlencev (Letno poročilo 2004 Hypo Alpe–Adria–Bank, 2005, str. 1).

Domače banke razkrivajo vse pomembnejše kazalnike neposrednega ekonomskega vidika družbene odgovornosti (ne pa vseh kazalnikov po standardih GRI), ki zadevajo stranke, dobavitelje, zaposlene, lastnike, državo ter skupnost. Ti so prikazani v poslovnem in računovodskem delu letnega poročila. HAAB je edina od analiziranih domačih bank, ki razkrije kazalnik produktivnost na zaposlenca, in sicer za izračun uporabi razmerje med bilančno vsoto in številom zaposlenecv.

Kazalnike posrednih ekonomskih vidikov družbene odgovornosti ne razkriva nobena od analiziranih bank, niti tuja niti domača. Ti izhajajo iz dejstva, da če banka deluje uspešno, se to ponavadi odraža v posrednih ekonomskih vidikih družbene odgovornosti. Če banka povečuje tržni delež ter širi obseg poslovanja, se to odraža v povečanem obsegu investicij, višji produktivnosti, večanju donosa in varnosti za vlagatelje, ustvarjanju novih delovnih mest, gospodarski rasti, razvoju regije itd. Posredne ekonomske vidike družbene odgovornosti morajo nosilci interesov sami razbrati in razkriti iz vsebine poročila o družbeni odgovornosti oziroma iz vsebine letnih poročil, saj jih banke ne razkrivajo na vrednostni in/ali opisni način.

Zbirni prikaz (ne)razkritja ekonomskih kazalnikov družbene odgovornosti za analizirani tuji in izbrane domače banke prikazujem v tabeli 6.

Tabela 6: Zbirni prikaz (ne)razkritja ekonomskih kazalnikov družbene odgovornosti analiziranih tujih in domačih bank

Kazalnik / Banka	ABN AMRO	Société Générale	Skupina NLB	SKB banka	Hypo Alpe- Adria-Bank
Neposredni ekonomski vidik					
• stranke	√	√	√	√	√
• dobavitelji	√	√	√	√	√
• zaposlenci	√	√	√	√	√
• lastniki	√	√	√	√	√
• država	√	√	√	√	√
• skupnost	√	√	√	√	√
Posredni ekonomski vidik	√	√	√	√	√

Legenda: √ – banka razkriva kazalnik
/ – banka ne razkriva kazalnika

Vir: Lastna izdelava.

Iz prikazane tabele lahko povzamem, da domače banke, kljub temu da posebej ne izdelujejo poročil o družbeni odgovornosti, razkrivajo vse glavne kazalnike neposrednega ekonomskega vidika družbeno odgovornega delovanja. Razkritje slednjih kazalnikov v letnih poročilih je zakonsko urejeno ter predpisano z računovodskimi standardi. Skupno tujima in domačim

bankam pri razkrivanju neposrednih ekonomskih vidikov odgovornega ravnanja je to, da so vsi osnovni ekonomski kazalniki prikazani na začetku poročil (običajno je to prva stran poročila). Razlika pa je le v tem, da so pri banki ABN AMRO prikazani v okviru poročila o družbeni odgovornosti, pri banki Société Générale ter pri analiziranih domačih bankah pa so razkriti v sklopu letnih poročil. Vsebinsko in vrednostno nobena od analiziranih bank ne razkrije posrednih ekonomskih vidikov odgovornega ravnanja. Analizirane banke poslujejo uspešno, na kar kažejo razkriti neposredni ekonomski kazalniki, in pri tem zadovoljujejo potrebe različnih nosilcev interesov. S tem pa zagotavljajo in razkrivajo tudi posredne ekonomske vidike odgovornosti. To pomeni, da banke delujejo v smeri dobrega »korporacijskega državljana« in sožitja z družbo, znotraj katere delujejo.

4.6.5. Razkritje okoljskih kazalnikov družbene odgovornosti analiziranih bank

Neposredni vpliv bank na okolje je v primerjavi z ostalimi panogami gospodarstva zanemarljiv. Gre za klasično ozaveščenost o zmanjševanju onesnaževanja in škodljivih sprememb v okolju. V tem delu poročila banke v skladu s standardi GRI razkrijejo splošne kazalnike okoljskega delovanja oziroma neposredne vplive na okolje. Tudi za banke velja, da če z okoljem ne ravnajo primerno, ima to lahko posledično negativen vpliv na vrednost, če ravnajo primerno, pa to zagotovo prispeva k višji dodani vrednosti.

Banka ABN AMRO v svojem poročilu o družbeni odgovornosti zelo natančno razkriva vse v tabeli 3 navedene okoljske kazalnike družbene odgovornosti. Vrednostno razkriva porabo pisarniškega materiala, električne energije, energije za ogrevanje, vode, količino odpadne vode, emisije plinov, namene, programe in cilje prevoza banke. Število prevoženih kilometrov želijo omejiti in tako prispevati k zmanjšanju onesnaževanja okolja z izpušnimi plini. Od dobaviteljev banka zahteva, da podpišejo kodeks delovanja v skladu s sprejetimi okoljskimi programi in postopki delovanja. To pomeni, da morajo spoštovati sprejete standarde delovanja na področju varovanja okolja. V vseh teh pogledih si prizadevajo slediti pozitivnim trendom, to je k zmanjševanju oziroma omejevanju vsega, kar onesnažuje naravno okolje in mu škoduje. Slednje banka razkriva s kratkimi izseki iz sprejetih načel in planov o ravnanju z okoljem, ki so del strategije družbene odgovornosti banke (Sustainability Report 2004 ABN AMRO Holding N. V., 2005, str. 74–77).

V delu poročila o družbeni odgovornosti, ki se nanaša na okoljski vidik odgovornosti, banka Société Générale razkriva svoj pristop k zmanjševanju porabe naravnih virov. V ta namen je oblikovala in sprejela vrsto načel ter kazalnikov za nadzor nad porabo naravnih virov. Oblikovala je 15 kazalnikov, s pomočjo katerih vrednoti neposredni okoljski vidik. Banka na letni ravni spremlja porabo energije, vode, osnovnega materiala itd. Ključnega pomena predstavlja razkritje nameranih akcij v prihodnosti za zmanjšanje onesnaževanja naravnega okolja. Trenutno je najbolj pomembna akcija zmanjšanje prevoznih stroškov, saj predstavljajo 36 % celotnih emisij onesnaževanja okolja. Slednje je povezano s prizadevanjem banke, da

zmanjša število poslovnih potovanj in spodbuja k uporabi okolju prijaznejših prevoznih sredstev (Annual Report 2004 Société Générale Group, 2005, str. 62–63). Razkrite okoljske politike in smernice kažejo na prizadevanje banke za zmanjšanje trošenja neobnovljivih naravnih virov in večjo porabo obnovljivih virov.

Obe tuji banki pripravita obsežni poročili o okoljskih vidikih družbene odgovornosti, vendar sta vsebini poročil povsem različni. Ravno tako ne uporabljata enakih kazalnikov za merjenje okoljskih vidikov. Analiza poročila za preteklo leto pa nam pokaže, da ne uporabljata istih kazalnikov, kar otežuje primerjavo med bankama in sami banki za predhodno obdobje, da bi ugotovila izboljšave ravnanja z okoljem in preverila uresničevanje sprejete okoljske strategije.

Neposrednih okoljskih vidikov družbene odgovornosti ne razkriva nobena analizirana domača banka. Tako nobena banka ne razkriva porabe energije, vode, osnovnega materiala itd. Vzroke lahko iščemo v dejstvu, da bank ne moremo enačiti s proizvodnimi ali drugimi podjetji, ki mo no onesnažujejo naravno okolje. Razkrivanje slednjih podatkov za banko ni povsem smiselno, saj v večini primerov predstavlja dodatne stroške in izgubo časa pri pripravi poročil, kar pa ni razlog, da bi lahko sklepali o slabi okoljski ozave enosti domačih bank.

Zbirni prikaz (ne)razkritja okoljskih kazalnikov družbene odgovornosti analiziranih tujih in domačih bank prikazujem v tabeli 7.

Tabela 7: Zbirni prikaz (ne)razkritja okoljskih kazalnikov družbene odgovornosti analiziranih tujih in domačih bank

Kazalnik / Banka	ABN AMRO	Société Générale	Skupina NLB	SKB banka	Hypo Alpe- Adria-Bank
Okoljski vidik					
• poraba materialov	√	√	/	/	/
• poraba energije	√	√	/	/	/
• poraba vode	√	√	/	/	/
• recikliranje	√	√	/	/	/
• �ivljenjsko okolje	√	√	/	/	/
• emisije, odpadna voda in odpad	√	√	/	/	/
• učinki tople grede	√	√	/	/	/
• dobavitelji	√	√	/	/	/
• prevoz	√	√	/	/	/

Vir: Lastna izdelava.

Poročanje o okoljskih vidikih družbene odgovornosti se je v zadnjih letih mo no pove alo v industrializiranih dr zavah. Slednje kaže tudi tabela 7, saj tuji banki dajeta velik pomen

razkrivanju kazalcev okoljskega delovanja in sprejete strategije za zmanjšanje onesnaževanja naravnega okolja. Razkritja okoljskih vidikov odgovornosti so prostovoljna in ponavadi o njih obsežno poročajo večje banke z mednarodnim ugledom. Zato menim, da prostovoljna narava razkritja neposrednih okoljskih vidikov družbene odgovornosti v prvi vrsti tuje banke spodbuja k tekmi na področju komuniciranja o ravnanju z okoljem in s tem k slabši⁵⁷ kakovosti okoljskega dela poročila o družbeni odgovornosti. Menim, da bi bilo potrebno razkritje neposrednih okoljskih vidikov standardizirati po posameznih panogah, s čimer bi dosegli celovitost, primerljivost in prilagodljivost znotraj posameznih panog. V primeru bank bi tako večji pomen dobilo razkritje posrednih kot neposrednih okoljskih vidikov družbene odgovornosti.

4.6.6. Razkritje družbenih kazalnikov družbene odgovornosti analiziranih bank

Razkritja družbenih kazalnikov družbene odgovornosti analiziranih bank vključujejo štiri področja, in sicer: odnos do zaposlencev, odnos do družbe, človekove pravice ter družbeni vplivi proizvodov in storitev. Informacije so obsežne, niso podkrepljene s kazalniki, ampak so dosežki družbene odgovornosti razkriti opisno.

Banka ABN AMRO navaja, da izboljšanje delovanja v smeri večje družbene odgovornosti povečuje ugled banke in zaupanje vseh nosilcev interesov. Slednje še posebej velja za zaposlence, saj ravno z večjo informiranostjo banka zaposlencem omogoča boljše identifikacijo z banko. To pomeni, da banka podrobno razkrije družbene kazalnike odgovornosti, ki se nanašajo na odnos do zaposlencev. V okviru slednjega razkriva: analizo zaposlencev (povprečno število zaposlencev, odstotek poslovnega osebja po spolu, povprečno starost zaposlencev, izobrazbeno strukturo zaposlencev, prikaže zaposlovanja po regijah, prihode in odhode zaposlencev z dela in na delo, odstotek odsotnosti z delovnega mesta), kakovost posloводства, skrb za zdravje in varnost na delovnem mestu, razvoj in izobraževanje zaposlencev. Zaposlence želi banka čim bolj vključiti v vizijo, saj si prizadeva za njihovo večjo vključenost pri oblikovanju poslovnih odločitev⁵⁸ tako, da jih obvešča o vseh poslovnih planih in spremembah ter se z njimi posvetuje. Povratni odzivi se po mnenju banke odražajo v odlično in vestno opravljenem delu. Skozi vsa ta dejanja si je banka uspela pridobiti status »dobrega zaposlovalca«. S tem, da v poročilu celo razkriva, da njihovo geslo »biti odličen kraj za delo« ni vedno uresničeno na način, kot bi si ga želeli zaposlenci. Iz

⁵⁷ Kazalnike, ki jih tuji banki razkrivata v okviru okoljskega vidika družbene odgovornosti, zajemajo po mojem mnenju vrsto nepotrebnih kazalnikov, ki v prvi vrsti za banko pomenijo strošek, ne pa koristi. Zato se tu upravičeno lahko sprašujemo o verodostojnosti in smiselnosti razkrivanja vseh navedenih okoljskih kazalnikov, ki jih priporočajo standardi GRI, za vsa podjetja, tudi za finančne institucije.

⁵⁸ Med zaposlenci pogosto prihaja do trenj in banka skuša slednje rešiti na način, da jih poskuša izobraziti, kako pravilno pristopiti k reševanju medsebojnih trenj in problemov. Programi procesa odločanja pomenijo, da znajo zaposlenci pravilno opredeliti problem, poskušajo iskati rešitve, jih ovrednotiti in izbrati najboljšo. Zaposlenci naj bi tako sami med seboj reševali notranje spore in probleme (Sustainability Report 2004 ABN AMRO Holding N. V., 2005, str. 59).

poročila lahko razberemo, da ekonomski pogoji in visoko konkurenčno okolje, v katerem banka deluje ne dovoljujejo tako prijaznega delovnega okolja, kot ga banka omenja v poročilu. V dokaz slednjemu razkriva nezadovoljstvo zaposlenca, ko se je banka odločila za reorganizacijo poslovanja na način, da stranske dejavnosti odda v izvajanje zunanjim izvajalcem (Sustainability Report 2004 ABN AMRO Holding N. V., 2005, str. 58–60). Banka vrednoti napore svojih zaposlencev pri uresničevanju družbeno odgovornega ravnanja ter kontinuirano investira v njihov osebni razvoj, vse z namenom doseganja zastavljenih ciljev. S svojimi dejanji postavlja izzive tako poslovodstvu kot ostalim zaposlencem. Banka ustrezno razkrije pozitivne in negativne družbene kazalnike, ki zadevajo odnos do zaposlencev.

Banka ABN AMRO deluje globalno, pri tem pa se sooča z vse večjo in močnejšo konkurenco, kar se odraža na padanju cene denarja (obrestnih mer) in bančnih marž. Slednje je razlog, da bi banka morala razkrivati svoj odnos do konkurence ter način oblikovanja cenovne politike. Vendar banka ničesar od navedenega ne razkriva.

Na področju človekovih pravic je banka ABN AMRO leta 2004 sprejela Pravilnik o spoštovanju človekovih pravic, ki je osnovan na mednarodnih deklaracijah o človekovih pravicah. Pravilnik je osredotočen na neposreden vpliv odločitev in akcij poslovodstva na zaposlence glede spoštovanja osnovnih človekovih pravic. Zaposlenci se lahko v deželah, v katerih banka deluje, prostovoljno vključujejo v sindikalna združenja, s katerimi se banka redno posvetuje o pogojih dela in ostalih vrednotah zaposlencev. Banka ne podpira korupcije, prevar in podkupnin ter ne izvaja transakcij s strankami, za katere je znano, da izkoriščajo otroško in prisilno delo ter izvajajo ostale oblike kršenja človekovih pravic (Sustainability Report 2004 ABN AMRO Holding N. V., 2005, str. 63–66). Podprtje različnih dobrodelnih akcij, prilagojenih potrebam lokalnega okolja, odraža vpliv banke na skupnost, s tem da se izogiba podpiranju in sponzoriranju političnih akcij.

Zaupanje strank ter pošteno in odprto poslovanje banke je tisto, kar banka ABN AMRO razkriva v okviru družbenega vpliva produktov in storitev. Banka razkriva, da je dolžna zagotavljati na povsem enak način dostopnost do svojih produktov in storitev vsem strankam ter da skrbi za njihovo varnost. To pomeni, da strankam ne odobrava kreditov, ki bi poslabšali ali celo ogrozili njihov nadaljnji razvoj in/ali preživetje. Ravno tako svojih strank in njihovih transakcij ne sme ogroziti, pri čemer je pomembno zaupanje in varovanje zasebnosti strank (Sustainability Report 2004 ABN AMRO Holding N. V., 2005, str. 8, 11, 16).

Strategija ravnanja z zaposlenci je v banki Société Générale osnovana na načelih graditve in vzdrževanja dobrih in pristnih odnosov z zaposlenci v okviru celotne skupine. Banka si prizadeva za usklajevanje potreb in pričakovanj zaposlencev, v zameno pa od njih pričakuje složnost in podporo. Zakonska obveza razkritja družbenih kazalnikov se pri banki Société Générale nanaša na področje ravnanja in vplivanja banke na svoje zaposlence. Tako banka razkrije informacije o: zaposlovanju in odpuščanju, plačah in izdatkih za socialno varnost,

zdravstvenem varstvu in varstvu pri delu, delovnih razmerah, izobraževanju, usposabljanju in napredovanju zaposlencev ter dejavnosti sindikatov.

Banka zaposlence stalno obvešča o poslovnih rezultatih, sprejetih politikah in strategijah banke. Za izobraževanje namenjajo preko 50 milijonov EUR in več kot dve tretjini zaposlencev na leto obiše vsaj en izobraževalni program. Glavna prioriteta politike ravnanja z zaposlenci je zagotoviti skrb za socialno zaščito. V ta namen banka razkriva izplačila za socialno varnost, zdravstveno varstvo in varstvo pri delu. Število odsotnosti z dela pada, kar je posledica izvajanja programa za zmanjševanje odsotnosti z dela, ki zadeva redne zdravstvene preglede vseh zaposlencev, ne samo poslovodstva. Zavzema se za raznolikost njihovega dela ter jih spodbuja k redni mednarodni menjavi, saj le tako pride do menjave in obogatitve njihovega znanja in sposobnosti (700 zaposlencev francoske narodnosti je zaposlenih v podružnicah banke po svetu). Vloge zaposlencev v procesu upravljanja povečuje s pomočjo programa lastništva, v okviru katerega zaposlenci pod enotnimi pogoji ponudbe kupijo delnice banke po enotni nižani ceni, pri čemer program omogoča tudi dodatni prispevek banke pri nakupu. Prizadeva si za učinkovit dialog s sindikalnimi združenji, v katera so vključeni vsi zaposlenci banke (Annual Report 2004 Société Générale Group, 2005, str. 64–71). Razkritje odnosa do zaposlencev je predmet revidiranja s strani zunanje revizijske hiše, zato je sestavni del letnega poročila tudi revizijsko poročilo o ravnanju z zaposlenci.⁵⁹

Banka Société Générale razkriva, da spoštuje osnovne človekove pravice v skladu z mednarodnimi določili, ne izvaja diskriminacije pri zaposlovanju (spol, etičnost) ter ne podpira nasilja na delovnem mestu. Sprejetje strogih pravil in nadzora nad opravljanjem dejavnosti omogoča banki, da se izogiba raznim oblikam podkupovanja, korupcij, oblikam finančnega kriminala ter financiranja političnih akcij. Zavest banke, da deluje globalno, je še kako pomembna pri vzdrževanju dobrih poslovnih odnosov s konkurenco, saj njihovo poslovanje ravno tako ovira padec aktivnih in pasivnih obrestnih mer. Stalnost nadzora nad izvajanjem aktivnosti banke kaže na spremljanje in merjenje zadovoljstva in razvoja strank ter na upoštevanje družbenega vidika pri razvoju novih produktov in storitev. Banka se v prvi vrsti zanima za razvoj skupnosti na lokalnih ravneh in jo denarno podpira preko številnih pobud: financiranje lokalnih infrastruktur, okolju prijaznih transportnih projektov, financiranje zdravstvenega sektorja, še posebno bolnišnic, financiranje raznih dobrodelnih združenj itd.

Največji domači banki, NLB banka in SKB banka, razkrivata odnos do svojih zaposlencev z razlago, da ravnanje z zaposlenci zahteva ustrezno ravnotežje med ukrepi, s katerimi banka neposredno vpliva na zmanjševanje stroškov, in ukrepi, s katerimi zagotavlja pripravljenost zaposlencev za delo, njihovo motivacijo in zadržanje ključnih zaposlencev. Iz analize njunih

⁵⁹ Vsebina revizijskega poročila je sledeča: zaposlovanje, nagrade zaposlencem, zdravje in varnost na delovnem mestu, pogoji dela, izobraževanje in razvoj, poročilo zaposlencev, splošna blaginja zaposlencev. Revidiranje se nanaša na vrednostne kazalnike z omenjenih področij (Social Audit 2004 Société Générale Group, 2005, str. 3–13).

letnih poročil razberem, da banki razkrivata več za okolje in družbo negativnih kot pozitivnih prijemov vplivanja na zaposlenca (doseganje boljših poslovnih rezultatov z manj zaposlenci, zmanjšanje odsotnosti z dela, predvsem v okviru porodniškega dopusta in z odpuščanjem). Primer takega odnosa je razkritje v letnem poročilu SKB banke: banka poskuša izpeljati kadrovske racionalizacije kar se da neboleče in v dogovorih z zaposlenci, kar ima za posledico doseganje boljših poslovnih rezultatov z manj zaposlenci (SKB banka d. d. Letno poročilo 2004, 2005, str. 51).

Kazalniki, ki jih obe domači banki običajno razkrivata v svojih letnih poročilih v povezavi z zaposlenci, so sledeči: število zaposlenecov, povprečno število zaposlenecov, izračunano iz delovnih ur, povprečna starost zaposlenecov, struktura zaposlenecov po starosti, spolu in izobrazbi.

Banki razkrivata vzgajanje in izobraževanje zaposlenecov ter pomen letnih razgovorov z zaposlenci. SKB banka razkriva, da se 80 odstotkov zaposlenecov udeleži vsaj enega usposabljanja, in število ur usposabljanja na zaposlenca (SKB banka d. d. Letno poročilo 2004, 2005, str. 51). Medtem ko NLB ne razkriva vrednostnih podatkov, ki bi se nanašali na izobraževanje zaposlenecov, ampak zgolj razkrije pomen izobraževanja, s tem da, poudarek da načinu izvajanja programa »bančna šola« znotraj skupine (Letno poročilo 2004 Skupina NLB, 2005, str. 18). Obe banki v okviru področja človekovih pravic zadostita pogojem, ki se nanašajo na svobodo združevanja oziroma sindikalnega povezovanja zaposlenecov. SKB banka se zaveda pomena socialnega partnerstva, zato goji korektne odnose s sindikatom banke, ki zastopa interese njenih zaposlenecov. NLB banka pa zgolj razkrije, da so bili s sprejetjem nove kolektivne pogodbe znova postavljeni temelji sodelovanja s sindikati.

SKB banka je edina domača banka, ki delno razkriva kakovost posloводства, in sicer se nanaša na sodelovanje zaposlenecov pri oblikovanju poslovnih odločitev. Banka izvaja t. i. svetovni program lastništva zaposlenecov, v okviru katerega je zaposlencem dana možnost, da so kot delničarji udeleženi pri uspešnem poslovanju banke.⁶⁰ S tem se povečuje vloga zaposlenecov pri poslovanju in njihov dolgoročni interes za dobre poslovne rezultate.

HAAB na svoj način razkriva odnos do zaposlenecov in družbe. Banka razkrije povprečno stanje zaposlenecov po izobrazbeni strukturi, število zaposlenecov ter gibanje zaposlenecov po mesecih znotraj obdobja poročanja. Natančno razkrije politiko kadrovanja, uvajanje letnega razgovora z zaposlenci ter način izobraževanja in usposabljanja. Končna odločitev o izboru zaposlenca je sestavljena iz analize strokovnih znanj in osebnostnih kompetenc, potrebnih za uspešno opravljanje dela na posameznem delovnem mestu. Cilj letnih pogovorov je dolgoročno zagotavljanje uspešnega poslovanja banke, saj omogočajo sistematičen poklicni in osebnostni razvoj posloводства in ostalih zaposlenecov. V banki se stalno srečujejo s potrebo

⁶⁰ Program omogoča zaposlencem nakup delnic skupine Société Générale pod ugodnimi, enotnimi, posebej opredeljenimi pogoji. V letu 2004 so bili k sodelovanju prvič povabljeni tudi zaposlenci SKB banke in obeh njenih podjetij (SKB banka d. d. Letno poročilo 2004, 2005, str. 10).

po novih strokovnih znanjih kot tudi znanjih s področja osebnostnega razvoja. Vsako leto vključijo v dodatna izobraževanja več zaposlencev kot v preteklem letu (Letno poročilo 2004 Hypo Alpe–Adria–Bank d. d., 2005, str. 28).

Odgovornost do družbe NLB in SKB banka vršita in razkrivata z različnimi dobrodelnimi akcijami ter sponzoriranjem športnih in kulturnih prireditev. SKB banka celo razkrije dejavnosti na področju filantropije, ki vključujejo prispevke na področju izobraževanja, zdravstva in pomoči socialno ogroženim posameznikom in skupinam. Banka čuti svojo dolžnost in družbeno odgovornost do skupnosti, v kateri deluje, in sledi načelu, da je zdrava družba predpogoj za normalno delovanje širšega okolja in organizacij. V ta namen podpira vrsto rekreativnih in športnih dogodkov⁶¹ (SKB banka d. d. Letno poročilo 2004, 2005, str. 54–55). Ravno tako NLB v svojem letnem poročilu razkriva in našteva dejavnosti s področja sponzoriranja različnih akcij ter donacije zdravstvu in kulturi (Letno poročilo 2004 Skupina NLB, 2005, str. 22). Tretja analizirana domača banka HAAB ne razkriva nobenih dejavnosti sponzoriranja in donatorskih akcij, čeprav jih vrši skozi celo leto.

Odnos do konkurence razkriva tako NLB kot tudi SKB banka, in sicer razkrivata, da prihaja do povečane konkurence predvsem tujih bank, kar dodatno vpliva na trend zniževanja aktivnih obrestnih mer s ciljem pridobivanja čim višjega tržnega deleža. Banki zato uporabljata načine proaktivnega trženja bančnih in celovitih finančnih storitev. Spoštovanje zakona o pranju denarja in izogibanje financiranja terorizma razkriva zgolj SKB banka.

Vse ostrejša konkurenca domače banke sili v razvijanje odgovornih produktov in storitev. Glavno merilo uspeha je v hitrosti prilagajanja razmeram na trgu in posledično kreiranju novih, odgovornih in izboljšanih produktov ter storitev, prilagojenih željam strank (Letno poročilo 2004 Hypo Alpe–Adria–Bank, 2005, str. 8). Le s pomočjo izboljšane kakovosti in raznovrstnosti produktov in storitev ter bančnih poti se da dodatno dvigniti nivo odnosov s strankami (SKB banka d. d. Letno poročilo 2004, 2005, str. 34).

Razkritja o zaposlencih se pri analiziranih domačih bankah nanašajo zgolj na osnovna pojasnila, saj razkrivajo večino vseh primernih informacij, ki se nanašajo na odnos do njih. Pri nobeni domači banki pa ni v ospredju motiv prikazati vrednosti zaposlencev banke, podobno kot so prikazane vrednosti drugih sredstev banke. Zaposlence v okviru družbenega vidika družbene odgovornosti zanima kakovost posloводства, skrb banke za njihovo zdravstveno varstvo in varstvo pri delu ter skrb za okolje. To so razkritja, ki bi jih morale banke, če bi hotele zadostiti interesom zaposlencev, razkriti. Menim, da se domače banke še povsem ne zavedajo vrednosti zaposlencev za uspešno poslovanje banke in jih zato tudi ne obravnavajo kot enega od glavnih nosilcev interesov, ki ravno tako zahtevajo odgovoren

⁶¹ Navedeno v svojem poročilu o družbeni odgovornosti razkriva tudi matična banka Société Générale, saj navaja, da je hčerinska banka SKB v Sloveniji član Slovenske olimpijske ekipe in komiteja. Slednje razkriva v delu poročila o družbeni odgovornosti, ko pojasnjuje vpliv na lokalno okolje (Annual Report 2004 Société Générale Group, 2005, str. 62).

odnos. Spoštovanja človekovih pravic, raznolikosti in priložnosti za zaposlene na obstoječih delovnih mestih ter s tem povezane ne-diskriminacije ne razkriva nobena od analiziranih domačih bank. Podpora razvoju družbi pa največji domači banki ne bi smeli upoštevati kot del trženjske strategije, kot je trenutno razkrito v letnih poročilih, ampak kot resničen prispevek k razvoju in pomoči družbe.

Povzetek pregleda razkritih kazalnikov, ki se nanašajo na družbeni vidik družbene odgovornosti analiziranih tujih in domačih bank, prikazujem v tabeli 8.

Tabela 8: Zbirni prikaz (ne)razkritja družbenih kazalnikov družbene odgovornosti analiziranih tujih in domačih bank

Kazalnik / Banka	ABN AMRO	Société Générale	Skupina NLB	SKB banka	Hypo Alpe- Adria-Bank
Odnos do zaposlenecv					
• zaposlenost	√	√	√	√	√
• kakovost posloводства	√	√	/	√	/
• zdravje in varnost	√	√	√	√	/
• vzgoja in izobraževanje	√	√	√	√	√
• raznolikost in priložnost delovnega mesta	√	√	/	/	/
Človekove pravice					
• strategija in nadzor	√	√	/	/	/
• ne-diskriminacija	√	√	/	/	/
• svoboda združevanja	√	√	√	√	/
• nasilje in delovna obveznost	√	√	/	/	/
Družba					
• skupnost	√	√	√	√	/
• podkupovanje in korupcija	√	√	/	/	/
• politični prispevki	√	√	/	/	/
• odnos do konkurence in oblikovanje cenovne politike	/	√	√	√	/
Vpliv proizvodov in storitev					
• zdravje in varnost potrošnikov	√	√	√	√	√
• proizvodi in storitve	√	√	√	√	√
• oglaševanje	√	√	/	/	/
• spoštovanje zasebnosti	√	√	/	/	/

Vir: Lastna izdelava.

Družbene kazalnike družbeno odgovornega ravnanja tuji banki in domače banke razkrivajo različno. V ospredju je dejstvo, da sta tuji banki mednarodni, delujeta globalno in sta tako izpostavljeni večjim pritiskom ravnanja v skladu z družbenimi vrednotami. Skladno s tem se od njiju upravičeno pričakuje, da razkrivata družbeni vidik odgovornosti bolj obsežno in podrobno. Verodostojen je le razkriti odnos banke Société Générale do svojih zaposlencev, saj je ustrezno revidiran. Za domače banke pa lahko rečem, da v okviru družbenega vidika odgovornosti razkrivajo zgolj tisto, kar je zakonsko zahtevano ali morebiti prispeva k večjemu ugledu banke v družbi.

4.6.7. Razkritje posebnih kazalnikov družbene odgovornosti analiziranih bank

Posebni kazalniki družbene odgovornosti se nanašajo na razkritje posebnosti družbeno odgovornega ravnanja finančnih institucij, saj so posebej oblikovani za finančni sektor. Razkritje posebnih kazalnikov v praksi še ni razširjeno v takšnem obsegu, kot je razkritje splošnih kazalnikov družbene odgovornosti. Značilnosti posebnih kazalnikov za merjenje dosežkov družbeno odgovornega ravnanja so sledeče (Sustainability reporting guidelines, [URL:www.globalreporting.org/guidelines 2002.pdf], 30. 11. 2005):

- predstavljajo dober primer razkritja družbenih in okoljskih vidikov odgovornosti za finančne institucije,
- zagotavljajo informacije za glavne nosilce interesov, katerim razkritje posebnih kazalnikov pomeni bistvo poročanja o družbeni odgovornosti v finančnih institucijah,
- njihov nadaljnji razvoj poteka v smeri bodočih splošnih kazalnikov.

Iz zadnje navedbe se že sluti, da se razkritje določenih posebnih kazalnikov podvaja z razkritjem splošnih kazalnikov družbene odgovornosti. Razkriti posebni kazalniki kažejo večji napredek bank pri družbeno odgovornem ravnanju in poročanju o družbeni odgovornosti ter služijo za opis vrednot in obveznosti, ki zadevajo izključno družbeno odgovornost finančnih institucij. Povratne informacije razkritih posebnih kazalnikov bodo v prihodnosti tvorile bazo za ocenjevanje pripravljenosti uporabe posebnih kazalnikov kot splošnih kazalnikov v posamezni panogi ter možnosti kasnejšega revidiranja (Global Reporting Initiative, [URL:www.globalreporting.org/test/guidelines.asp], 30. 11. 2005).

Posebni kazalniki vključujejo osem področij, in sicer: sistem ravnanja in nadzora družbene odgovornosti, način ravnanja z zaposlenci, odnos do družbe in ravnanje z dobavitelji, področje poslovanja s prebivalstvom, področje investicijskega bančništva, ravnanja s sredstvi ter področje storitev zavarovanja. Analizirani tuji banki v poročilu o družbeni odgovornosti razkrijeta vseh osem področij, s tem da banka ABN AMRO posebej razkrije posebne kazalnike ločeno od splošnih kazalnikov. Pri banki Société Générale je razkritje splošnih kazalnikov dopolnjeno še z razkritjem posebnih kazalnikov. Področja, kjer se posebni kazalniki pokrivajo s splošnimi kazalniki, razkrivajo tudi analizirane domače banke. Kaj natančno razkrivata tuji in kaj domače analizirane banke, katerim področjem, ki jih pokrivajo

posebni kazalniki, dajejo večji pomen, podajam v nadaljevanju za vsako področje posebej (na enak način kot pri analizi razkritja splošnih kazalnikov družbene odgovornosti).

4.6.7.1. Sistem ravnanja in nadzora družbene odgovornosti analiziranih bank

Banka ABN AMRO nam podrobno razkrije uporabljene politike, vrednote in načela ravnanja ter nadzora družbene odgovornosti za posamezna področja poslovanja, skupaj z organizacijsko strukturo. Ta prikazuje razmejene funkcije odgovornosti po posameznih področjih poslovanja, največja odgovornost pa je na strani posloводства banke. Razkrije tudi sprejete politike delovanja za izogibanje konfliktov in neskladij z interesi nosilcev interesov. Kot mednarodno dejavna banka je revidirana s strani zunanjih in notranjih revizorjev. V ta namen razkrije pomen in število opravljenih revizijskih pregledov, povzame kratke izseke ugotovitev pregledov ter razkrije sprejete ukrepe in izvajanje teh za odpravo ugotovljenih neskladij in pomanjkljivosti, ugotovljenih v pregledih (Sustainability Report 2004 ABN AMRO Holding N. V., 2005, str. 8–10, 14–16).

Podlago za izbiro glavnih nosilcev interesov banka ABN AMRO utemeljuje z dejstvom, da sta odgovornost in transparentnost ključnega pomena za izgradnjo zaupanja med glavnimi nosilci interesov – lastniki (investitorji), zaposlenci, strankami, nevladnimi organizacijami, dobavitelji in družbo. Da zadovolji interese glavnih nosilcev interesov, banka v ta namen razkrije izdatke v zvezi z dolgoročnimi sredstvi, ki se nanašajo na razvoj družbe in skrb za okolje, kot tudi dejanske in/ali možne obveznosti do družbe in okolja vključno z vplivom družbe in okolja na finančno poslovanje ter razvojne možnosti banke. Služba za odnose z javnostjo redno izdaja publikacije, organizira dneve odprtih vrat, vse z namenom seznanitve nosilcev interesov, da banka resno jemlje svojo dolžnost in obveznost do družbe in okolja oziroma da se ravna družbeno odgovorno (Sustainability Report 2004 ABN AMRO Holding N. V., 2005, str. 19–25).

Banka ABN AMRO se pri opravljanju dejavnosti srečuje z različnimi oblikami tveganj, katerim je vsakodnevno izpostavljeno poslovanje vsake banke. Srečuje se s kreditnimi, tržnimi, deželnimi, likvidnostnimi, okoljskimi in družbenimi tveganji. V ta namen razkrije organizacijsko strukturo, s pomočjo katere določi in razmeji funkcije vseh sodelujočih, ter strukturo obvladovanja in nadzora nad omenjenimi oblikami tveganj. Glavni pomen daje razkritju uporabljenih načel in praks za zaščito pred različnimi oblikami tveganj (Sustainability Report 2004 ABN AMRO Holding N. V., 2005, str. 8–10, 14–25).

Banka Société Générale podrobno ne razkriva uporabljenih politik družbeno odgovornega ravnanja, smernic in vrednot, ki jih pri tem upošteva, ter organizacijske strukture, v kateri bi bilo prikazano kako banka razmejuje funkcije odgovornosti. V ospredje postavlja dejstvo, da je obstoj zanesljivega in učinkovitega finančnega sistema vedno eden ključnih faktorjev v razvoju gospodarstva in družbe. Vsakemu od glavnih nosilcev interesov nameni poglavje v poročilu o družbeni odgovornosti in s tem pokaže na njihovo upoštevanje pri vsakodnevnem

opravljanju dejavnosti. Banka ima oddelek za nadzor tveganj, katerim je banka izpostavljena. Oddelek ocenjuje in kontrolira kreditna, tržna, valutna, obrestna in operativna tveganja, spremlja kreditni portfelj ter redno mesečno nadzoruje izterjavo slabih terjatev (Annual Report 2004 Société Générale Group, 2005, str. 50).

Obe analizirani tuji banki razkrivata, da delujeta skladno z zakonskimi predpisi, ki zadevajo vsakodnevno ekonomsko poslovanje banke. Spoštujeta pa tudi vrednote in načela družbe ter okolja, kar pomeni, da delujeta družbeno odgovorno. Da navedeno upoštevata, dokazuje mnenje notranjega revizorja, ki preverja skladnost procesov družbeno odgovornega delovanja in ravnanja s sprejetimi družbenimi načeli in vrednotami.

Od navedenih posebnih kazalnikov, ki zadevajo ravnanje in nadzor družbene odgovornosti, največji domači banki, NLB in SKB banka, razkrivata edino poročilo o opravljenem notranjem revidiranju. Vsebina poročila vključuje zapiske o delu službe notranjega revidiranja, ki se nanaša na preverjanje postopkov ter skrbi za to, da se ti izvajajo v skladu z zakonom, pravilno in ažurno, predvsem pa je njena naloga preverjanje obstoja in delovanja v poslovne procese vgrajenih kontrol. To pomeni, da notranje revidiranje ne zajema postopkov revidiranja družbeno odgovornega ravnanja v obeh bankah. Banki NLB in HAAB kot glavne nosilce interesov razkrivata lastnike, stranke in zaposlene, ne razkrivata državnih in lokalnih oblasti, nevladnih organizacij in širše družbe. SKB banka glavne nosilce interesov enači z vodili pri vsakodnevnom poslovanju in v okviru slednjega navaja stranke, delničarje, zaposlene in družbeno okolje. Vse tri analizirane domače banke v ospredje postavljajo poslovne politike delovanja ter strategije za njihovo doseganje. Odnos do družbe in okolja ni del poslovne politike nobene banke niti ga ne vključujejo v svoje vsakodnevno poslovanje. Vse tri analizirane domače banke po vrsti razkrivajo organizacijsko strukturo, v kateri prikazujejo, kako so določene in razmejene posamezne poslovne funkcije v banki.

Različnim oblikam tveganj so pri opravljanju vsakodnevne dejavnosti izpostavljene tudi domače banke, kar ustrezno razkrivajo v svojih letnih poročilih. Nadzor nad tveganji (tržno, valutno, obrestno, operativno) sledi cilju ohranjanja visoke kakovosti naložb, uporaba standardnih metodologij ravnanja tveganj pa omogoča kakovostno ocenjevanje posamezne oblike tveganja, pravočasno odzivanje in zmanjševanje izpostavljenosti. Domače banke obširno razkrivajo izpostavljenost različnim oblikam tveganj in uporabo modelov, metod in načinov obvladovanja izpostavljenosti tveganjem. Vse so izpostavljene valutnemu, likvidnostnemu, operativnemu in obrestnemu tveganju.⁶² SKB razkriva, da ima oddelek za

⁶² Banke razkrivajo, da za nadzor nad valutnim tveganjem uporabljajo interni model za izračun valutnih tveganj (Value at Risk – VaR), izpostavljenost obrestnemu tveganju ugotavljajo z metodo obrestnih razmikov in analizo občutljivosti vpliva na spremembe tržnih obrestnih mer na tržno vrednost instrumentov ter višino neto obrestnih prihodkov. Nadzor nad operativnim tveganjem temelji na učinkovitem sistemu izvajanja notranjih kontrol v vseh sektorjih in poslovnih enotah (vsakodnevni nadzor varnosti in formalni nadzor). Za namene spremljanja likvidnosti pa banke opravljajo analize stabilnosti vlog na vpogled in profila likvidnosti drugih postavk v bilanci stanja brez pogodbeno določenega datuma zapadlosti.

ravnanje s tveganji. Tudi ostali dve domači banki imata oddelek za ravnanje s tveganji, ampak nobena od njiju tega ne razkriva.

Delovanja skladno z načeli družbene odgovornosti analizirane domače banke ne razkrivajo, saj omenjenih načel nimajo oblikovanih in sprejetih. NLB in SKB banka razkrivata dele izjave skladnosti upravljanja banke s kodeksi upravljanja javnih delniških družb, medtem ko HAAB slednjega ne razkriva.

V tem primeru ni možno izvajati primerjave med tujima in domačimi bankami. Tuji banki razkrivata politike, smernice in načela družbeno odgovornega ravnanja za posamezna področja poslovanja. Omenjeno imata ločeno od politik, smernic in vrednot, ki se nanašajo na ekonomsko poslovanje bank, ravno tako organizacijska shema vključuje za posamezna področja poslovanja nadzor nad družbeno odgovornim ravnanjem. Razkrivata glavne nosilce interesov in njihove zahteve v odnosu banke do družbe in okolja. Za razliko od analiziranih domačih bank, ki družbeno odgovornega ravnanja ne smatrajo kot del vsakodnevnega poslovanja. Poslovanje domačih bank je usmerjeno v poslovno uspešnost ter zadovoljevanje zahtev lastnikov kot glavnih nosilcev interesov. Osnovno vodilo domačih bank je ohraniti zaupanje in podporo delničarjev z doseganjem stabilnega donosa na kapital in optimalnih kazalnikov ekonomičnosti.

4.6.7.2. Ravnanje z zaposlenci v analiziranih bankah

Velik del kazalnikov, ki se nanašajo na odnos in ravnanje z zaposlenci, analizirane banke razkrijejo že v okviru splošnih kazalnikov, ki zajemajo merjenje in razkrivanje družbenih vidikov odgovornosti.

Podobno kot v splošnih kazalnikih banka ABN AMRO tu še dodatno razkrije nekatere podatke v zvezi z ravnanjem s svojimi zaposlenci. Dodatno banka razkriva želje zaposlencev, saj si želijo, da je banka prijazna do družbe in okolja ter da slednje upošteva pri svojem vsakodnevnem delovanju. Naloga banke je, da zaposlencem na ustrezen način predstavi vizijo in strategijo banke ter da redno vrednoti napore ter zadovoljstvo zaposlencev pri zagotavljanju družbeno odgovornega ravnanja banke. Poročanje o zadovoljstvu zaposlencev je osnovano na notranjih in zunanjih rezultatih raziskav in zajema sledeče: varnost zaposlitve, plače, nagrade in razne druge ugodnosti za zdravje ter pokojnine, uravnoteženost pogojev dela, izobraževanje in razvoj, notranjo kulturo komuniciranja. Ne zajema pa razkritja vrednostnih podatkov, ki se nanašajo na nagrajevanje posloводства v procesu družbeno odgovornega ravnanja (Sustainability Report 2004 ABN AMRO Holding N. V., 2005, str. 8–10, 61).

Poleg tistega, kar banka Société Générale razkrije  e med splošnimi kazalniki o zaposlencih, dodatno razkriva način izračuna osnovne plače ter pripadajočega deleža nagrad za uspešno delo na področju družbene odgovornosti za posloводство in zaposlence. Pojasnjena je politika nagrajevanja ter naveden imenski seznam prejetih plač, nagrad in drugih ugodnosti, ki jih je

bil deležen vsak posameznik. Razkritja slednih kazalnikov se nanašajo zgolj na najvišje poslovodstvo, njihova verodostojnost pa je zagotovljena z revizijskim poročilom (Annual Report 2004 Société Générale Group, 2005, str. 33–34).

V okviru razkrivanja odnosa in ravnanja z zaposlenci domače banke ne razkrivajo posebnih kazalnikov, ki bi jih lahko upoštevatil kot prispevek k družbeno odgovornemu ravnanju. Vse analizirane banke razkrivajo plače in nagrade, izplačane članom uprave in nadzornih svetov ter zaposlencem na podlagi pogodbe.⁶³

HAAB v svojem letnem poročilu razkriva sistem nagrajevanja v povezavi z dogodki in ugodnostmi. S tem ustvarja pogoje, da bodo zaposlenci notranje motivirani za uspešno doseganje ciljev. Obe največji domači banki, NLB in SKB, v povezavi z zaposlenci razkrivata še okvir varovanja zdravja in izjave o varnosti in zdravju zaposlencev. V ta namen banki organizirata preventivne zdravstvene preglede in delovna mesta opremljata skladno s sodobnimi ergonomskimi standardi.

Menim, da je razkrivanje odnosa in ravnanja z zaposlenci še kako pomembno. Pri razkrivanju informacij zanje se mora banka osredotočiti na njihove potrebe, ki jih imajo kot uporabniki informacij, in ne na njihove želje oziroma »na tisto, kar radi slišijo in preberejo«. V prvi vrsti zahtevajo informacije, ki se nanašajo na varnost delovnega mesta, pozornost dajejo sprejetim odločitvam poslovodstva banke, saj se ne morejo tako preprosto odlo iti in zapustiti delovnega mesta v banki in ga iskati drugje. V splošnem mora biti vsak vpliv banke na zaposlence v njihovem interesu. Omenjeno bi morale upoštevatil tako tuje kot tudi domače banke, ko pripravljajo posebna razkritja, ki zadevajo odnose in ravnanja z zaposlenci.

4.6.7.3. Odgovornost do družbe in ravnanje z dobavitelji analiziranih bank

Razkritje odnosa do družbe se v sklopu razkritja posebnih kazalnikov družbeno odgovornega ravnanja ponovi, saj banke omenjeni odnos razkrijejo e pri splošnih družbenih kazalnikih odgovornosti.

V tem delu razkritja posebnih kazalnikov banka ABN AMRO ponovno razkriva vrednost donacij in sponzorstev ter navaja prispevke zaposlencev za družbo (predvsem v drzavah v razvoju). Navajajo kazalnik ekonomske dodane vrednosti, s to razliko, da nimajo razkritega načina izračuna niti nimajo razkrito, kako se dodana vrednost razporeja med glavne nosilce interesov. Banka v poročilu ne razkriva glavnih dobaviteljev in drugih poslovnih partnerjev, s katerimi sodeluje, temveč navaja le ključne družbene in okoljske kriterije, ki jih morajo slednji pri svojem poslovanju upoštevatil. Postavlja jim zgolj zahteve, ki jih morajo izpolnjevati, pri čemer pušča ob strani merjenje njihovega zadovoljstva. Edino, kar razkriva,

⁶³ Razkritje slednjega zahteva ZGD-F in se nanaša na razkritje skupnih zneskov prejemkov, predujmov in posojil, ki so jih prejeli člani uprave, drugi delavci družbe, zaposlenci na podlagi pogodbe, za katero ne velja tarifni del kolektivne pogodbe, in člani nadzornega sveta (Kocbek, 2001, str. 180–184).

je, da si v okviru sodelovanja z njimi poizkuša zagotoviti poštene možnosti za skupno vzajemno in dolgoročno sodelovanje. Ravno tako si prizadeva za vzdrževanje dobrih odnosov z različnimi nevladnimi organizacijami, katerih prizadevanja so povezana z reševanjem družbene in okoljske problematike. Nevladne organizacije želijo spoznati vpliv delovanja banke na družbo in okolje ter načrte banke za izboljšanje stanja. Banka v zameno dobi povratne informacije glede ustreznosti vodenja politike družbeno odgovornega ravnanja in poslovnega razvoja. V ta namen se banka udeležuje raznih seminarjev in razprav, ki jih organizacije prirejajo (Sustainability Report 2004 ABN AMRO Holding N. V., 2005, str. 4, 66).

Banka Société Générale si prizadeva za zagotavljanje vzdrževane gospodarske rasti in družbeno odgovornega ravnanja v prvi vrsti v deželah v razvoju ter sodeluje pri pospeševanju ekonomskega razvoja na lokalni ravni preko številnih pobud: financiranje lokalnih infrastruktur, okolju prijaznih transportnih projektov, podpora zdravstvenemu sektorju (donacije za gradnje zdravstvenih domov, bolnišnic itd), podpora dobrodelnim združenjem. Ostale oblike zadovoljevanja interesov družbe so povezane z donacijami (projekti pomoči socialno ogroženim družinam) ter s sponzoriranjem raznih vrst športnih in kulturnih dogodkov (Annual Report 2004 Société Générale Group, 2005, str. 61).

Za dobro medsebojno poslovno sodelovanje banka Société Générale od dobaviteljev in ostalih poslovnih partnerjev zahteva spoštovanje privzete družbene in okoljske prakse banke v širši skupnosti. Od njih na primer zahteva izpolnitev vprašalnika o izpolnjevanju družbene odgovornosti, ki zajema spoštovanje človekovih pravic, pravic zaposlencev, odnos do okolja ter izogibanje korupciji in podkupovanju (Annual Report 2004 Société Générale Group, 2005, str. 58).

Domače banke dobaviteljev kot nosilcev interesov ne omenjajo. To je razlog, da ne razkrivajo pomena odnosov in sodelovanja z dobavitelji. Vse pa so močno vplete v odnos z družbo, s tem da NLB in SKB banka to razkrivata, banka HAAB pa ne. Del dohodka obe banki namenjata kot svoj neposredni prispevek različnim dejavnostim. Skrbita za dobre medčloveške odnose in zdravo, pozitivno okolje, zato skušata pomagati posameznim združenjem in posameznikom s podobnimi vrednotami.

Običajno se dobavitelji in ostali poslovni partnerji najbolj zanimajo za razkritja, kot sta plačilna politika in predpostavka o časovni neomejenosti delovanja. Analiza razkritij obeh tujih bank je pokazala, da povečano zavedanje o vplivu slabih družbenih in okoljskih izkušenj na ugled banki spodbuja k boljšemu komuniciranju z dobavitelji in poslovnimi partnerji. Ravno tako banki obširno poročata in razkrivata odnos do družbe. V tem primeru je še kako pomembno, da prepoznata potrebe in zanimanja širše skupnosti, da se lahko pravilneje odločata za pravo obravnavo pri poročanju o vplivih na družbo in za razkritje pravih kazalnikov. Verodostojna in razumljiva informacija pomaga skupnosti ovrednotiti poslovanje banke kot »dobrega soseda, vrednega zaupanja«. Slednje bi pri razkrivanju vplivov na družbo

morale upoštevate tudi domače banke, s tem da NLB in SKB to v dobršni meri upoštevata, tretja banka, HAAB pa sploh ne. Vzajemno delovanje z dobavitelji, poslovnimi partnerji in širšo družbo lahko vpliva na dolgoročno preživetje banke. Domače banke bi morale dobavitelje in poslovne partnerje vključiti med glavne nosilce interesov, širši družbi pa razkrivati informacije, da banka prispeva k razvoju in pomoči lokalne skupnosti ter družbe kot celote.

4.6.7.4. Področje poslovanja s prebivalstvom in investicijsko bančništvo analiziranih bank

Poslovanje s prebivalstvom in investicijsko bančništvo sta posebna kazalnika družbeno odgovornega ravnanja, ki zajemata razkrivanje odgovornega odnosa in ravnanje s strankami, in sicer posebej s prebivalci in podjetji kot posojilojemalci.

Banka ABN AMRO podrobno razkriva svojo politiko do strank, saj se zaveda, da so stranke dejansko največje premoženje banke. Stranke banka razdeli v skupine: potrošniki in poslovne stranke, ki dnevno zahtevajo bančne produkte in storitve, mednarodna podjetja, finančne institucije ter premožnejši posamezniki. Banka razkrije odnos do svojih strank na strani posojilne kot tudi depozitne politike, saj si prizadeva za ustrezno ravnanje s premoženjem strank, ki ji ga te zaupajo. Strategija banke je doseči čvrsto pozicijo v okviru svojih ključnih strank. Za dosego slednjega si banka prizadeva za ponudbo ustreznih bančnih in finančnih produktov in storitev, prilagojenih lokalnim zahtevam strank. Poštenost in odprtost poslovanja banke sta neizogibni vrednoti za vzpostavitev in zadržanje zaupanja strank. Potrebe in želje strank banka spoznava s pomočjo različnih raziskav, ki se nanašajo na merjenje in ugotavljanje njihovega zadovoljstva. Slednje jim je v veliko pomoč pri uvajanju posebnih bančnih produktov in storitev, prilagojenih posameznim skupinam strank. Ne razkriva pa družbeno relevantnih elementov, kot so dostopnost do finančnih storitev, »družbena vključenost«, družbeno odgovorne trženjske prakse ter možnosti investiranja v projekte z negativnim družbenim vplivom (Sustainability Report 2004 ABN AMRO Holding N. V., 2005, str. 38–46).

Na področju investicijskega bančništva banka ABN AMRO zagotavlja ponudbo ustreznih produktov in storitev za podjetja, finančni ter javni sektor. Banka nenehno izvaja meritve konkurenčnosti na področju investicijskega bančništva, vse z namenom izboljšanja produktov in storitev za svoje stranke. V dialogu s strankami se banka usmerja na zagotavljanje pomoči in svetovanja strankam ter na ustvarjanje dodane vrednosti za stranke, ne izvaja pa meritev zadovoljstva svojih strank. Ravno tako si prizadeva za razvoj široke palete produktov in storitev za zadovoljevanje specifičnih potreb lokalnih podjetij in posameznikov ter na tak način prispeva k razvoju svojih strank (Sustainability Report 2004 ABN AMRO Holding N. V., 2005, str. 49).

V okviru področja poslovanja s prebivalstvom banka Société Générale razkrije strategijo razvoja poslovanja s prebivalstvom v svojih podružnicah. Zadovoljstvo strank in njihova

pripadnost sta glavni sestavini strategije. V ta namen banka izvaja razne analize in uporablja vrsto orodij, s pomočjo katerih meri in spremlja potrebe ter zadovoljstvo svojih strank. Slednje banka meri z dvema kazalnikoma, in sicer: povprečno število proizvodov na posamezno stranko in z razmerjem med napakami (oziroma številom pritožb) ter številom vseh trenutno odprtih bančnih računov. Geslo banke Société Générale je »bančništvo enostavno za vsakogar«. Za doseglo slednjega banka vpeljuje vrsto dodatnih produktov in storitev za olajšavo dostopa do potrebnih bančnih informacij. Skrb za družbo banka ponazarja tudi s tem, da uporablja vrsto mer, s pomočjo katerih nadzira oziroma preprečuje prezadolženost svojih strank, primarno s pomočjo klavzule oziroma sprejetega ukrepa, ki zadeva odkrito informiranje o vseh spremembah položaja stranke, ter presojanje in ne avtomatsko odobravanje višine obnavljajočega kredita. Slednje se v prvi vrsti nanaša na nove stranke (Annual Report 2004 Société Générale Group, 2005, str. 54).

Vse tri analizirane domače banke razkrivajo ciljne skupine strank na področju poslovanja s prebivalstvom in investicijskega bančništva. Ciljne skupine vseh treh domačih bank predstavljajo: fizične osebe, mala in srednje velika podjetja, velika podjetja in institucionalni investitorji ter samostojni podjetniki. Prav tako razkrivajo sestavo strank, in sicer z navajanjem oblik kreditov, po katerih posamezni segmenti strank povprašujejo.⁶⁴ Vse tri banke ponudbo svojih bančnih storitev dopolnjujejo z zavarovalnimi storitvami, storitvami lizinga ter storitvami finančnega svetovanja.

V okviru ravnanja s tveganji vse tri analizirane domače banke razkrivajo način določanja zgornje meje zadolževanja pri banki za posamezno stranko ter posredno nadzorujejo, da ne bi prišlo do prezadolženosti družbe in gospodarstva. Zgornje meje zadolževanja za posamezno stranko se določajo na podlagi njene kreditne sposobnosti, smiselnosti posla in drugih elementov, ki vplivajo na vračilo naložbe (Letno poročilo Skupine NLB, 2004, str. 9). V tem primeru ne moremo v celoti trditi, da je razkritje zapisanega v poročilu skrb za družbo. Banke v prvi vrsti vidijo svoje koristi, in sicer zavarovanje za kreditno izpostavljenost banke. Najprej poskrbijo za svoje zavarovanje, kar se posredno odraža tudi v nadzorovanju pretiranega prezadolževanja določene stranke pri eni banki.

V povezavi s strankami SKB banka razkriva, da ostaja odprta za vse pritožbe, predloge in pohvale strank, s katerimi si prizadeva v obojestransko korist vzpostaviti še pristnejše in bolj kakovostne odnose. V ta namen banka izvaja različne raziskave, s pomočjo katerih meri zadovoljstvo svojih strank, lastnikov kot glavnih nosilcev interesov in uspešnost banke. NLB pa razkriva, da s pomočjo izvajanja letnih raziskav sistematično ugotavlja raven zadovoljstva prebivalstva in podjetij, s katerimi posluje.

⁶⁴ Največji delež odobrenih kreditov prebivalstvu predstavljajo potrošniški krediti, sledijo jim avtomobilski krediti, stanovanjski krediti ter sezonski potrošniški krediti.

Analiza je pokazala, da je ključnega pomena merjenje zadovoljstva stranke, saj banke le na tak način spoznavajo zahteve in potrebe svojih glavnih strank. Po drugi strani pa so dobri odnosi s strankami ena največjih prioritet vsake banke, saj so ti največje premoženje banke, čeprav dejansko niso prikazani v računovodskih izkazih. Zaradi tega je še kako pomembno, da banke vse, kar vpliva na odnose in ravnanje s strankami, na ustrezen način razkrijejo, tako pozitivne kot negativne informacije, v okviru poročila o družbeni odgovornosti.

4.6.7.5. Področje ravnanja s sredstvi in zavarovanja analiziranih bank

Banka ABN AMRO ima v ravnanju 161 milijard EUR sredstev in sodi v krog bank, ki delujejo kot strokovni pooblaščenici za ravnanje s sredstvi, ter išče in vlaga v donosne vzajemne sklade. V poročilu banka razkrije politike in usmeritve ravnanja s sredstvi strank, ki zajemajo informiranje strank, da se lahko pravilno odloči o ustreznem plasmaju presežka sredstev. Vendar banka podrobno, niti kvantitativno niti opisno, ne razkriva vseh prejetih portfeljev glede na družbene kriterije. Razkriva le namene za prihodnje ravnanje s sredstvi, ki so v okviru sprejetih vrednot družbeno odgovornega ravnanja in razvoja. To nakazuje na upoštevanje družbene vrednote, ki zajema spoštovanje zasebnosti strank, ter nakazuje na varnost in zanesljivost ponujenih produktov in opravljenih storitev.

Pomembna vrednota, ki jo banka ABN AMRO upošteva, ko se odloča o plasiranju sredstev, je tudi pristop družbeno odgovornega investiranja. Preden se banka odloči za plasma sredstev v določeno podjetje, analizira njegov pristop do okolja in širše družbe, kar pomeni, da analizira družbeno odgovorno ravnanje vsakega podjetja. Analiza je osnovana na samostojni raziskavi, ostalih pridobljenih informacijah in iz pregleda obveznosti podjetja.

Banka ABN AMRO je bila takoj po ustanovitvi tri leta posrednik za več zavarovalniških podjetij, potem pa je leta 1993 ustanovila lastno življenjsko zavarovalnico. Storitve, povezanih z zavarovalništvom, banka ABN AMRO trenutno ne opravlja več, zato posebnih kazalnikov, ki zadevajo področje storitev zavarovalništva, ne razkriva.

Načel in vrednot ravnanja ter vrste sredstev v ravnanju banka Société Générale ne razkriva. Razkriva pa vrednote družbeno odgovornega investiranja. Pri tem banka razporeja in investira sredstva glede na sprejete družbene in okoljske vidike družbeno odgovornega ravnanja. Podjetja, kamor investira, morajo izpolnjevati osnovne družbene in okoljske vrednote, s tem da banka redno nadzira njihovo skladnost z družbeno odgovornimi vrednotami. Vsak finančni projekt banke je predhodno ovrednoten z določenimi družbenimi in okoljskimi tveganji. Banka zaposluje strokovnjake z različnih področij s ciljem, da sodelujejo pri določanju tveganj in skladnosti z načeli družbeno odgovornega ravnanja posamezne finančne transakcije. Posluhuje se uporabe statističnih kazalnikov za nadzor nad družbeno odgovornim investiranjem, in sicer razmerje posojil ali finančnih transakcij, ki izpolnjujejo oziroma so v skladu z družbenimi in okoljskimi vrednotami. Banka je vključena v projekt e-okolju prijaznih investicij, katerega namen je razporejanje in investiranje sredstev v številne pomembne projekte za družbo in okolje (Annual Report 2004 Société Générale Group, 2005,

str. 55–56). Banka je v okviru skupine ustanovila svojo življenjsko zavarovalnico, v okviru katere ponuja storitve življenjskega zavarovanja. Del zavarovalne premije življenjskih zavarovanj svojih strank banka vlaga v vzajemne sklade. Slednje je vse, kar banka razkriva v poročilu, ki zajema razkritje področja opravljanja storitve bančnega zavarovanja.

Domače banke ne razkrivajo politik in usmeritev področja ravnanja s sredstvi, deloma se omenjenemu približa NLB banka z razkritjem ciljev ravnanja s sredstvi v smeri družbeno odgovornega investiranja. Banka razkriva, da veliko pozornosti namenja okoljevarstvenim projektom. Osnovni namen programa financiranja okoljskih naložb je zmanjšanje onesnaževanja voda v slovenskem delu donavskega porečja (Letno poročilo 2004 Skupina NLB, 2005, str. 32). Edino, kar razkrijejo, je vrsta sredstev v ravnanju, in sicer so to depoziti, ki jih razčlenijo po vrstah, zapadlosti, gospodarskih dejavnostih in vrstah zavarovanj. Med domačimi bankami se tudi povečuje ponudba nebančnih storitev, kamor spadajo storitve s področja zavarovalništva, s tem da nobena od analiziranih bank opravljanja teh storitev ne razkriva (razen NLB, ki omenja v svoji ponudbi storitve s področja zavarovanja).

V tabeli 9 povzemam (ne)razkritja posebnih kazalnikov družbeno odgovornega ravnanja analiziranih tujih in domačih bank.

Tabela 9: Zbirni prikaz (ne)razkritja posebnih kazalnikov družbene odgovornosti analiziranih tujih in domačih bank

Kazalnik / Banka	ABN AMRO	Société Générale	Skupina NLB	SKB banka	Hypo Alpe- Adria- Bank
Ravnanje in nadzor družbene odgovornosti					
• politika in usmeritve	√	/	/	/	/
• sestava odgovornosti	√	/	/	/	/
• revizija odgovornega ravnanja	√	√	/	/	/
• nadzor nad tveganji	√	√	√	√	√
• delovanje, skladno s predpisi	√	√	delno	delno	/
• vzpostavljanje odnosov z nosilci interesov	√	√	delno	delno	delno
Ravnanje z zaposleni					
• notranja politika in usmeritve	√	√	/	/	/
• fluktuacija stalnih zaposlenecv	√	√	√	√	√
• ustvarjanje novih delovnih mest	√	√	/	/	/
• raven zadovoljstva zaposlenecv	√	√	/	/	/
• nagrajevanje poslovodstva v procesu odgovornega ravnanja	/	√	delno	√	delno
• motiviranost zaposlenecv	√	√	/	/	delno
• sestava zaposlenecv	√	√	√	√	√

Tabela 9 – nadaljevanje: Zbirni prikaz (ne)razkritja posebnih kazalnikov družbene odgovornosti analiziranih tujih in domačih bank

Kazalnik / Banka	ABN AMRO	Société Générale	Skupina NLB	SKB banka	Hypo Alpe-Adria-Bank
Odgovornost do družbe					
• dobrodelni prispevki (donacije, subvencije)	√	√	√	√	/
• ekonomska dodana vrednost	delno	/	/	/	/
Ravnanje z dobaviteljev					
• odnos do glavnih dobaviteljev	delno	√	/	/	/
• raven zadovoljstva dobaviteljev	/	√	/	/	/
Področje poslovanja s prebivalstvom					
• politika in usmeritve	√	√	/	/	/
• sestava posojilojemalcev	√	√	√	√	√
• dodatne ugodnosti za posojilojemalce	√	√	√	√	√
Področje investicijskega bančništva					
• politika in usmeritve	√	√	/	/	/
• sestava posojilojemalcev	√	√	√	√	√
• dodatne ugodnosti za posojilojemalce	√	√	√	√	√
Področje ravnanja s sredstvi					
• politika in usmeritve	√	/	/	/	/
• vrsta sredstev v ravnanju	/	/	√	√	√
• družbeno odgovorno investiranje	√	√	√	/	/
Področje storitev zavarovanja					
• politika in usmeritve	/	delno	/	/	/
• sestava strank	/	/	/	/	/
• dodatne ugodnosti za stranke	/	/	/	/	/

Vir: Lastna izdelava.

Iz zgoraj navedenega in predstavljene tabele lahko ugotovimo, da banke velik del posebnih kazalnikov družbeno odgovornega ravnanja razkrijejo že med splošnimi kazalniki. V nekaterih segmentih (področjih) pa se splošni in posebni kazalniki med seboj celo prekrivajo (področje ravnanja z zaposlenci in dobavitelji, odnos do družbe). V tem trenutku ni enotnosti, enotne prakse, ustaljenih navodil o tem, ali naj banke sledijo zahtevam po razkrivanju

splošnih kazalnikov ali naj se osredotočijo na razkritje posebnih kazalnikov. Razkrivanje obojih kazalnikov pomeni za banko izgubo časa in dodatne stroške, saj se določeni dosežki družbeno odgovornega ravnanja večkrat razkrivajo. Vendar zgolj razkritje posebnih kazalnikov v trenutno prikazanem obsegu ne zadosti v celoti vsem zahtevam vseh treh vidikov družbene odgovornosti: ekonomskemu, družbenemu in okoljskemu vidiku. Zato bo potreben kompromis med obema vrstama kazalnikov, splošnimi in posebnimi, da se bo v celoti zadostilo zahtevam glavnih nosilcev interesov na področju vseh treh vidikov družbeno odgovornega ravnanja. Tudi sama menim, da je potrebno začeti razmišljati v smeri uveljavitve in dopolnitve posebnih kazalnikov s splošnimi kazalniki poročanja o družbeno odgovornem ravnanju za finančne institucije.

Analizirani tuji banki podrobno razkrivata dosežke svojega družbeno odgovornega ravnanja, zato se lahko povsem upravičeno sprašujemo, ali je vse tisto, o čemer poročata v poročilu o družbeni odgovornosti in letnem poročilu, resnično odsev dejanskega družbeno odgovornega ravnanja. Pri prebiranju njunih poročil sem dobila občutek, da banki vidita v poročanju možnost samopromocije, saj težita k razkrivanju pozitivnih prispevkov ter prikrivanju (ali manj natančnemu poročanju) negativnih učinkov svojega delovanja. Pri tem jima še kako koristi nota prostovoljnega poročanja, saj so prostovoljna razkritja pogosto le orodja za spreminjanje zaznav javnosti ali za odvrčanje pozornosti od problema s poudarjanjem dosežkov na drugih družbeno pomembnih področjih.

Domače banke pri poročanju dajejo poudarek ključnim poslovnim vzvodom in v okviru tega navajajo sloves in ime, zmanjšanje tveganj, uveljavljanje banke kot »dobrega delodajalca«, zmanjševanje stroškov, ustvarjanje dodatnega prihodka in povečanje vrednosti banke na trgu. Poročanje in razkrivanje dosežkov družbeno odgovornega ravnanja je v primerjavi s tujima bankama pri domačih bankah še precej skromno.

4.7. Predlog vsebine poročila o družbeni odgovornosti za domače banke

Področje družbeno odgovorne razsežnosti je kljub vedno večjemu zanimanju še vedno na začetni razvojni stopnji. Banke imajo širšo odgovornost kot samo prinašati vlagateljem kapitala čim večji dobiček. S tem ko banka obstaja in uspešno deluje, daje delovna mesta ter prispeva k blaginji skupnosti, s svojim delovanjem vpliva na zdravje človeka in njegovega naravnega okolja. Od bank ne pričakujemo, da poslujejo odgovorno in donosno, ampak od njih vse pogosteje tudi zahtevamo, da to počnejo javno. Informacije o tovrstnih razsežnostih svojega delovanja oziroma o prepoznavanju svojega družbeno odgovornega ravnanja naj banke vključijo v svoje letno poročilo ali naj omenjeno razkrijejo posebej, v poročilu o družbeni odgovornosti.

Poročilo o družbeni odgovornosti zahteva razkritje informacij o gospodarskem, družbenem in okoljskem delovanju banke. Družbeno odgovorno ravnanje je dolgoročna temeljna skrb

preživetja banke in družbe. Banke se morajo začeti zavedati, da so del širšega družbenega sistema, zato lahko upravičeno pričakujemo, da bo šel razvoj vsebine letnih poročil bank v smeri, da bodo banke morale, mogoče že danes, sestaviti letno poročilo v dveh delih, pri čemer bosta prvi del sestavljali poslovno in računovodsko poročilo, drugi del pa poročilo o družbeni odgovornosti. Obstaja tudi možnost ločenega sestavljanja letnega poročila in poročila o družbeni odgovornosti. Menim, da slednje za domače banke nima tako velikega pomena, saj banke ne delujejo globalno in posledično niso izpostavljene večjim pritiskom glede razkrivanja družbeno odgovornega ravnanja. S tem pa bi se izognile tudi dodatnim stroškom in izgubi časa s pripravo ločenih poročil.

Teoretična predstavitev t. i. štirih metod (ekonomski, družbeni, okoljski in posebni vidik) priprave poročila o družbeni odgovornosti v skladu s standardi GRI naj bi domačim bankam predstavljala osnovo pri pripravi poročila o družbeni odgovornosti. Raziskave kažejo na precej razširjeno uporabo standardov GRI pri pripravi poročila med svetovnimi bankami, saj so ti trenutno najboljša praksa za poročanje o družbeno odgovornem ravnanju. Pobude gredo dlje, v smeri zavzemanja za zakonsko obvezo poročanja o družbeni odgovornosti z upoštevanjem razkritja splošnih in posebnih kazalnikov družbeno odgovornega ravnanja ter v smeri poenotenja orodij za računovodenje in revidiranje družbeno odgovornega ravnanja in poročanja o njem. Omenjeno bi prispevalo k enotnosti in večji primerljivosti, sektorski prilagodljivosti ter koristnosti poročil o družbeni odgovornosti.

Domače banke bodo morale prej ali slej vključiti načelo družbeno odgovornega ravnanja v svojo vizijo, svoje poslanstvo in poslovne strategije ter o tem začeti poročati. Vendar če želijo uspešno poročati o družbeno odgovornem ravnanju, bodo morale dopolniti obstoječi sistem računovodenja, ki ne bo poudarjal samo finančno delovanje, ampak tudi širše družbeno delovanje. Tradicionalno poročanje o poslovanju banke večinoma izpolnijo v letnem poročilu, kjer je glavni poudarek na finančnih in širših poslovnih dosežkih. Poročilo o družbeni odgovornosti pa zahteva razkritje ekonomskih, družbenih in okoljskih vidikov družbeno odgovornega ravnanja v povezavi z glavnimi nosilci interesov.

Predlog vsebine poročila o družbeni odgovornosti za domače banke se navezuje na vsebino, smernice, načela in priporočila standardov GRI. Kot prvo morajo domače banke identificirati glavne nosilce interesov. Zatem sledi preverjanje in ovrednotenje pomena vsebine razkritij v poročilu o družbeni odgovornosti za opredeljene nosilce interesov, sama vsebina poročila pa naj bi bila v skladu s standardi GRI. Vsebina poročila o družbeni odgovornosti, v kolikor ga bodo začele pripravljati tudi domače banke, naj bo sledeča:

- Vizija in strategija banke; vključuje razkritje strategije banke, ki se nanaša na področje družbeno odgovornega ravnanja, vizije, ki razkrije sliko mogočega in zaželenega stanja v prihodnosti glede družbeno odgovornega ravnanja banke, skupaj z izjavo poslovodstva banke.
- Osebna izkaznica oziroma kratka predstavitev banke; zajema osnovne podatke o banki.

- Uporabljene politike, vrednote in načela ter sistem ravnanja in nadzora družbene odgovornosti, vključno z opredelitvijo glavnih nosilcev interesov.
- Kazalniki merjenja dosežkov družbeno odgovornega ravnanja.

Prve tri točke predstavljajo uvodni del poročila o družbeni odgovornosti. Osrednji del poročila pa se nanaša na razkritje kazalnikov in dosežkov družbeno odgovornega ravnanja, ki zajemajo vse vidike družbene odgovornosti. Razkrijejo naj tako neposredne kot posredne vidike družbeno odgovornega ravnanja, vključno z razkritjem posebnih kazalnikov, ki pokrivajo posebna področja poslovanja banke.

Ekonomske kazalnike družbeno odgovornega ravnanja banke razkrivajo zadovoljivo. Kakovost poročila bi se lahko še občutno povečala, če bi pri razkritju ekonomskega vidika banke dale večjo veljavo razkritju neposrednih denarnih tokov med banko in nosilci interesov. Razkrivanju vplivov na naravo v smeri zmanjševanja onesnaževanja okolja bankam po mojem mnenju ni potrebno dajati posebnega pomena, saj pretirano ne onesnažujejo naravnega okolja. Merjenje in razkritje okoljskih kazalnikov družbeno odgovornega ravnanja bi imelo za posledico zgolj stroške, ne pa oprijemljivih koristi. Razkritje slednjih se nanaša na merjenje porabe energije, vode, ustvarjanje emisij, odpadnih voda in odpada, posebnih kazalnikov za prevoz itd. To pa ne velja za razkritje posrednih okoljskih vidikov, ki zadevajo vprašanje okolja tako zaradi tveganj pri posojanju kot zaradi možnih obveznosti, ki bi banke lahko zadele (koncept okoljskega in družbeno odgovornega investiranja). Banke imajo pomembno vlogo tudi pri okoljskem in družbenem obnašanju svojih strank, saj jim ponujajo ugodnejše storitve, če se pri načrtovanju projektov zavedajo družbenih in okoljskih vprašanj.

Družbene vidike odgovornosti (odnos do zaposlencev, družbe, spoštovanje človekovih pravic in družbeni vpliv produktov in storitev) banke razkrijejo v skladu s trenutno veljavno zakonodajo. Res je, da so to kazalniki, ki so bolj vsebinske narave, njihov namen pa je, da banke razkrijejo vpliv svojega delovanja na ljudi v banki in zunaj nje. Pri razkrivanju odgovornosti do zaposlencev bi se morale banke bolj osredotočiti na njihove potrebe, ki jih imajo kot uporabniki informacij, in razkriti kazalnike o ugodnostih za njih. To pomeni, da bodo morale začeti tudi bolj odgovorno ravnati z zaposlenci. Pri samem poročanju o družbenih vidikih morajo paziti, da ustrezno razkrijejo vsa pričakovanja družbe, kar ne pomeni, da morajo razkriti zgolj pozitivne vplive, ampak je potrebno razkriti tudi negativne vplive za družbo. Glavni problem pri razkrivanju družbenih vidikov bo bankam predstavljajo spreminjanje pričakovanj družbe, zato bodo morale vzpostaviti ustrezne mehanizme, s pomočjo katerih bodo redno preverjale družbene zahteve različnih nosilcev interesov.

Navedeno se nanaša na razkritje splošnih kazalnikov družbeno odgovornega ravnanja, ki zajemajo že navedene in predstavljene tri vidike, in sicer ekonomskega, družbenega in okoljskega. V okviru slednjih banke razkrijejo glavne vidike poslovanja, ki so pomembni za uspeh banke. Razkritje posebnih kazalnikov pa vključuje posebnosti finančnega sektorja pri razkrivanju družbeno odgovornega ravnanja, ki so mu specifične. Razkritje posebnih

kazalnikov zadeva osem področij, ki jih bodo morale banke ravno tako vključiti v poročilo o družbeni odgovornosti. Trenutno domače banke v okviru posebnih kazalnikov razkrijejo zgolj tiste segmente, v katerih se splošni in posebni kazalniki med seboj pokrivajo.

Z upoštevanjem prizadevanj organizacije GRI, da naj bi posebni kazalniki postali splošni kazalniki razkrivanja družbeno odgovornega ravnanja za posamezno panogo, bi bilo smotno, da domače banke pri pripravi poročila o družbeni odgovornosti že sedaj dajejo večji pomen razkritju posebnih kazalnikov. Da pa bi lahko rekli, da pri pripravi poročila o družbeni odgovornosti sledijo načelom, priporočilom in smernicam standardov GRI, naj v sklop posebnih kazalnikov vključijo še razkritja splošnih kazalnikov, in sicer na način, da ne bo prihajalo do podvajanja razkritih kazalnikov in dosežkov družbeno odgovornega ravnanja.

Domače banke naj poročilo o družbeni odgovornosti oblikujejo v skladu z vsebino, ki jo priporočajo standardi GRI, s to razliko, da dajo večji pomen razkritju posebnih kazalnikov družbeno odgovornega ravnanja. Razlog je v dejstvu, da so to kazalniki družbeno odgovornega ravnanja, ki so specifični za finančni sektor, po drugi strani pa se podvajajo s splošnimi kazalniki družbeno odgovornega ravnanja.

Predstavljen koncept odraža razmere, ki bi po mojem mnenju morale biti vzpostavljene na področju družbeno odgovornega ravnanja in poročanja o njem. V katero smer se bo prihodnost nagibala, ne morem trditi z gotovostjo. Z veliko gotovostjo pa lahko trdim, da bo v prihodnje poročilo o družbeni odgovornosti postalo sestavni del letnega poročila domačih bank, saj so te večinoma že v tuji lasti, privabljajo tuje naložbenike, pridobivajo tuje upnike, dobavitelje, poslovne partnerje in stranke, kar nakazuje na dejstvo, da bodo slej ko prej morale slediti zahtevam različnih računovodskih sistemov in standardov. Sestava poročila o družbeni odgovornosti z njegovimi bistvenimi razkritji bo vsekakor prilagojena našim, lokalnim razmeram in zahtevam Evropske unije.

5. SKLEP

Podjetja vse bolj spoznavajo, da je njihov razvoj neposredno povezan z razvojem družbenih skupnosti, v katerih delujejo. Skupnosti so namreč vir kupcev, zaposlencev, dobaviteljev in drugih pomembnih skupin, ki vplivajo na ekonomski uspeh podjetja. To je razlog, da se vedno več podjetij odloča delovati družbeno odgovorno, tj. da ne škodijo svojim glavnim nosilcem interesov.

Pojmovanje družbene odgovornosti variira glede na čas in kraj, odvisno je od vrednot v posamezni družbi. Družbe se razlikujejo v tem, katerim področjem družbene odgovornosti dajejo največji poudarek. Ravno družbene spremembe so tiste, ki nakazujejo večji razmah in pomen koncepta družbene odgovornosti. Spremembe izhajajo iz povečane moči posameznikov, razvoja informacijske družbe, razmaha številnih megakorporacij, uveljavitve

ekološke odgovornosti v poslovnem svetu ter pojava nekaterih teoretičnih konceptov (model interesnih skupin, družbeno odgovoren trženjski koncept).

Družbeno odgovorno delovanje javnosti ni samo po sebi očitno. Podjetje, ki se želi obnašati skladno s konceptom družbene odgovornosti ter imeti odgovoren družbeni odnos in posledično ustrezna družbena pričakovanja do različnih nosilcev interesov, mora o tem poročati. Poročanje o družbeni odgovornosti se nanaša na tri vidike družbeno odgovornega ravnanja, in sicer: ekonomski, družbeni in okoljski vidik. Pri podjetjih, ki poročajo o družbeni odgovornosti, lahko zasledimo dva osnovna motiva za to. Prvega predstavljajo vrednote, ki jih podjetja sprejmejo za temelj svojega delovanja, drugega pa koristi od poročanja, ki se kažejo predvsem v izboljšani javni podobi podjetja v očeh nosilcev interesov. Poročanje o družbeni odgovornosti ne sme biti bližje trženjski strategiji z namenom povečati dobičkonosnost podjetja kot predani skrbi za družbo in okolje.

Dejstvo je namreč, da pri poročanju ni v ospredju vprašanje, ali sodobni način kapitalizma lahko zadosti načelom družbeno odgovornega ravnanja, temveč vprašanje, kako poročati, da bo imelo podjetje od tega čim večje in dolgotrajnejše koristi. Družbeno odgovorno poročanje je namreč aktivnost podjetja, ki dopušča eksperimentiranje, saj je poročanje o družbeni odgovornosti osnovano na prostovoljni noti. Prostovoljna razkritja so lahko le orodje za spreminjanje zaznav javnosti ali odvrčanje pozornosti od problemov s poudarjanjem dosežkov na drugih družbeno pomembnih področjih. Vse navedeno je pripeljalo do različnih pristopov in pogledov na poročanje o družbeni odgovornosti, različnih poročil in standardov, vsebin ter poimenovanj. Stvari se izboljšujejo, saj so se začeli pojavljati prvi širše sprejeti standardi ter smernice na področju družbeno odgovornega ravnanja in poročanja o njem (SA8000, AA100, GRI itd.). Predlagatelji standardov so predvsem nevladne organizacije, računovodska stroka se zaenkrat drži še bolj ob strani. S konceptom družbene odgovornosti podjetja se je pričelo uveljavljati tudi računovodstvo družbene odgovornosti, ki zahteva znanja različnih poslovnih funkcij: računovodstva, trženja, strateškega poslovanja ipd. Računovodska stroka bo tako morala biti v prihodnje v večji meri prisotna na področju poročanja o družbeni odgovornosti.

Pogledi podjetij na koncept družbene odgovornosti so še vedno različni. Pogosto pride do stanja, ko zunanje okolje izraža zaskrbljenost nad določenim poslovnim ravnanjem podjetij, kar se poslovodstvu oziroma notranji javnosti sploh ne zdi problematično. Še vedno prevladuje mnenje, da je družbeno odgovorno ravnanje poslovno tvegano in stroškovno neugodno. Nekatera poslovodstva celo trdijo, da ogroža konkurenčnost ter sili v odpovedovanje dela dobička. Veliko dvomov je tudi o tem, da učinkov družbeno odgovornega ravnanja ni mogoče izmeriti. Nekateri strokovnjaki pa že zaznavajo premike, saj se poslovodstva vse bolj trudijo usklajevati osebne in korporativne vrednote z vrednotami v širšem družbenem okolju.

Namen magistrskega dela je bil prikaz razkritij oziroma sestavnih delov poročila o družbeni odgovornosti na način, da bo v pomoč domačim bankam pri pripravi, bralcem pa bo ponudilo čim več informacij in dejstev o družbeno odgovornem ravnanju banke. Vsebina magistrskega dela je zajemala analizo koncepta poročanja o družbeni odgovornosti za finančne institucije, v okviru katerih so banke najpomembnejše. Banke za razliko od drugih podjetij poslujejo po nekoliko drugačnih zakonitostih, njihova uspešnost poslovanja je v posebnem gospodarskem in družbenem interesu. Vse bolj prihaja v ospredje dejstvo, da banke za svojo uspešno poslovanje ne potrebujejo pridobiti zgolj zakonskih dovoljenj, ampak tudi družbena dovoljenja. Pridobitev slednjih pomeni voditi posel v smeri zagotavljanja družbeno odgovornega ravnanja, ki ne zahteva, da banka opusti donosnost kot svoj cilj, saj je doseganje družbenih in okoljskih vidikov nepomembno, če banka ekonomsko ne more preživeti.

V magistrskem delu sem prikazala, kako banke v praksi razumejo, nadzirajo in v poročilih razkrivajo vidike družbeno odgovornega ravnanja: ekonomski, družbeni in okoljski vidik ter posebni vidik izvajanja bančnih in finančnih storitev. Banka mora razumeti družbeno in okoljsko vpletenost v svojem poslovanju ter sproti preverjati in ovrednotiti pomen vsebine razkritij v poročilu za posamezne nosilce interesov, saj je družbeno odgovorno ravnanje temeljna skrb preživetja banke in družbe. Svoje ugotovitve sem podkrepila z analizo letnih poročil in poročila o družbeni odgovornosti izbranih treh domačih bank (Hypo Alpe-Adria-Bank, Skupina NLB in SKB banka) in dveh tujih bank (ABN AMRO, Société Générale) ter s prikazom primerne vsebinskega koncepta poročila o družbeni odgovornosti, ki bo služil kot pomoč domačim bankam pri razkrivanju in poročanju o družbeno odgovornem ravnanju in obnašanju.

Poročilo, ki ga domače banke pripravijo za komuniciranje z nosilci interesov, je letno poročilo. Poročanje o družbeni odgovornosti, ki je vključeno v poslovni del letnega poročila in zajema poročanje o ravnanju z okoljem, o zaposlencih in o odnosu do širše družbe, je še v nastajanju. Za razliko od domačih bank analizirani tuji banki pripravita izčrpna poročila o družbeni odgovornosti. Banka ABN AMRO pripravi samostojno poročilo o družbeni odgovornosti, banka Société Générale pa letnemu poročilu doda tudi poročilo o družbeni odgovornosti. Obe banki pripravita poročilo po standardih GRI, banka Société Générale pa upošteva tudi že veljavno sprejeto zakonodajo za področje poročanja o družbeni odgovornosti. Sama analiza iz objektivnih razlogov ne zajema preverjanja resničnosti razkritij, objavljenih v letnih poročilih in poročilu o družbeni odgovornosti, niti analize (ne)povezanosti družbeno odgovornega ravnanja in poročanja ter poslovne uspešnosti bank.

Analiza je pokazala, da dajeta tuji banki velik pomen družbeno odgovornemu ravnanju in poročanju o njem. Razkrivata visoko stopnjo odgovornosti za družbo in okolje, saj posebej pripravljata poročilo o družbeni odgovornosti in v njem razkrivata informacije ter splošne in posebne kazalnike, ki zadevajo posamezen vidik družbene odgovornosti za glavne nosilce interesov, vse na prostovoljni ravni. Razlog gre iskati v dejstvu, da banki delujeta globalno, na svetovnih trgih, in sta tako veliko bolj izpostavljeni različnim pritiskom ter pogledom družbe

in ostalih nosilcev interesov, ki se še kako zavedajo družbenih in okoljevarstvenih vprašanj in premikov na tem področju, in kjer je že delno razvita zakonodaja na področju razkrivanja informacij o ravnanju z družbo in okoljem.

Domače banke ne delujejo globalno, njihovo delovanje je usmerjeno v zadovoljevanje domačih potreb (z izjemo Skupine NLB). V poslovnem in deloma računovodskem delu letnega poročila razkrijejo le nekaj področij, ki se nanašajo na ekonomski, družbeni in okoljski vidik družbene odgovornosti. Vse, kar razkrijejo, ni osnovano na načelu prostovoljnosti, ampak je pogojeno s trenutno veljavno zakonodajo, sprejetimi smernicami in direktivami Evropske unije (4. in 7. smernica) ter računovodskimi standardi, ki določajo obvezna razkritja. Od splošnih kazalnikov v celoti razkrijejo neposredne ekonomske kazalnike. Vpetost v družbeno okolje razkrivajo z dejstvom, da je uspeh v veliki meri odvisen od uspešnosti okolja, v katerem banka deluje, skrbi in odgovornosti do ljudi ter prostora, v katerem deluje. Največ poročajo o kazalnikih v zvezi z zaposlenci, in sicer o tem kako zaposlenci koristijo banki, ne pa o ugodnostih za zaposlenca (kako čim bolj znižati stroške dela in posledično zmanjšati koristi zaposlenca). Ne razkrivajo okoljskih vidikov in pogledov za zmanjševanje škodljivih sprememb v okolju, ampak se bolj nagibajo v smeri odgovornega investicijskega bančništva. V okviru posebnih kazalnikov ne razkrivajo ravnanja in nadzora družbene odgovornosti, kazalnika ekonomske dodane vrednosti in razdelitve vrednosti, ravnanja z dobavitelji in s sredstvi ter opravljanja storitev s področja zavarovanja. Domače banke se očitno še ne zavedajo prednosti razkritja družbeno odgovornega ravnanja in obnašanja zainteresiranim nosilcem interesov.

Predstavljeni koncept poročila o družbeni odgovornosti za domače banke je prilagojen njihovim posebnostim ter lokalnim zahtevam glavnih nosilcev interesov. Pri pripravi poročila naj sledijo priporočeni vsebini in smernicam standardov GRI. Ne vem kakšnega napredka glede poročanja o družbeni odgovornosti v bližnji prihodnosti pri domačih bankah ni moč pričakovati. Domače banke se šele v zadnjem desetletju zavedajo pomena letnega poročila in tako nimajo dolgoletne tradicije, kot jo poznamo v svetu. Slednje je razlog, da (ne)upravičeno ne moremo pričakovati oziroma zahtevati poročila o družbeni odgovornosti kot samostojen del poročila ampak ga lahko preferiramo kot sestavni del letnega poročila. In še to vsebinsko prilagojenega domačim zahtevam in potrebam, sprva le prostovoljno.

Menim, da sem z opredelitvijo družbene odgovornosti, poročila o družbeni odgovornosti ter z navedbo vsebine poročila o družbeni odgovornosti domačim bankam omogočila, da se bodo začele zavedati pomena družbeno odgovornega ravnanja in poročanja o njem. Rada bi videla, da bi moje delo pritegnilo v razmišljanje in pripravo letnega poročila, ki bi vsebovalo tudi družbeno odgovorno noto, ne samo banke, ampak tudi druga podjetja.

6. LITERATURA

1. Adams Carol A.: Internal organisation factors influencing and ethical reporting : Beyond current theorising. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, Bradford, West Yorkshire, 15(2002), str. 223–250.
2. Amara Samy: *Regulatorische Rahmenbedigungen einer Allfinanz – Strategie in Europa*. St. Gallen : Swiss Institute of Banking and Finance, 2001. 130 str.
3. Argandona Antonio: The Stakeholder Theory and the Common Good. *Journal of Business Ethics*, Jyvaskyla, 17(1998), 9, str. 1093–1102.
4. Bauer R. A., Fenn D. H. jr.: *The Corporate Social Audit*. New York : Sage, 1972, str. 3.
5. Bowen H. R.: *Social Responsibilities of the Businessman*. New York : Harper & Row, 1953, str. 2–6.
6. Brooks Jermyn: *Sustainability: The new Bottom Line*.
[URL:<http://www.pwcglobal.com/extweb/newcolth.nsf/docid/1e159508914177f4852568f6005485f7?opendocument>], PricewaterhouseCoopers, 25. 11. 2005.
7. Capron Michel: The Evaluation of the Corporate Social Economy Firms.
[URL:<http://www.les.man.ac.uk/ipa97/papers/107.htm>], 20. 10. 2005.
8. Clarkson M. B. E.: A Stakeholder Framework for Analysing and Evaluating Corporate Social Performance. *Academy of Management Review*, 20(1995), 1, str. 92–117.
9. Corson J. J., Steiner G. A.: *Measuring Business's Social Performance: The Corporate Social Audit*. New York : The Committee for Economic Development, 1974, str. 5.
10. Cottrell Geoff, Rankin Libby: *Developments in Environmental Reporting in the Resources Industry*. Sydney : PricewaterhouseCoopers, 1998. 6 str.
11. Debeljak Žiga, Gregorič Aleksandra: Poročanje o družbeni odgovornosti. Janez Prašnikar, ur. *Raziskovalno razvojna dejavnost ter inovacije, konkurenčnost in družbena odgovornost podjetij*. Ljubljana : Časnik Finance, 2004, str. 483–502.
12. Deegan Craig: Introduction The legitimising effect of social and environmental disclosures – a theoretical fundation. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*. Bradford, 15(2002), 3, str. 282–311.
13. Domini Amy: *Socially Responsible Investing: Making a Difference and Making Money*. Chicago : Kaplan Business, 1st edition, 2001. 304 str.
14. Drevenšek Mojca: *Družbena odgovornost: kaj, zakaj, kako?* 6. konferenca kakovosti.
[URL:<http://www.gzs.si/ASPDatoteka.asp?ID=9215>], 15. 10. 2005.
15. Gabrovec-Mei Ondina: *Social Responsibility: Accountability and reporting in the EU*. Second International Conference. Reka : University of Rijeka, 1997, str. 367–376.
16. Gabrovec-Mei Ondina: *Social reporting guidelines*. Neobjavljeno gradivo, Študijska literatura Podiplomski študij Ekonomska Fakulteta. Milan, Study group for the social reporting, 2001, 90 str.
17. Gale Dušan, Cimprič Slavko: *Bančni posli za privatne komitente (II. modul); Pasivni bančni posli (gradivo za seminar)*. Ljubljana : Združenje bank Slovenije, 1997. 35 str.
18. Glynn John, Perrin John, Murphy P. Michael: *Accounting for Managers*. 2. izdaja London : International Thomson Business Press, 1998. 479 str.

19. Gray Rob, Owen Dave, Adams Carol: Accounting & accountability: Changes and challenges in corporate social and environmental reporting. London : Prentice – Hall, 1996. 332 str.
20. Gray Rob: The Social Accounting project and Accounting Organization and Society: Privileging Engagement, Imaginings, New Accountings and Pragmatism over Critique? [URL:<http://www.gla.ac.uk/departments/accounting/csear/studentresources/dpsAOSCSR.html>], The Centre for Social and Environmental Accounting Research, 30. 11. 2005.
21. Horvat Tatjana: Analiza poslovanja v letnem poročilu kot podlaga za ugotavljanje gospodarnosti podjetja. Revizor, Ljubljana 16(2005), 4/5, str. 28–48.
22. Horvat Tatjana: Priprava letnega poročila za komuniciranje z interesnimi skupinami podjetja. Ljubljana : Gospodarski vestnik, 2000. 249 str.
23. Horvat Tatjana: Priprava razkritij v letnem poročilu gospodarske družbe. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2003. 442 str.
24. Horvat Tatjana: Spremembe in novosti v letnih poročilih. Ljubljana : IKS, revija za računovodstvo in finance, 2004, 12(XXXI), str. 7–18.
25. Jaklič Marko: Družbeno odgovorno poslovanje in poslovna etika. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1996. 178 str.
26. Kocbek Marijan: Zakon o gospodarskih družbah (vključno z novelo ZGD-F), Uvodna pojasnila. Ljubljana : Gospodarski vestnik, 2001. 480 str.
27. Košak Gita: Etično usmerjeni razvoj kadrov v bankah. Bančni vestnik, Ljubljana 54(2005), 5, str. 15–16.
28. Kotler Philip, Lee Nancy: Corporate Social Responsibility : Doing the Most Good for Your Company and Your Cause. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 2004. 307 str.
29. Lah Emil: Slovenske banke pred novimi preizkušnjami. Bančni vestnik, Ljubljana 53(2004), 1/2, str. 1.
30. Linowes D. F.: The Corporate Conscience. New York : Hawthorne Books, 1974, str. 5.
31. Mayer Jelka: Konkurenčne prednosti so logična posledica navdušenih strank. Bančni vestnik, Ljubljana, 46(1997), 4, str. 22–24.
32. Mazurkiewicz Piotr, Grenna Lucia: Corporate Social Responsibility and Multi-Stakeholder Dialogue. Washington : World Bank, 2003. 21 str.
33. McGrath Diane: Aspects of Social Accounting: Bank Disclosures. Working Paper No. 12/2003, 18 str. [URL: http://www.csu.edu-au/faculty/commerce/research_new/publications/2003/12-03.pdf], 29. 11. 2005.
34. Mygind Niels: Poročanje o družbeni odgovornosti. Janez Prašnikar, ur. Raziskovalno razvojna dejavnost ter inovacije, konkurenčnost in družbena odgovornost podjetij. Ljubljana : Časnik Finance, 2004, str. 463–481.
35. Mygind Niels: 'Shareholder, stakeholder – owner or broader stakeholder maximization', Paper presented at the IAFEP 12th Biannual Conference. Halifax : St. Mary's University, 2004a, str. 463–480.
36. Odar Marjan: Vrednotenje finančnih inštrumentov. Zbornik 5. letne konference revizorjev. Ljubljana : Slovenski inštitut za revizijo, 1999, str. 121–143.

37. O'Dwyer Brendan: Social and ethical accounting. Dublin : Accountancy Ireland, 2000, 6, str. 13–14.
38. Owen David, Swift Tracey: Introduction Social accounting, reporting and auditing: Beyond the rhetoric?. Business Ethics, Oxford, 10(2001), 1, str. 4–13.
39. Parker R. H., Nobes C. W.: An International View of True and Fair Accounting. London : Routledge, 1995, str. 15–175.
40. Petrič Tine: Absolutno največ vložili Triglav, relativno pa Imelda. Finance, Ljubljana, 5. 12. 2005, str. 18–19.
41. Prohaska Zdenko: Finančni trgi. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2004. 205 str.
42. Scott Paul, John Steve: Banks look to indirect impacts. Environmental Finance, November 2002, str. 22–23. [URL:<http://www.nextstep.co.uk/uploadedfiles/pdf/article12.pdf>], 10. 01. 2006.
43. Slapničar Sergeja: Kako poročati o družbeni odgovornosti. Manager, Ljubljana, 2005, 1, str. 44–47.
44. Slapničar Sergeja: Poročanje o družbeni odgovornosti. Janez Prašnikar, ur. Raziskovalno razvojna dejavnost ter inovacije, konkurenčnost in družbena odgovornost podjetij. Ljubljana : Časnik Finance, 2004, str. 519–542.
45. Solomon Jill, Solomon Aris: Corporate Governance and Accountability. West Sussex : John Wiley & Sons, Inc., 2004. 318 str.
46. Tilling Matt: Corporate social reporting: A Cook's Tour. Australia: School of Commerce. [URL:<http://www.ssn.flinders.edu.au/commerce/researchpapers/01-9.htm>], 25. 11. 2005.
47. Torres Curado Miguel, Dos Santos Aguinaldo: Managing for the 3rd Millennium: The Social Accountability Challenge. [URL:<http://www.scpm.sal.ford.ac.uk/miguel/turiba99MTC.html>], 25. 11. 2005.
48. Trevino Linda K., Nelson Katherine A.: Managing Business Ethics: Straight Talk About How To Do It Right. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 3th edition, 2003. 384 str.
49. Turk Ivan: Pojmovnik računovodstva, financ in revizije. Ljubljana : Slovenski inštitut za revizijo, 2000. 1083 str.
50. Uršič Majda: Cilji in nameni izobraževanja v bančništvu. Bančni vestnik, Ljubljana, 54(2005), 5, str. 13–15.
51. Varey Richard J.: The Public Relations: The External Publics Context. P. J. Kitchen (ur.) : Public Relations: Principles and Practice. London : International Thomson Business Press, 1997, str. 89–108.
52. Vezjak Blanka: Razkritja v letnih poročilih, posebej o ravnanju z okoljem. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1998. 245 str.
53. Vezjak Blanka: Trajnostni razvoj podjetja. Revizor, Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 13(2002), 4/5, str. 41–69.
54. Vozel Mojca: Nova generacija menedžerjev verjame v skupne vrednote. Finance, Ljubljana, 05. 12. 2005, str. 19.
55. Vozel Mojca: Tujci niso neodgovorni, kvečjemu dvigajo zavest. Finance, Ljubljana, 05. 12. 2005a, str. 20.

56. Vozel Mojca: V Sloveniji je SA 8000 prvi osvojil Meblo Jogi. Finance, Ljubljana, 05. 12. 2005b, str. 26.
57. Wheeler David, Elkington John: The recent history of environmental and social reporting. [URL:<http://www.sustainability.com/programs/engaging/hystory-reporting.asp>], 20. 12. 2005.
58. Wilson Mel: Corporate sustainability: What is it and where does it come from? Ivey Business Journal. London, Ont.: Ivey School of Business, University of Westone Ontario, 2003, str. 1–6.
59. Zapf Wolfgang: Raziskovanje blaginje in družbeno poročanje. Teorija in praksa. Ljubljana : Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo Univerze v Ljubljani, 39(2002), 6, str. 895–907.

7. VIRI

1. Annual Report 2004 ABN AMRO Holding N. V. Amsterdam : ABN AMRO Holding N. V., 2005. 187 str.
2. Annual Report 2004 Société Générale Group. Lyon : Société Générale Group, 2005. 113 str.
3. AccountAbility 1000 (AA1000) standard. [URL:<http://www.accountability.org.uk/B.htm>], Institute of Social and Ethical AccountAbility, 15. 12. 2005.
4. AccountAbility – Institute of Social and Ethical Accountability. [URL:<http://www.accountability.org.uk>], 15. 12. 2005.
5. Business & Economic Development – Financial Sector Report. [URL:<http://www.business-humanrights.org/Categories/Individualcompanies/A/Antamina>], 26. 11. 2005.
6. Corporate Social Responsibility Initiatives. [URL:<http://www.nse-india.com/content/research/Paper84.pdf>], 15. 11. 2005.
7. Development Bank of Japan Research Report No. 37. Trends in Socially Responsible Investment: Corporate Social Responsibility in a New Phase. [URL:<http://www.dbj.go.jp/english/public/research/1999.html>], 15. 11. 2005.
8. Global Reporting Initiative. [URL:<http://www.globalreporting.org/test/guidelines.asp>], 30. 11. 2005.
9. Interno gradivo Hypo Alpe–Adria–Bank, Hypo 1. Ljubljana : Hypo Alpe–Adria–Bank d. d., 2005. 250 str.
10. Letno poročilo 2004 Hypo Alpe–Adria–Bank. Ljubljana : Hypo Alpe–Adria–Bank d. d. Slovenija, 2005. 106 str.
11. Letno poročilo 2004 Skupina NLB. Ljubljana : Skupina NLB d. d, 2005. 200 str.

12. Second Council Directive of 15 December 1989 on the coordination of the laws, regulations and administrative provisions relating on the taking up and pursuit of the business of credit institutions and amending Directive 77/780/EEC, (89/646/EEC) – Official Journal of the European Communities, Luxembourg, 1989, L 386.
13. Social Accountability (SA8000). [URL:<http://www.cepaa.org/sa8000.htm>], Council on Economic Priorities Accreditation Agency, 05. 12. 2005.
14. SKB banka d. d. Letno poročilo 2004. Ljubljana : SKB banka d. d., 2005. 118 str.
15. Social Audit 2004 Société Générale Group. Lyon : Société Générale Group, 2005. 14 str.
16. Sustainability reporting guidelines. Global Reporting Initiative. [URL:<http://www.globalreporting.org/guidelines.2002.pdf>], 30. 11. 2005.
17. SPI – Finance Report 2002. [URL:<http://www.spifinance.com>], 10. 01. 2006.
18. Sustainability Leaders, Banks. [URL:http://www.sustainability-indexes.com/html/reviews/sectoroverviews_05.html], 23. 02. 2006.
19. Sustainability Report 2004 ABN AMRO Holding N. V. Amsterdam : ABN AMRO Holding N. V., 2005. 87 str.
20. The Centre for Innovation in Corporate Responsibility. [URL:<http://www.cicr.net>], 25. 11. 2005.
21. The Changing Role of Business in Society. [URL:<http://www.accaglobal.com/pdfs/environment/other/tech-ash-004.pdf>], 20. 11. 2005.
22. The Social Accountability 8000 Standard. New York : Social Accountability International (SAI), 1997. 6 str.
23. Who Cares? About Corporate Responsibility. Westpac : Australia's First Bank, 2003. 52 str.